Hazret-i

HÂLİD BİN VELİD

(radıyallahu anh)

Mahmud Sâmî Ramazanoğlu

ERKAM YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

İstanbul / h. 1439 - m. 2018

© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak **Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.**'ne aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Hz. Hâlid Bin Velid (r.a.)

Mahmud Sâmî Ramazanoğlu

Erkam Yayın No : 6
Yayın Yönetmeni : Salih Zeki Meriç
Tashih: Dr. Murat Kaya
İç Tasarım : altınolukgrafik / Mustafa Erguvan
Kapak Tasarım : altınolukgrafik / Muzaffer Çalışkan
ISBN No : 978-9944-83-109-3
Yayın ve Matbaa Sertifika No : 19891
Baskı - Cilt : Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.
İkitelli Organize San. Bölg. Mah.
Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım
No: 60/3 Başakşehir / İstanbul
Tel : (0212) 671 07 00
Faks : (0212) 671 07 48
Baskı Tarihi : İstanbul / 2018

ERKAM YAYINLARI

GENÇ Kitaplığı · Şebnem · Pırıltı Kitapları · GÖK Güzel Çocuk Kitapları · Bizim Bahçe Kitapları · Bahçevan Kitapları

*Kitaplar'dan "**Kitab**'a" ulaşsın yolunuz...*

İkitelli Org. San. Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir / İstanbul Tel: 0212 671 07 00 – Faks: 0212 671 07 48
www.**erkamyayinlari**.com • www.**kampanyakitaplari**.com

Hazret-i
HÂLİD BİN VELİD
(radıyallahu anh)

Mahmud Sâmî Ramazanoğlu

ERKAM YAYINLARI

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-
Hâlid'e hitâben buyurdu ki:

"Sana hidayet ihsan eden Allah'a hamd ederim ki, senin aklının seni ancak hayra götürecek bir akıl olduğunu ümid ediyordum."

❀

"Hâlid bin Velid, müşrikler üzerine Allah tarafından çekilmiş bir kılıçtır."

❀

"Hâlid bin Velid, seyfullah ve seyf-i Rasûlullah'tır. Hamza, Allah'ın ve Rasûlü'nün arslanıdır. Ebû Ubeyde bin el-Cerrâh emînullah ve emîn-i Rasûlullah'tır. Huzeyfe bin el-Yeman, Allah'ın sâfî kullarından biridir."

❀

"Hâlid, Allah'ın kılıçlarından bir kılıçtır. Ve kavmin ne güzel yiğididir"

❀

İÇİNDEKİLER

Takdim 13

Hz. Hâlid bin Velid (r.a.) 17

Hâlid bin Velid'in Müslüman Olması 20

Mûte Harbi 23

Mûte Kumandanlarından Zeyd ibn-i Hârise (r.a) 30

Mûte Kumandanlarından Cafer bin Ebî Tâlib (r.a) 36

Mûte Kumandanlarından Abdullah bin Revâha (r.a) 42

Feth-i Mekke'de Hâlid bin Velid (r.a) 44

Huneyn Gazvesi'nde Hâlid bin Velid 62

Hâlid bin Velid Diğer Gazvelerde 64

Mâlik bin Nüveyre'nin İrtidâd ve Katli 70

Vak'a-i Yemâme 73

Irak'ın Fethi 75

Velce ve Leys Muhârebeleri 77

Hîre'nin Fethi 79

Hâlid bin Velid'in Irak'tan Şam'a Vürûdu 87

Busrâ'nın Fethi 91

Şam Etrafında Muharebeler 102
Ecnadin Vak'ası 117
Şam'ın Fethi 125
Humus Ma'rekesi 137
Yermuk Harbi 148
Dırâr bin Ezver (r.a) 170
Humus'un İstirdad Teşebbüsü 178
Rasûlullah (s.a.v.)'ın Hirakl'i Îmâna Dâveti 181
Hâlid bin Velid'in Keyfiyet-i Nasb u Azli 187
Lügatçe 197

Cennet Kılıçların Gölgeleri Altındadır

Hadîs-i Şerif

HAK

Haksızı tehdîd için,
Hak kuvvetli olmalı.
Kuvvetin gölgesinde,
Halk da huzur bulmalı!

KALEM

Hak fikrini her kalem
Yaymak için savaşır,
Haksız silâhlanınca;
Kalem de kılınlaşır!

KILIÇ

Hakkı i'lân etmeden,
Hak dîni öğretmeden,
Kınına girer mi hiç?
Küfre sıyrılmış kılıç!

Takdim

İslâm: Hak ve hakikat imânı,
Saâdet ve selâmet ilmi,
Cemiyet, sıhhat, hukuk, iktisad ve
ahlâk nizâmı.
Sanat düzeni,
Huzur ve bekâ duygusudur.
Bunu bilmek, İslâm mefkûresi,
Tatbik etmek, İslâm hayatı
Yaymak, İslâm cihâdıdır.

Bu cihâdın hedefleri şunlardır.

1- İnsanlığı câhillikten kurtarmak;

Hak ve hakikat iman ve ilmine kavuşturmak.

2- Dünyayı müşriklerden kurtarmak;

Kâfirleri, münafıkları ve dalâlette olanları doğru yola, hidâyete çağırmak.

3- İnsanlar arasında tanışmayı, anlaşmayı, kaynaşmayı, birleşmeyi, güzel ve rahat yaşamayı, mânevi huzur ve emniyeti temin etmek.

4- İnsanlığın istikbâlini, ikbâlini gözetmek, Hakk'ı bilen, Hakk'ı seven, Hakk'ı güden adam yetiştirmek.

5- İslâm'ın güzel ahlâkını yaşamak ve yaymak, salâh ve felâha kavuşmak, tevhide ermektir.

❀

Cenâb-ı Hak, insanlık için rahmet ve âtıfet olan İslâmiyyeti, devamlı olarak tutmayı ve yaymayı birçok âyetlerinde insanlara bildiriyor. Bunu reddetmek küfür, ihmâl etmek helâktır buyuruyor.

Hak olan ve güzel ahlâk ile mes'ud nizamdan ibâret bulunan İslâmiyyeti her devir ve zamanda yaymak cehdi, gerçek Müslümanlığımızın ve iyi insanlığımızın icâbıdır. Bu cehd ü gayreti gütmeyenlerin Müslümanlığından ve iyi insanlığından şüphe edilir. Hele buna karşı koyan nasipsizler ise dünya ve ukbâda husrân içindedirler.

Bu nasibsizlerin tedibine "Sıyrılmış kılıç" olarak vasıflandırılan Hazreti Seyfullah Hâlid bin Velid, Busrâ'nın fethinde, diriltici hitâbesiyle İslâm mücâhitlerini şöyle uyarıyor:

"Ey Allah'a ve Rasûlü'ne îmân edenler! Kâfirlerin hayatı sevdiği kadar sizlerin ölümü sevdiğinizi biliyorum. İşte bir elimde sıyrılmış İslâm kılıcı ve önümde "Livâ-i Muhammedî duruyor. Sizi İ'lây-ı Kelimetullaha dâvet ediyorum. Bugün mücâhidlerin rûhâni sesleri düşmanların kulaklarını dehşetle dolduracaktır. Henüz yaraları kapanmamış vücdumun râ'şeleri, kalbimin mukaddes darabâtı, beni bu ma'rekeye atılmakdan aslâ men edemez... Haydi sizi göreyim din arslanları, Peygamberimizin sıdk-ı nübüvvetini, dinimizin ehemm-i ulviyetini fedâkârâne bir sûrette bütün insanlığa gösterelim.

Ölümden korkmanın hayata hiç bir faydası yoktur. Maksadımız cennetin bahçeleri ve dünyanın âlî kâşâneleri değil, an-

cak rızâullahtır. Yürüyünüz! Varsın bu sahralar İsm-i Celâl ile inlesin, beşeriyyet huzur bulsun!"

Bu ilâhî duyuşun sahne örneklerini bulmak, safha safha tatbikatını görmek bu eserde müyesser olmuştur. Bu eser:

Âlime amel,
Zengine infak,
Mücâhide cihâd,
Hatibe hutbe,
Askere ta'biye,
San'atkâra sahne
dersi vermektedir.

Allah'a hamd ederek sizleri onunla baş başa bırakırım...

"Din (İslâm) **tam hâlis olanlarındır."**

"Akıbet (iyi netice) **Allah'ı bilen ve sayan ve kötülükten çekinenlerindir."**

Ömer KİRAZLI

Hazret-i Hâlid bin Velid
Radıyallahu Teâlâ Anh

Hz. Hâlid bin Velid bin el-Muğîre'nin künyesi "Ebû Süleyman"dır. Nitekim Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh-'ın vefâtı haberi Medine-i Münevvere'ye vürûdunda akrabalarından olan kadınlar nevha ü bükâ ettiklerinde; "onlara adam gönderip nehyetseniz" denildiğinde Hz. Ömer -radıyallahu anh-:

– "Usûl-i câhiliyet üzere başa toprak saçmak ve bağırıp çağırmak olmadıkca varsınlar Ebû Süleyman'a ağlasınlar" buyurmuştur.

Babası Velid bin Muğîre'dir ki Ebû Cehil'in amcasıdır. Bazıları mu'cizât-ı bâhireden olan belâğat-ı Kur'aniyye'ye diyecek söz bulamayıp: "Bu Kur'an eşrâf-ı Mekke'den Velid bin Muğire veya Tâif emiri Urve İbn-i Mes'ud gibi büyük bir adama nâzil olaydı" dediler. Bu hususda:

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴿٣١﴾

"Dediler ki: Şu Kur'an iki karyeden bir büyük adama indirilmeli değil miydi?"[1] âyeti nâzil oldu ki bu iki adamdan biri reis-i Mekke olan Velid ve karye-i uhrâdaki racul-i azim de

1. Zuhruf sûresi, 31

Tâif'de Benî Sakif reisi Urve bin Mes'ud'dur. Urve, İslâmiyet şerefine mazhar olmuş, Velid ise küfür ile ölmüştür.

Hz. Hâlid'in vâlidesi Lübâbetü's-Suğrâ'dır ki ezvâc-ı tâhirattan Meymûne binti'l-Hâris radıyallahu anha-'nın li-ebeveyn[2] hemşiresi olup diğer hemşiresi de Ümmü'l-Fadl Lübâbetü'l-Kübrâ olup Hz. Abbas -radıyallahu anh-'ın zevcesidir.

Hz. Hatice -radıyallahu anha-'dan ve Ammar -radıyallahu anh-'ın vâlidesi Hz. Sümeyye'den sonra îmân eden bu hâtundur. Hz. Hâlid -radıyallahu anh-'ın kumandasında tevâlî eden Irak fütûhatı sırasında Leys, Emgayşiya beldesini muvaffakıyetle feth ve pek çok ganâim ve esir elde ederek makam-ı hilâfete bildirmesi üzerine Hz. Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh-:

"Kadınlar Hâlid gibi bir er doğurmakdan âcizdir" buyurmuştur ki, bu sitayiş-i celîl şerefinden "Lübâbe" dahi hissemenddir.

Hz. Hâlid kable'l-İslâm Kureyş'in umûr-i harbiye memuru makamında ve harblerinde süvari kumandanlığında bulunmakta idi. Nitekim Uhud Gazvesi'nde Kureyş askeri evvelce münhezim olmuş iken Hâlid'in yandan süvârilerle taarruz etmesiyle orduy-ı İslâm mağlub olmuştu. Şöyle ki:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz harbe başlamazdan evvel düşmanın taarruzu melhûz olan mevkıe Abdullah bin Cübeyr kumandasında elli kadar kemankeş yerleştirmiş ve onlara galib gelsek de mağlub olsak da emir olmadıkça buradan ayrılmayın diye emir buyurmuş olduğu halde ilk galebe başgösterdiğinde mâl-i ganimet için oradan ayrılmaları

2. Ana baba bir kardeş

bozgunluğa sebeb olmuş ve oradan ayrılanlar hemen kamilen şehid olmuşlardı.

Bir de Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Medine'de kalıb tedafüî ve tehaffuzî harbi tensib buyurduğu halde ashâb-ı kirâmdan bazıları: "Eğer dışarı çıkmaz isek düşman bizim zaafımıza ve korkaklığımıza hamlederek şımarır" dediler. Ayrıca bazı gençler de:

"Biz **Bedir** harbinde bulunmadığımızdan müteessiriz! "Ya Rasûlallah! Allah'tan bugünü isterdik, bizleri dışarı çıkar, düşmanlarımızla göğüs göğüse cenk edelim" dediler.

Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem Efendimiz birbiri üzerine iki zırh giydi ve kılıcı kuşanıp onlar ile beraber hücre-i saadetten dışarı çıktı.

Ensâr'ın ulusu ve kabile reisi olan Sa'd ibn-i Muâz, Üseyyid bin Hudayr -radıyallahu anhüma-:

"Siz Rasûlullah'ı istemeyerek çıkmaya mecbur ettiniz. İşi ona bırakmalı idiniz. Ona vahiy gelir ve işin muktezasını o sizden âlâ bilir" diye onları tevbih eyleyince onlar da nâdim olarak:

"Ya Rasûlallah biz senin emrine muhâlefet etmeyiz, dilediğini işle" dedilerse de Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Bir Peygambere silâhlandıkdan sonra cenk etmeden dönmek yakışmaz" diye buyurarak **"Uhud"** dağına doğru azîmet buyurmuşlardı.

Halbuki askerliğin en mühim vazifesi, harekât-ı harbiyyede serasker kim ise onun emrine tamâmiyle itâat etmek ve onun re'y ü tedbirine aslâ karışmamaktır. İşte bu gibi hata yü-

zünden Hak Teâlâ Hazretleri Müslümanlara intibâh ve terbiye olmak üzere pek acı olan bu Uhud harbini yetmiş kadar şehid vererek Müslümanların mağlubiyetiyle neticelendirmişti.[3]

Vakta ki tevfîk-ı ilâhî ile "Hudeybiye" musâlehası akdedildi, o zaman tarafeyn birbirleriyle serbestce görüşmeye başladılar. Arablar Sultân-ı Enbiyâ -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri'nin mucizât-ı bâhirelerini ve din-i İslâm'ın muhsinat ve mezâyây-ı âlîyesini görürler ve meclis-i saâdetine gelip istifâde ederler ve huzûr-ı şeref-i nübüvvetlerinde ferahyab olurlardı.

Sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'i bilmeyen bir kimse bağteten görse kendisini mehâbet alırdı. Mübârek vechinde nûr-ı melâhat lemeân ederdi. Sözünde letâfet, lisanında fevkalâde talâkat ve belâğat vardı.

Misli yaratılmamış vücûd-ı mübareklerindeki tenâsüb-i âzâ, güzellik, hilim ve tevâzu ile ahlâk-ı cemîlelerini gören ve işiten kabâil-i Arab fevc fevc gelip şeref-i İslâm ile müşerref olmakta idiler. Ve rüesâ-yı Kureyş dahi peyderpey gelip Müslüman oluyorlardı. İşte bu sıralarda Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- da Müslüman olmuştu.

Mukaddemâ ise rüesâ-yı Kureyş'in nüfûz-ı taht-ı tesirinde kalarak hakîkat-ı hâli anlayamadıklarından onlara iştirak mecburiyetinde bulunmakta idiler.

Hâlid bin Velid'in Müslüman Olması

Hâlid bin Velid Hudeybiye Musâlehasından ve feth-i Hayber'den sonra Hicretin sekizinci senesinde duhât-ı Arab'dan

3. Daha fazla bilgi için bkz. Ramazanoğlu Mahmud Sâmî, UHUD GAZVESİ, İstanbul 1980, Erkam Yayınları. (Nâşir)

Benî Sehm eşrâfından Amr İbn'ül-Âs ve Abdü'd-Dar oğullarından olup Kâbe-i Muazzama'nın perdedârı bulunan Osman İbn-i Ebî Talha ile birlikte Mekke'den İslâmiyeti kabul azmiyle Medine-i Münevvere'ye gelip şeref-i İslâm ile müşerref olmuştur.

Hazret-i Fahrü'l-Mürselîn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e göründüklerinde ashâb-ı güzîne hitaben:

"Mekke size kendi güzîdelerini attı" buyurmuştur.

Eşrâf-ı Kureyş'ten böyle üç büyük zâtın gelip birlikte îmân etmeleri ehl-i İslâm'a pek büyük meserret ve memnuniyet bahşeyledi.

❀

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- der ki:

Allah Azze ve Celle Hazretleri benim için hayır arzu ve murad buyurdukta kalbime İslâm'ın muhabbetini ilka ile rüşdümü ihzâr buyurdu.

Herhangi bir vak'ada Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'le karşılaşdığımda önünden sarf-ı nazar eder ve nefsim Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in göründüğü mevkiden gayri yerde bulunmayı arzu ederdi.

– Sallallahu aleyhi ve sellem- kazâ umresini îfâ ettiğinde de huzuruna dahil olmadım ve gâib oldum. Kardeşim Velîd bin Velid ise -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yanına dahil oldu. Beni istedi, bulamadı. Bana bir mektûb yazdı ki içinde:

"Besmele-i şerifeden sonra senin İslâm olmaktan re'yinin uzak olmasına taaccüb ettiğim gibi bir şeye teaccüb etmedim ki kuvvetli aklınla İslâmiyete karşı cehâletin gibi hiçbir kimse câhil olmadı.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- benden seni suâl etti. "Hâlid nerede?" dedi. Ben de: Cenâb-ı Allah onu getirecek, dedim. Rasûlullah buyurdu ki:

"İslâmiyete onun gibi bir kimse câhil kalmadı. Eğer ki müşriklere karşı Müslümanlar ile berâber olsaydı hakkında hayırlı olurdu ve kendisini başkalarına da takdim ederdim."

Ey kardeşim! Fevt ettiğin fırsatı idrâk edip düşün ki şerefli, hayırlı yerlerde "yani Bedir gibi vak'ada fırsatı fevt ettin" diyordu.

Kardeşimin mektubu geldiğinde benim İslâm olmaya rağbetimi tezyid ile dışarı çıkmaya bana neşat verdi.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in hakkımda buyurdukları da bana meserret verdi. Ve Hâlid dedi ki:

"Bir gün rüyamda kurak ve kıtlık, dar bir beldeden geniş ve yeşillikli bir beldeye çıktığımı gördüm.

Bilâhare Medîne'ye çıkıp toplandığımda Safvân'a mülâki oldum. Ona dedim ki: "Yâ Ebâ Vehb! Görmüyor musun ki Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- muhakkak sûrette Arab ve Acem üzerine gâlib ve zâhir oldu. Eğer ayağım huzûruna kadem basarsa ona tâbi olurum. Zirâ onun şerefi bizim için şereftir."

Safvan dedi ki: "–Eğer benden gayri bir kimse kalmasa da yine ben ona ebeden tâbi olmam."

Dedim ki: "–Bu racul Bedir'de senin babanı, kardeşini öldürdü de onun için tabi olmazsın değil mi?"

Sonra İkrime bin Ebî Cehil'e mülâkî oldum. Ona da Safvan'a dediğimi söyledim. İkrime de Safvan'ın söylediğini söyledi. Dedim ki:

Sana söylediğimi ketmet, kimseye söyleme. Dedi ki: Onu söylemem. Sonra Osman bin Talha'ya mülâki oldum.

Bu benim dostumdur, deyip Osman'a da anlatmak istedim. Sonra düşündüm ki yevm-i Uhud'da babası Talha ve amcası Osman ve dört kardeşi Müsâfi, Cüllâs, Hâris, Külâb hepsi katlolundu. Onun için ona söylemeyi kerih gördüm, "neme lâzım" diyerek Osman'a:

– "Bizim hâlimiz şu tilkiye benzer ki, deliğine su döküldüğünde mecburî çıkar" dedim.

Sonra Osman'a da Safvân ve İkrime'ye dediğimi söyledim. Sür'atle icâbetini bana va'deyledi: "Filân mahalle senden evvel gelir isem sana muntazır olurum" dedi. Ve fecir tulû etmezden evvel buluştuk. Tâ ki sabah oldu. "Hedde" denilen mahall-i mahsûsa kuşluk vakti vardık.

Orada Amrü'bnü'l-Âs'ı bulduk. Bize:

– Cemâata merhabâ dedi. Biz de:

– Sana da merhaba, dedik.

– Nereye yürüyorsunuz? dedi. Biz de:

– İslâm'a dâhil olmaya gidiyoruz, dedik. Amru'bnü'l-Âs:

– İslâm olmakta bana tekaddüm etmeye mi?

Ya Ebâ Süleyman, nereyi murad ediyorsun? deyince ben de:

– Vallahi muhakkak hak zâhir oldu. Doğru yol tebeyyün etti. Bu racul ki elbette Nebî yâni Peygamberdir. Git İslâm ol" dedim. Bunun üzerine Amr da:

– Ben de zâten Müslüman olmaya geldim, deyince eğlenmeden cümlemiz birlikte Medîne-i Şerife'ye dâhil olduk. "Harre" denilen mahallin arkasında binitimizden indik.

Bizim geldiğimiz Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e haber verildi. Bizim geldiğimize sevindi. Ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

"Mekke size güzîdelerini, ciğerpârelerini attı."

Hâlid der ki:

– Pâk elbiselerimi giydim. Sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e varmayı kasdettim. Bana kardeşim Velid mülâki oldu. Dedi ki:

– Sür'at et, çabuk ol! Zira Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- sizin kudûmünüze mesrûr oldu ve gelmenizi muntazırdır.

Biz de sür'atle yürüdük, huzûruna çıktık. -Sallallahu aleyhi ve sellem- huzûruna oturuncaya kadar gülüyor tebessüm ediyordu. "Es-selâmü aleyke yâ Nebîyyallah!" diye selâm verdim. Selâmımı beşûş bir yüzle iâde eyledi. Dedim ki:

اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاَنَّكَ رَسُولُ اللهِ

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى هَدَاكَ قَدْ كُنْتُ اَرٰى لَكَ عَقْلًا رَجَوْتُ
اَلاَّ يُسْلِمَكَ اِلَّا اِلٰى خَيْرٍ

"Sana hidâyet ihsân eden Allah'a hamd ederim ki senin aklının seni ancak hayra götürecek bir akıl olduğunu ümid ediyordum."

– Ya Rasûlallah! Allah Teâlâ'dan benim için mağfiret taleb eyle ki şu mevâkide senin aleyhinde hâzır olmuşdum dedim.

– Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– *"İslâm olunca evvelki mâsıyetler kâmilen af olunur"* buyurdu ve devamla,

– *"Allah'ım! Hâlid bin Velid'i senin yolundan alıkoyan mevzulardaki cür'etinden dolayı mağfiret eyle"* diye duâ etti.

Amru'bnül'-Âs ile Osman bin Talha da ilerlediler ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e mübâyaa ile Müslüman oldular. Bu hâdise, Hicretin sekizinci senesi Safer ayı ibtidâsında vukû bulmuştu.

Vallahi İslâm olduğum günde içinde bulunduğum ashâb cemâatinden hiç birini Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bana muadil tutmadı.

Sonra bana bir kıt'a da ev verdi ki, Hârise bin Numân'a hîbe eylediği evlerin yanında idi.

❀

Hâlid bin Velid İslâm olmaya azmettiğinde İkrime korktu ve dedi ki: "Ya Hâlid! Çocukluk ettin!"

Hâlid de:

– "Niçin çocukluk edeyim? Fakat ben Müslüman oldum" dedi.

İkrime dedi ki:

– "Vallahi Kureyş bu kelâmı yâni kelime-i şehâdeti söylememekte haklı oldukları halde sen söylemiş oldun."

Hâlid:

– "Niçin?" dedi.

İkrime de dedi ki:

– "Çünkü Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- Bedir'de babanın şerefini cerh, amcanı ve amcanın oğlunu katille

tahkir ve zâyi etti. Vallahi senin söylediğin kelâmı ne söyler ve ne de Müslüman olurum" dedi.

Ve İkrime yine: "Ya Hâlid! Görmez misin ki Kureyş halâ onunla kıtal arzusunda devamdadırlar." dedi.

Hâlid -radıyallahu anh- de dedi ki: "Bu senin sözün bir hamiyyet-i câhiliyet işidir. Vallahi artık ben Müslüman oldum. Bana hak zâhir oldu. -radıyallahu anh-[4]

4. Sonra İkrime de Müslüman oldu. Şöyle ki:
Mekke fethi günü Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- dört kişi müstesnâ olmak üzere herkesin emniyyette olduğunu ilân etti. Bunlar hakkında: "Eğer bunların Kâbe örtüsüne sığındığını görürseniz bile öldürün" diye emretti. **İkrime b. Ebî Cehil, Abdullah b. Hatal, Abdullah b. Sa'd ibn-i Ebî Serh** bunlardandı. İkrime, korkusundan denize kaçtı. Oradakilerle birlikte şiddetli fırtınaya tutuldu. Gemidekiler dediler ki: "İhlaslı olmaya bakın. Bugün size ilahlarınız bir fayda vermeyecektir." İkrime dedi ki: "Denizde beni ihlastan başka bir şey kurtarmazsa karada ondan başka ne kurtarır? Allah'ım, söz veriyorum, eğer beni bu içine düştüğüm durumdan kurtarırsan Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gidip bey'at edeceğim. Belki beni de affeder." Bunun üzerine rüzgâr kesildi. İkrime Mekke'ye döndü. Müslüman oldu ve Müslümanlıkta ileri gitti. (Nesâî, Tahrîmü'd-Dem, 14/4064; Ruhu'l-Beyan: 1/65).

Mûte Harbi

Mûte, Şam diyârında Kudüs'e iki konak mesafede Belkâ'ya tabi bir mahaldir. Hicretin sekizinci senesinde Müslümanlar ile Rumlar arasında vuku bulan muhârebelerin başlangıcıdır. Sebebi:

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Busrâ (şimdiki Havran) emiri Şurahbil bin Amr'e ashabdan Hâris bin Umeyr -radıyallahu anh- ile İslâmiyete dâvet için bir mektûb göndermişti. Şurahbil onun Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in elçisi olduğunu bildiği halde, küstahça katl etmişti ki, Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-'in bundan başka hiç bir elçisi katl olunmamıştı.

Her asırda elçinin katli milletler arasında insanlığa muğayir ehemmiyetli bir hâdise olmakla bu cinâyete karşı bilmukabele hareket etmek zarûri idi. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz üçbin kişilik bir kuvvet hazırlayıp Zeyd bin Hârise -radıyallahu anh- kumandasında asâkir-i İslâmiyeyi Medine'den çıkardı. Medine haricinde "Seniyyetü'l-Vedâ" yani Ayrılık Tepesi mevkiine kadar teşyî edip uğurladı ve din-i İslâm'a dâvet edilmesini ve kabul etmedikleri takdirde harb edilmesini emredip buyurdular ki:

– "Şayet Zeyd bin Hârise şehid olursa yerine Cafer bin Ebî Tâlib ve o dahi şehid olursa yerine Abdullah bin Revâha kuman-

dan olsun, o dahi şehid olursa ehl-i İslâm içlerinden birini intihâb etsin."

Vaziyetten haberdâr olan Şurahbil, keyfiyeti metbûu olan Kayser Hirakl'e bildirdi. Ve kardeşi Sedûs bin Amr'i de bir miktar süvâri askerle asâkir-i İslâmiyyeye karşı gönderdi. Lâkin harbe girişince askeri bozuldu ve Sedûs da maktûl oldu.

Asakir-i İslâmiyye Maan'a vardıklarında yüzbin kişilik kuvvet hazırlandığı işitildi. Hirakl de bu işe ehemmiyet verdiğinden kendisi de gelmişti. Keyfiyeti Rasûl-i Ekrem'e yazalım da gelecek cevâba muntazır olalım, dediler ise de Abdullah bin Revâha -radıyallahu anh- Hazretleri diğerlerini teşci ve teşvîk ederek mütevekkilen alallah yürüdüler. Mûte nam mahalle vâsıl olduklarında âlât ve edevât-ı harbiyyece o kadar cesîm ve mükemmel düşman askeri gelip göründü. Gerek adedce ve gerek âlât ve edevât-ı harbiyyece o kadar cesîm ve mükemmel yüzbin kişilik bir ordu idi ki üç bin askerle ona karşı durmak da mümkün değildi. Lâkin geri çekilip yakayı kurtarmak da müşkil ve felâketi mûcib idi.

Hemen Zeyd bin Hârise -radıyallahu anh- Hazretleri sancağı eline alıp meydân-ı harbe girdi. Ehl-i İslâm dahi onun tarafında saf bağlayıp durdu. Hz. Zeyd mızrak ile vurulup şehid olunca sancağı Cafer bin Ebî Tâlib -radıyallahu anh- Hazretleri tuttu. Meydân-ı muharebede hârikalar gösterdi. Pek çok yerinden yaralandı. Aslâ fütûr getirmeyip sebât eyledi. Hattâ sağ eli kesildi, hemen sancağı sol eline aldı, o dahi kesilince kollarıyla sancağa sarıldı. Ve nihâyet şehid oldu.

Hemen Abdullah bin Revâha -radıyallahu anh- Hazretleri seğirtti ve sancağı alıp asakir-i İslâmiyyeyi teşcî için şiirler okuyarak harbe girişti. O dahi şehîd oldu.

Bunun üzerine orduy-ı İslâm başbuğsuz kaldığından ve bir miktar da asâkir-i İslâmiyye şehîd olunca bozgunluk başgösterdi. Sancak yere düşmesin diye Ebû Yüsrü'l-Ensârî -radıyallahu anh- hazretleri aldı ve ehl-i İslâm'dan kim emârete tayin edilecekse ona teslim edilmek üzere sancağı Sâbit bin Akram Aclânî hazretlerine verdi.

Asâkir-i İslâmiyye münhezim olup geri giderlerken Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- hazretleri önlerine geçip onları alıkoymak istedi ise de fâide vermedi. Lâkin kendisi bir mevki intihâb ile yerinde dayanıp durdu.

Kutbe bin Âmir -radıyallahu anh- Hazretleri askerin önüne geçip **"Ey cemâat-i müslimin! Firar ederken ölmekten ise pençe pençe merdâne cenk ederek can vermek hayırlıdır"** diyerek hamiyyet-i İslâmiyyeyi tahrîk edecek sözlerle bozgun askeri geri çevirdi. Cümlesi gelip Hâlid bin Velid yanına toplandılar. Sâbit bin Akram dahi livâ-i şerifi getirip ona verdi.

Hz. Hâlid kabûl etmeyip: "Sen ona benden daha ziyâde müstahaksın. Zirâ benden yaşlısın. Hem de Bedir gazâsında hâzır olan kibâr-ı ashâb-ı kirâmdansın" dedi. Hz. Sâbit de: "Sen fenn-i harbi benden daha âlâ bilirsin. Ben sancağı ancak sana vermek için aldım" deyip: "Ey Cemâat-i müslimîn! Hâlid'in emâretine râzı mısınız?" dedikte; hep birlikte "Evet" diyerek hemen Hz. Hâlid'in emri altına girdiler.

Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- sancağı eline alıp o gün akşama kadar harbe devâm eyledi. Hz. Hâlid'in muhârebede müsellem olan mahareti kadar âsâr-ı şecâatı de görüldü. Hattâ elinde dokuz kılıç kırıldı.

Düşmanın kesret ve kuvvetine nisbetle orduy-ı İslâm'ın kuvveti pek az olduğu halde asâkir-i İslâmiyyenin meydân-ı

muhârebede böyle merdâne ve fedâkârane davranışına düşman askeri de nazar-ı hayretle bakıp müteaccib oldu. Ve bayağı gözleri yıldı. Nihâyet o gün akşam erişince iki asker birbirlerinden ayrıldı.

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- Hazretleri asâkir-i İslâmı yeni bir şekilde tanzim ve ta'biye eyledi. Şöyle ki pîşdârı demdar ve demdârı pişdar etti ve sağ cenâhdaki askeri sol cenâha ve sol cenâhdaki askeri sağ cenâha geçirdi. Bu sûretle düşmanın kuvvetleri karşısında yeni kuvvet görünerek İslâm ordusuna imdâd olarak yeni kuvvet geldiği zannında bulunduruyordu.

Bunun üzerine Hz. Hâlid, ale's-sabâh bağteten pek şiddetli bir hücûmda bulundu. Düşman mukavemet edemeyip bozuldu ve meydân-ı muhârebede birhayli esliha bıraktı, düşmanın gerisi çok idi. Fakat maksad da asâkir-i İslâm'ı bu felâkatten kurtarmak idi.

Hz. Hâlid de bu inhizâmı fırsat ve ganîmet bilerek hemen askeri geriye çekti. Muntazaman ric'at ederek yavaş yavaş dönüp sâlimen Medine-i Münevvere'ye avdet eyledi.

❀

Enes bin Mâlik -radıyallahu anh-'den rivâyete göre Mute harbi hakkında zafer haberi gelmezden mukaddem Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz minber-i saadetine oturmuş; Hak Teâlâ Hazretleri Habibine Mûte harbinin safahâtını gözü önünde gibi gösteriyordu. Buyurdu ki:

– İşte sancağı Zeyd aldı, şehid oldu. Şehâdet getirip salât ve selâmdan sonra siz de Zeyd için istiğfâr ediniz, Zeyd cennete girdi. Orada safâdadır.

Şimdi sancağı Cafer bin Ebî Tâlib aldı. O da şehid oldu" buyurdu. Buna da şehâdet, salât, duâ edip; *"siz de istiğfâr ediniz, İşte Cafer de cennete girdi. İstediği tarafa iki kanatlı uçuyor. Bu defa da bayrağı Abdullah bin Revâha aldı. O da şehid oldu,* buyurdu. O'na da şehâdet, salât ile duâdan sonra: *Abdullah için istiğfar ediniz. Bu da cennete dahil olmuştur"* buyurdu. Ve bu haberi verirken mübârek iki gözü yaş döküyordu. *En sonra sancağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç aldı, nihâyet Allah mücâhidlere feth müyesser kıldı buyurdu.*

Bu seyf-i ilâhîden murad Hâlid bin Velid idi.

Bundan sonra Hz. Hâlid -radıyallahu anh- "Seyfullah" diye anılmıştır. Filhakika ehl-i İslâm'ın elinde Allah'ın keskin bir kılıcı idi. Ondan sonra da Hz. Hâlid bin Velid yüzünden biiznillah-i Teâlâ pek çok fütûhat zuhûra geldi.

Hz. Hâlid -radıyallahu anh- demiştir ki: "Mûte günü elimde dokuz kılıç parçalandı. Yalnız ağzı enli Yemânî bir kılıç vardı. Elimde o mukavemet etti."

❀

Bu hadîs-i şerifte sıdk-ı nübevvet-i Ahmediyyeye delâlet vardır ki bu İslâm bahadırlarının şehâdetlerini henüz bunlar Mûte'de iken haber vermişlerdi. Ve yine bu hadis-i şeriften mevtâya ağlamanın cevâzı müstefâd olur.

Abdullah İbn-i Ömer -radıyallahu anh-: "Bu gazâda ben de mücâhidler içinde bulundum. Biz Cafer bin Ebî Tâlib'i şehid edildikten sonra maktûller içinde gördüğümüzde onun vücudunda doksan kadar ok ve mızrak yarası bulduk" demiştir.

Diğer bir rivâyete göre ise İbn-i Ömer buyurmuştur ki: "Mute günü ben Cafer'i katl olunmuş bir halde gördüm, onun

vücudunda ok ve kılıç yarası olarak elli yara saydım. Bu elli yaradan hiç birisi arkasından değildi."

İbn-i Ömer bu şehâdetiyle Cafer -radıyallahu anh-'ın şecâat ve şehâmetini bildiriyor, düşmandan yüz çevirmediğini ifâde ediyordu -radıyallahu teâlâ anh-

Bu iki hadis arasındaki fark kabil-i te'lif olup doksan küsur yarası vücudunun her tarafında olup yalnız elli yarası da göğsünde olabilir. Abdullah bin Ömer, Hz. Cafer'in oğlu Abdullah'ı görünce: Selâm sana ey iki kanadlının oğlu! diye selâm vermiş. İbn-i Ömer bununla Hz. Cafer'in Mute harbinde kesilen iki koluna bedel Cenâb-ı Hakk'ın iki kanad ihsân ettiğine ve bunlarla uçtuğuna işâret etmiştir. Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Cafer'in cennette meleklerle beraber uçtuğunu beyân buyurmuştur. Bu cihetle **"Cafer-i Tayyar"** unvanını almıştır. Bu kanat ise zâhiri olmayıp rûhânîdir. Kola kanad ıtlakı:

وَاضْمُمْ يَدَكَ اِلٰى جَنَاحِكَ

âyet-i celîlesinde de ifâde buyurulmuştur.[5]

❀

Âişe -radıyallahu anhâ- şöyle rivâyet etmiştir.

Nebîy-yi Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretlerine Mûte şehidleri Zeyd bin Hârise'nin, Cafer'in, İbn-i Revâha'nın haber-i şehâdetleri geldiğinde Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- mescide oturmuştu. Yüzünde âsâr-ı hüzün ve keder görülüyordu. Ben kapının Rasûlullah'ı görebilecek bir aralığından kendisine bakıyordum. Bu sırada Rasûlullah'a birisi

5. Tâhâ, 22

geldi. Cafer'in haremiyle âilesi kadınlarının nevha ile ağlaştıklarını söyledi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de o kimseye kadınları bu çığlıktan men etmesini emretti. O adam gitti. Sonra ikinci defa gelip kadınların itâat etmediklerini söyledi. Tekrar üçüncü defa gelip: "Ya Rasûlallah kadınlar bize galebe ettiler" dedi.

Rasûlullah Efendimiz de o adama:

– "Haydi git bu kadınların ağızlarına, yüzlerine toprak saç" buyurdu.

Hz. Âişe o adama demiştir ki: -"Allah seni zelil etsin! Ne Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'-in emrini yerine getirdin, ne de hüzün ve keder içinde bulunan Rasûlullah'ı kendi haline bıraktın!"

Bu hadîs-i Buhârî, bir kişinin mahzûn ve mükedder oturup izhâr-ı hüzn etmesinin cevâzını ifâde ediyor.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in pek sevgilisi ve İslâm ordusunun göz bebeği olan üç büyük ve kıymetli kahraman kumandanın Mute harbinde birbirini müteakıb şehâdet ve zıyânı İslâm tarihinin pek acıklı bir gününü teşkîl etmektedir.

Üçbin kişinin yüzbin kişilik muntazam büyük bir ordu ile yaptığı muharebe sonunda İslâm ordusunun şehîdi yalnız oniki kişiden ibâret idi.

Tevfîk-ı ilâhî ile bu hârikanın sebeb ve sâıkı:

İslâm kumandanlarının önde sıdk ile fedâ-yı cân etmeleridir.

Mûte Kumandanlarından

Zeyd İbn-i Hârise (r.a)

Hz. Zeyd -radıyallahu anh- sûre-i Ahzâb'da ism-i âlîsi sarâhaten zikrolunan Zeyd'dir ki Üsâme -radıyallahu anh-'ın pederidir.

Zeyd'in vâlidesi câhiliyet zamanında mensub olduğu Benî Maan âilesini ziyârete giderken sekiz yaşındaki oğlu Zeyd, bir süvâri tarafından esir edilip Mekke'ye getirilmiş, Hakîm bin Hizâm tarafından halası Hadicetü'l-Kübra -radıyallahu anhâ- için iştirâ edilmiş ve Hz. müşarûnileyhâ dahi Zeyd'i Hz. Nebîyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e hediye eylemişti.

Pederi Hârisetü'l-Kelbî de:

– "Zeyd'e ağladım. Ve ne olduğunu bilmedim. Ümid olunur sağ mıdır? Yoksa eceli gelmiş midir? Güneş tulû' ederken onu bana andırır, gurub zamanı da Zeyd'in tezekkürü bana ârız olur. Rüzgârlar da onun zikrini tehyîc eder. Onun üzerine benim hüzün ve havfim ne kadar mümteddir" diye beyitler söyleyerek ağlamakta iken Zeyd'in nezd-i Risâletpenâhîde olduğunu kendi kabîlesinden hac mevsiminde ziyârete gelenlerden işitince Mekke'ye gelip hâne-i saadet-i Nebevîde oğlu Zeyd ile buluşmuş idi.

Hz. Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de Zeyd'i pederine gitmek veyahud kendi yanlarında kalmak hususunda muhayyer bıraktıklarında Zeyd:

– Ya Rasûlallah! Sizin üzerinize kimseyi tercih edemem! Benim anam da babam da sensin, demiş bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de Zeyd'i bir taş üstüne çıkararak Arabın örfüne göre; "Huzzâr-ı kirâm! Şâhid olunuz ki Zeyd benim oğlumdur" buyurmuş, bu sûretle nezd-i Risâlette kalmış -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz de onu veled-i mânevî ittihaz buyurmuştur.

Zeyd bin Hârise -radıyallahu anh- en evvel îmân edenlerin üçüncüsüdür. Bedir harbinde bulunup müjdeli haberi Medîne'ye götürmüştür.

– Sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri tarafından: *"Bizim birâderimiz ve azadlımızsın"* taltîf-i azîmine mazhar olmuştur.

Zeyd İbn-i Hârise -radıyallahu anh- Bedir'den itibaren Mûte harbinde şehid oluncaya kadar bütün gazavâtta bulunmuştur. Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'den geri kaldığı zamanlarda muhakkak Zeyd'i Medine'de vekil bırakmış bulunurdu.

Süvâri müfrezeleri üzerine emir (kumandan) tâyin olunmuştur. Nitekim Mûte harbinde Hz. Ebû Bekir ve Ömer, Ebû Ubeyde -radıyallahu anhüm- hazarâtı gibi nücebâ-i ashâb-ı kirâm da onun livâsı altında bulunmuşlardı.

Zeyd -radıyallahu anh-'ın Mûte harbinde şehâdeti üzerine Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Şam tarafına sevk olunmak üzere Zeyd'in oğlu Üsâme -radıyallahu

anh-'ı emir olarak tâyin buyurduklarında Üsâme'ye hıtaben: *"Babanın şehid olduğu yere git düşmanları atlara çiğnet!"* buyurmuşlardır.

Ümerâ-yı askeriyye arasında taksîm-i ganâimde dahi diğerlerine fâik idi. Hz. Zeyd'in evvelki zevcesi, Üsâme'nin vâlidesi olan Ümm-i Eymen -radıyallahu anhâ- Rasûlü's-Sakaleyn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in peder-i vâlâgüherleri Abdullah'ın câriyesi olup vâlide-i muhteremeleri Hz. Âmine'nin vefâtlarından evvel yalnız dadılık ve vefâtlarından sonra o Sultân-ı Kevneyne hem dadılık ve hem de vâlidelik şerefini ihrâz etmiş ve hakk-ı aliyyelerinde:

"Ümm-i Eymen anamdan sonra anamdır" diye senâ ve taltîf-i Nebevî vâki olmuştur.

Hz. Ümm-i Eymen bir gece kârûrede müterâkim bevl-i şerîf-i Nebevîyi su zannederek içmiş ve *"Karnın hiç ağrımayacak"* müjde-i Nebevîyyesine mazhar olmuştur.

Ümm-i Eymen zevc-i evveli Abd-i Habeşî'nin vefâtı üzerine dul kaldığından *"Her kimi ehl-i cennetten bir hatun tezevvüc etmek mesrûr kılarsa Ümm-i Eymen'i tezevvüc etsin"* buyurmuşlar ve bu sûretle Zeyd bin Hârise'ye tezvic eylemişlerdir.

Hz. Zeyd -radıyallahu anh-'ın diğer zevcesi de Zeyneb bint-i Cahş -radıyallahu anhâ-'dır. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretlerinin halazâdesidir ki daha sonra Ümmü'l-mü'minîn ve -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in zevceleri olmuştur.

Sûre-i Ahzab tefsirinde Zeyd -radıyallahu anh- hakkında tafsilât vardır. Kur'ân-ı Kerim'de yegâne ismi zikredilen sahâbidir -radıyallahu anh-.

Zeyd bin Hârise beyâz tenli ve kırmızı benizli imişler. Sekiz defa asker üzerine emir tâyini ile *"Hayrü'l-ümerâ"* kavl-i şerifiyle senâ buyurulmuş ve tahkik-i sıfat-ı hayriyet için de hasleteyn-i mezkûreteyni tâyin buyurdular. Zirâ asker emiri için iki haslet şarttır. Biri nâil oldukları ganâim hususunda adalet taksimine itibar etmek: diğeri de müracaat ettiklerinde âhardan hakkını adâletle alıp i'tisâf-ı fi'l-intisâfa bezl-i iktidâr eylemektir.

Zeyneb bint-i Cahş ve birâderi Abdullah bin Cahş -radıyallahu anhümâ- Hâşimî eşrâf sülâlesinden bulunması hasebiyle Zeyd bin Hârise'yi kölelikten azâd edilmesi mülâhazasına binaen kendilerine küfüv görmeyerek muvâfakatta biraz tereddüd ve âsâr-ı kerâhiyyet göstermişler ise de:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهٗٓ اَمْرًا اَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ ﴿٣٦﴾

"Bir mü'min ve mü'mine için Cenâb-ı Hak ve O'nun Rasûlü bir emri hüküm buyurduğu vakit, işlerinden emr-i ihtiyârî kendilerine âid olmak yokdur" âyet-i celîlesi[6] nâzil olmakla mutâvaat etmişti. Fakat Zeyd -radıyallahu anh-'ı hoşnud etmemekte ve bu yüzden incitmekte olduğundan Zeyd dahi Hz. Rasûlullah'a defeatle şikâyet ile tatlik etmek istemişse de; *"Zevceni imsâk ve Allah'tan ittika et"* demekle de Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz nasihatte bulunuyordu. Halbuki Hz. Zeyneb'in âhiren -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'e zevce olacağını Hak Teâlâ Hazretleri bildirmişti. Fakat Zeyd'in işitip de incinmesini istemezdi ve oğlunun yâni

6. Ahzâb sûresi, 36

evlâdlığının talâk verdiği hâtunu alacak diye nâsın levminden çekinir ve gizlerdi.

فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي اَزْوَاجِ اَدْعِيَآئِهِمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

âyet-i celîlesi inzâl buyuruldu. Yani: **"Vaktâ ki, Zeyd o zevcenin hâcetini kaza yani istediği talâkı kendisine verdi ise biz onu sana tezvic ettik. Şunun için ki mü'minler üzerine evlâdlıklarının zevcelerini (onları tatlik ettikleri vakit) tezvic etmekte hiç bir külfet ve mesuliyyet olmaya. Levh-i mahfuzda yazılı olan emr-i ilâhî elbette işlenir ve yerini bulur."**[7]

Hz. Zeyneb, sâir ezvâc-ı tâhirat üzerine tefâhur ederek; "Sizin nikâhınızı velîleriniz akdetti. Benim nikâhımı ise Rabbim akdetti" demekle mübâhatta bulunduğu mervîdir.

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللّٰهُ لَهُ سُنَّةَ اللّٰهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴿٣٨﴾

"Nebî -aleyhisselâm-'a **Cenâb-ı Hakk'ın farz ve takdir etmiş olduğu şeyde hiç bir külfet ve mes'uliyyet olamaz. Bundan evvel geçen enbiyâ haklarında sünnet-i ilâhiyye vechile ki onların da emr-i izdivaçlarında tevsia vâki olmuştur. Ve öteden beri Allah'ın emri ve fiili nâfiz ve mukarrer olagelmiştir."**[8]

7. Ahzâb sûresi, 37
8. Ahzâb sûresi, 38

اَلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللّٰهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾

"O zatlar ki Allah'ın risâlet ve şeriatini tebliğ ederler ve ondan korkarlar. Allah'tan mâadâ hiç kimseden korkmazlar. Ve Hak celle ve alâ dahi mahlûkatın âmâl ve hesâbatını muhâfız olmak üzere kâfidir."[9]

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَآ اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

"Es nâs! Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- **sizin erkeklerinizden hiç birinin pederi değildir. Ancak Rasûlullah'tır. Ve enbiyânın hâtimesidir. Ve Cenâb-ı Allah her bir şeye alâ vechil-kemal âlim ve âgâhtır."**[10]

Yukarıdaki âyet-i celîle hükmünce -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz hakkında oğulluğu Zeyd'in tatlîk ettiği zevcesini alamaması gibi bazı münkir ve münafıkların itirazları merdûd olduğu gibi evlâdlığın nikâhı, irs hususundaki ahkâm-ı Kur'aniyye'ye de hâiz-i tesir olamayacağını Hak Teâlâ Hazretleri bildirmiştir.

9. Ahzâb sûresi, 39
10. Ahzâb sûresi, 40

Mûte Kumandanlarından

Cafer Bin Ebî Tâlib (r.a)

Cafer bin Ebî Tâlib -radıyallahu anh-'ın künyesi "Ebû Abdullah"tır. Hz. Ali -radıyallahu anh-'den on yaş büyüktür. Diğer birâder Akîl de Hz. Cafer'den on yaş büyüktür.

Hz. Cafer -radıyallahu anh- muhâcirîn-i evvelinden müslimînin otuz ikincisidir. Cafer ile Ali -radıyallahu anhüma- müslim oldukları için pederleri Ebû Tâlib'in vefatında vâris olamamışlardır.

Hz. Cafer'in Habeşistan'a hicretinde Necâşî, huzûr-ı Hazret-i Cafer'de İslâm olmuştur.

Feth-i Hayber günü Hz. Cafer'in Medîne-i Münevvere'ye hicreti aynı zamana müsadif olmakla -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz: *"Hayber'in fethine mi yoksa Cafer'in kudûmüne mi hangisine sevineceğimi bilemiyorum!"* buyurdular. Hz. Cafer'in alınlarından öptüler ve kucakladılar ve ona Medîne-i Münevvere'de Mescid-i Şerîf-i Nebevî yanında bir hane tahsis buyurdular. Cafer bin Ebî Tâlib sâhib-i hicreteyn, zü'l- cenâheyndir.

Râmuz'da Abdullah bin Cafer'den rivâyeten -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurmuştur. *"Cafer hilkaten ve ahlâken bana en ziyâde benzeyendir. Sana gelince Ey Abdullah! Sen de babana benzersin."*

Hilkaten ve hulukan Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e en ziyâde benzer, fevkalâde sahî bir zât-ı melek, sıfat idi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz onu *"Ebu'l-mesâkîn"* yâni fukara babası diye yâd ederlerdi. Sehâvette "Cevâd İbn-i Cevâd" diye maruftur.

Ebû Hüreyre -radıyallahu anh-'ın re'yince Hz. Rasûlullah'tan sonra Hz. Caferü't-Tayyar'dan efdal kimse yok idi.

❀

Esmâ bint-i Ümeys zevce-i muhteremeleri olup Habeşistan'a birlikte hicretle Abdullah orada doğmuştur. Avn, Muhammed isminde diğer mahdûm-ı mükerremleri de vardır.

Esmâ bint-i Umeys -radıyallahu anhâ-'nın hicretten avdetinde Hz. Ömer -radıyallahu anh- ile aralarında şöyle bir muhâvere geçmişti:

Esmâ Hz. Hafsa -radıyallahu anhâ-'nın yanında iken Hz. Ömer -radıyallahu anh- kızı Hafsa'nın odasına girdi. Hz. Ömer Esmâ'yı görünce Hafsa'ya: "Bu kadın kimdir?" diye sordu. Hafsa da: "Umeys kızı Esmâ'dır" dedi.

Hz. Ömer:

– "A, bu kadın Habeşli Esmâ mıdır? Vay bu kadın deniz yolcusu Esmâ mıdır?" diye tekrar tekrar latife etti.

Esmâ da:

– "Evet," diye tasdik etti.

Hz. Ömer de:

– Medîne'ye hicret faziletinde biz sizi geçtik. Biz Rasûlullah'a sizden daha lâyık ve daha yakin bulunuyoruz" demesi üzerine, Esma, titizlenerek şöyle müdâfaada bulundu:

“Hayır siz hiç öyle değilsiniz. Vallahi Rasûlullah ile hicret eden sizlerin Rasûlullah açlarını doyurdu, câhillerini okuttu. Biz ise Habeşistan’da Rasûlullah’a uzaklarda Müslümanlara adâvet ve kin ile dolu bir muhitte azâb ve ıztırab içinde bulunuyorduk. Bütün bu mezâhimi biz Allah’ın ve Rasûlullah’ın rizâsı uğrunda iktiham ettik. Ey Ömer! Allah adına yeminler olsun ki bütün bu dediklerini gidip Rasûlullah’a arz edinceye kadar ne bir lokma yemek yiyeceğim ne de bir yudum su içeceğim.”

– “Ey Ömer! Biz uzak illerde korku içinde yaşıyorduk; Sizin Peygamberin sâyesinde saâdet içinde yaşadığınız gibi değil. Bu hakikatleri şimdi gidip Rasûlullah’a arz edeceğim, soracağım, Ey Ömer! Ben ne yalan söylerim ne de dilim yalan söylemeye tenezzül eder.”

Bu sırada Hafsa’nın odasına Nebîyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz geldi.

Esmâ:

– Ya Rasûlallah, Ömer şöyle şöyle dedi diye hikâye etti.

Rasûlullah:

– Sen ona ne cevâb verdin? diye sordu. Ben de şöyle şöyle cevab verdim, diye müdafaasını anlattı.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem:

– “Bu hususta Ömer bana sizden daha lâyık ve yakın değildir. Hakikat şudur ki Ömer ve Ömer’le Medine’ye hicret eden arkadaşları için bir hicret sevâbı vardır. Ey gemi yoldaşları, emin olunuz ki sizin için iki hicret fazîleti vardır. Birisi Medine’ye, o biri Rasûlullah’a.”

Esmâ -radıyallahu anhâ- der ki:

– Bu vak’a ve Rasûlullah’ın sefine yârânı hakkındaki bu âlî şehâdeti üzerine bir de gördüm ki Ebû Mûsâ el-Eş’ari ve bütün

yoldaşlarımız birbiri ardınca takım takım ziyâretime gelerek bu hadiseyi sevinçle benden soruyorlardı. Dünya malından arzu edilen hiç bir şey Rasûlullah'ın Habeş yârânı hakkındaki bu âlî şehâdeti derecesinde onların gönüllerini ferahlandırmaz ve o kadar yüksek tesiri olmazdı. (Buhârî, Meğâzî, 36)

Hz. Esmâ, zevc-i evveli Hz. Caferü't-Tayyar'ın vukû-ı şehâdetinden sonra Hz. Ebî Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh-'a zevce olmuşlar ve Muhammed bin Ebî Bekr'i doğurmuşlardır.

❀

Berâ bin Âzib'den rivâyet olunduğuna göre; Nebîyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- altıncı sene-i hicriyyenin Zi'l-kade ayı içinde umre etmek istemişti. Fakat sefer etmiş ise de Mekke müşrikleri Rasûlullah'ı Mekke'ye bırakmaktan imtinâ etmişlerdi. Nihâyet Rasûlullah Mekkelilerle "sene-i âtiyede Mekke'de üç gün kalmak üzere" Hudeybiye'de bir sulh akdetti. Musâlehanâmenin tanzimi sırasında "Muhammed Rasûlullah" unvanı yazılınca müşrik murahhasları "Biz senin risâletini ikrâr etmiş, Rasûlullah olduğunu bilmiş ve tasdik etmiş olsaydık seni Mekke'ye girmekten men etmezdik. Şu kadar ki sen "Muhammed bin Abdullah"sın" dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bunlara cevâben:

– "Siz beni tekzib etseniz de vallahi ben Rasûlullah'ım, Muhammed ibn-i Abdullah'ım" dedi. Bundan sonra da Ali'ye: "Rasûlullah lâfzını sil" buyurdu.

Ali -radıyallahu anh-: "Hayır vallahi ben senin Rasûlullah unvanını kat'iyyen silemem!" dedi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-: "Muhammed İbn-i Abdullah" diye yazdırdı. Bir kaç madde üzerine müşriklerle sulh akdedilmiş idi. Başlıca şartlarından:

1- Müşriklerden her kim Allah'a îmân edip gelirse Rasûlullah onu müşriklere iâde edecek. Müslümanlardan da bir kişi müşrik tarafına geçerse Mekke'liler onu iâde etmeyecekler.

2- Mekke'ye gelecek sene girilecek ve Mekke'de ancak üç gün ikamet edilecek.

3- Mekke'ye kılıç, yay ve emsâli silâh, muhafazası içinde olarak girilecek.

Ertesi sene Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Mekke'ye dâhil oldu. Tayin edilen üç gün geçmeye yaklaşınca Mekke müşrikleri Hz. Ali'ye gelerek: "Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in müddeti bitti. Peygamberine söyle Mekke'den çıksın" dediler.

Nebîyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de ashâbıyle birlikde Mekke'den çıktı.

Bu sırada Hz. Hamza'nın kızı Rasûl-i Ekrem'e: Ey Amca! Ey Amca! diye feryâd ederek arkalarına takılmıştı. Ali -radıyallahu anh- onu hemen tutup mahfede bulunan Hz. Fatıma -radıyallahu anhâ-'ya; "Amucanın kızını al" diyerek onu mahfeye yükledi. Medine'ye vardıktan sonra Hz. Ali, Cafer, Zeyd -radıyallahu anhüm- niza ettiler.

Hz. Ali:

– "Bint-i Hamza benim amucamın kızıdır. Onun terbiyesine ben herkesten zîyâde hak sahibiyim" diyordu.

Hz. Cafer de: "O benim amucamın kızıdır. Teyzesi de taht-ı nikâhımdadır. Terbiyesi bana düşer" demişti.

Zeyd bin Hârise de: "O benim kardeşimin kızıdır. Bana herkesden yakın" diyordu.

Durum, Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e arz edilince: "Bint-i Hamza'nın teyzesine âid olduğuna" hüküm ederek; "teyze hıdâne hususunda ana mesâbesindedir" buyurdu.

Hz. Ali'ye: Sen bana (neseble, muhabbetle) bağlısın. Ben de sana muttasılım, diye taltif buyurdu.

Hz. Cafer'i de taltîf ederek: Sen de hılkaten ve ahlaken bana benzersin, buyurdu.

Zeyd bin Hârise'ye de: Sen bizim kardeşimiz, dostumuzsun, diye şeref verdi. (Buhârî, Meğâzî, 43)

Mûte Kumandanlarından

Abdullah bin Revâha (r.a)

Abdullah bin Revâha -radıyallahu anh- Hazrecîlerden ve Akabe bey'atinde bulunan nükabâdan yüksek bir sîmâdır. Bu derece kadîmü'l-İslâm olan Abdullah bin Revâha bin Sa'lebe Hicret-i seniyye için Hassân bin Sâbit -radıyallahu anh- ile berâber şeref-i kudûm-i nebevîyyeye dâir kasîdeler söylemişlerdir.

Mescid-i Kubâ'nın inşâsında hem bedenen çalışıyordu hem de inşâd ettiği şiirlerle çalışanların yorgunluklarını tahfif ediyordu.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in mukarrebîni sırasına girmek şerefini ihrâz eden bu şâir-i Nebevî sırasıyle Bedir, Uhud, Hendek, Hayber gazalarında hâzır bulunmuş ve sonunda Mûte harbinde şehid olmuştur.

Muhâcirler ile ensâr arasında uhuvvet akdedildiğinde Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Abdullah bin Revâha ile Mıkdâd İbni Esved'i birbirine kardeş etmişti.

❀

Ebû Hüreyre -radıyallahu anh-'den mervîdir:

Ebû Hüreyre bir kere dostlarına menkibeler anlatırken Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i de yâd ederek Rasûl-i Ekrem Efendimiz'in Abdullah bin Revâha beyitler inşâd ettiği

sırada, şiirinin güzelliğini takdir ederek: *"Şüphesiz kardeşiniz bâtıl söylemez"* buyurduğunu haber vermiştir.

İbn-i Revâhâ'nın kasidesi:

"Tan yeri ağarıb fecr-i sâdık yükseldiği sırada Rasûlullah Kur'an okuyarak aramızda bulunuyor. O bize dalâletten sonra hidâyet nurunu göstermiştir. Gönüllerimiz ona tereddüdsüz inanmıştır. O Nebîyy-i Emin her ne tebliğ etdiyse muhakkak vâkidir. Müşrikleri yatakları istiskal ederken o Nebîyy-i Zişân yanını firâş-ı saâdetinden uzaklaştırarak gecelerdi."

Şehid-i din, şâir İbn-i Revâha Hazretleri son beytiyle;

تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

âyet- i kerimesine telmîh etmiştir.

"Mü'minlerin yanları geceleri rahat yataklarından uzaklaşır. Onlar Cenâb-ı Hakk'ın celâl-i azametinden korkarak nihâyetsiz rahmetinden ümidlenerek Rabblerine duâ ederler ve bizim kendilerini merzûk kıldığımız ni'metlerden infâk ederler."[11]

Abdullah bin Revâhâ'nın -radıyallahu anh- Mûte- seferine çıkarken başlayıp şehâdetine kadar bütün merâhil-i seferiyede söylediği sûzişli eş'ârı **Sîret-i İbn-i Hişâm'**da tamamiyle dercolunmuştur.

Kudret-i edebiyesinin kemâlini şehid düştüğü Mûte seferindeki eş'ârında göstermiştir denilebilir.

Bu şiirlerinin hepsinde şehâdete can attığı vâzıhan görülür. -Radıyallahu Teâlâ anh-

11. Secde sûresi, 16

Feth-i Mekke'de

HÂLİD BİN VELİD (R.A)

Feth-i Mekke; bütün fütûhatın esâsı ve dîn-i mübin-i İslâm'ın satvet ve kudretinin inkişâfına mebde olmuştur. Feth-i Mekke'den mukaddem:

اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا

âyet-i celîlesi inzâl buyuruldu. Cenâb-ı Hak Mekke'nin fethinin va'd-i kat'î ile muhakkak olarak vuku bulacağını Habîbine bildirmek sûretiyle bilcümle mü'minînin kalblerine tesellî vererek keder ve hüzünlerini ferah ve sürûra tedbil buyurdu.

Diğer âyet-i celîlede:

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ ﴿٢٧﴾

Zât-ı ulûhiyetime yemin ederim ki Allah Teâlâ Rasûlü'nü hakka mukarin olarak gösterdiği rüyasında sâdık kıldı ki o rüyada gördüğü şey muhakkak olarak vâkı olacaktır. Bunun hilâfı olmak ihtimâli yoktur. Zât-ı ulûhiyetime yemin ederim ki siz düşmanlarınızdan emin ve başlarınızı tıraş ve kırkıcı olduğunuz halde meşiyyet-i

ilâhiyye taalluk ettiği zaman elbette Mescid-i Haram'a gideceksiniz. Binâenaleyh bundan sonra siz düşmandan korkmazsınız"[12] buyurmuştur.

❀

Hudeybiye musalehası hilâfına Huzâa kabilesine müşrikler tecâvüz ederek nakz-ı ahd etmiş olduklarından bu hatâlarını tamir zımnında reîs-i Kureyş Ebû Süfyân'ı tecdîd ve temdîd-i musâleha maksadıyla Medîne'ye yolladılarsa da teşebbüsü akim kalarak Ebû Süfyan avdet etmişti.

Ebû Süfyan Medine'ye geldiğinde Rasûl-i Ekrem'in taht-ı izdivacında bulunan kendi kızı Ümm-i Habîbe -radıyallahu anhâ-'yı görmek üzere saâdethanelerine geldi. Fakat kızından hiç yüz görmedi. Ebû Süfyan pek acınacak sözler söylediğinden çar-nâçar Ümm-i Habîbe babası Ebû Süfyân'ı eve aldı. Lâkin Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- hâne-i saadetlerinde bulunmadıklarından Ebû Süfyan içeri girdiğinde bilmeyerek gidip Peygamberimizin her zaman oturduğu yere oturunca hemen Ümm-i Habîbe Hazretleri koştu hiddetle babasının yakasından tuttu da:

"O yere Rasûlullah oturuyor. Habîbullah'ın oturduğu yere aduvvullah oturamaz" diye öteye çekti, bırakmadı. Ebû Süfyân kızına yalvardı ise de muvâfık cevâb alamadı. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de mürâcaatını kabûl buyurmadı. Sonra Ebû Bekri's-Sıddîk, Osman Zi'n-nûreyn, Ali İbn-i Ebî Tâlib ve ensârdan Sa'd bin Ubâde ve kibâr-ı ashâb-ı kirâma mürâcaatında onlardan da muvâfık cevab alamadı. Sonra Ömer -radıyallahu anh-'a mürâcaat edince o da:

12. Feth sûresi, 27

– "Ben mi size şefaat edeceğim? Bu âlemde bir arkadaş olmayıp da ufak bir karınca bile bana yoldaş olsa onu kendime refik eder sizinle cenk ve cidâl ederim!" diye şiddetle reddetti.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de Mekke seferine hazırlanmak üzere gizli olarak Ramazân-ı şerif evâilinde gelsinler diye Gıfar, Eslem, Süleym, Eşca', Müzeyne, Cüheyne kabilelerine haber gönderdi.

Ebû Katâde -radıyallahu anh-'ı da bir fırka-i askeriyye ile Necid tarafına meşgul göstermek üzere gönderdi. Huzâa kabileleri de Mekke yolunu tutup hiç bir tarafa kuş uçurmaz oldular.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ramâzan-ı şerifin onuncu günü onbin nefer asâkir-i İslâmiye ile oruçlu olarak Medine-i Münevvere'den çıktılar. Diğer kabâil ile Ebû Katâde Hazretleri de yolda yetişerek orduy-ı hümâyunun mevcûdu onikibine bâliğ oldu.

Hudeybiye musâlehasına itiraz etmiş olanlar iki sene zarfında sulhun âsâr-ı hasenesini görmeye başladıkça mahcûb da olmakta idiler.

Hz. Abbas -radıyallahu anh- evvelce îmân etmiş ise de İslâm'ını gizler ve Mekke'de ikametle sikâyet-i zemzem hizmet-i şerîfesini îfâ eylerdi.

O sırada İslâmiyetini ilân ederek ehl ü üyâli ile birlikde çıkıp Medine'ye gelirken orduy-ı hümâyuna rastgeldi ve ağırlığını Medîne'ye gönderip kendisi de Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Mekke'ye döndü. Hazret-i Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ondan pek memnun olarak:

"Ya Abbas sen muhâcirlerin hâtimesi oldun" diye buyurdu.

Kadîd mevkiindeki suya varınca bütün ordu iftar eyledi. Nihâyet orduy-ı İslâm Mekke'ye onaltı mil mesâfede Merru'z-Zahran mevkiine varınca orada muhtelif mahallerde gece müdhiş ateşler yakılarak Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz teşrîfini Kureyş'e ateş donanmasıyle bildirdi. Bu ateşler arefe gecesi hacıların Arafat'ta yaktıkları ateşe benziyordu.

Rüesây-ı Kureyş hayrete düşerek telâş ettiler. Ebû Süfyân, Hakim bin Hızam ve Büdeyl ile birlikde Merru'z Zahran üzerindeki tepeye çıkıp; "Acaba bu kadar ateş yakan ordu kimler ola!" diye düşünüp dolaşırken süvâri karakolları tarafından yakalanarak Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri'nin huzurûna getirildi. Muhâfızlar arasında Hz. Ömer de bulunuyordu. Ebû Süfyân'ı görünce: Ya Rasûlallah! Ebû Süfyân geliyor. Ruhsat ver hemen boynunu vurayım, derken: Hz. Abbas -radıyallahu anh- de affını diledi.

Hz. Ömer -radıyallahu anh-'ın eli kılıcının kabzasında Hz. Abbas'ın dili de af talebinde yekdiğeriyle muârazada iken Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hz. Abbas'a: Bunları çadırına götür, bu gece tevkîf et, buyurdu.

Hz. Abbas onu ale's-sabah huzûr-ı Rasûlullah'a götürdü. Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– Ya Ebâ Süfyân henüz **Lâ İlâhe illallah** diyeceğin vakit erişmedi mi? diye sordu. Ebû Süfyâ da:

– Eğer Allah'tan başka tapacak ilâh yoktur desem ya bu kadar putları ne yapayım? Lât ve Uzza'dan nasıl geçeyim? diye biraz düşündükten sonra Lâ ilâhe illallah deyiverdi. -Sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-:

– **"Muhammed Rasûlullah"** diyecek vakit daha erişmedi mi? buyurdu. Ebû Süfyân:

– "Ya Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-, bunun için bana biraz mühlet ver. Zirâ zihnimde ilişik var" diye cevâb verdi.

Hz. Ömer ise dışarda geziniyordu ve "Ah Ebû Süfyân sen dışarda olsan böyle hezeyan edemezdin!" diye kendi kendine söyleniyordu.

Hz. Abbas da:

– Ya Ebâ Süfyan aklını başına al. Ömer dışarda kılıç ile bekliyor. Başını kesmek için fırsat bekliyor, diye ona nasihat verdi. Nihâyet Ebû Süfyân "Muhammed Rasûlullah" diyerek Hz. Ömer'in pençesinden kurtuldu.

Hakim bin Hizam ile Büdeyl İbn-i Verka' da Müslüman oldular.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hz. Abbas'a: *"Ebû Süfyân'ı al da ordunun geçeceği dar bir boğaza götür. Allah'ın askerlerini, İslâm ordusunun ihtişâmını görsün"* buyurdu. Hz. Abbas: *"Yâ Rasûlallah Ebû Süfyân iftiharı sever ona medâr-ı iftihar bir imtiyaz ihsân buyurunuz"* dedi.

– Sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz de: *"Her kim Ebû Süfyan'ın hanesine girerse emindir. Her kim Mescid-i Şerif'e girerse emindir. Her kim evine girip kapanırsa emindir"* buyurdu.

Hz. Abbas da Ebû Süfyan'ı orduy-ı hümâyunun geçeceği boğazın ağzına götürüp oturttu. Gıfar, Cüheyne ve diğer kabileler alay alay gelip Ebû Süfyân'ın önünden geçmeye başladılar.

Seyfullah Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- de Benî Süleym kabilesi dilâverleriyle Ebû Süfyan'ın hizâsına geldiklerinde cümlesi bir ağızdan tekbir aldılar. Ebû Süfyân sordu:

– Bu kim? Hz. Abbas:

– Halid bin Velid, deyince:

– "Şu bizim Velid'in oğlu Hâlid mi?" dedi. Hz. Abbas da:

– Evet, dedi.

Kabileler fevc fevc gelip geçtikçe Ebû Süfyân'ın gözü doldu. "Az vakit içinde bu kadar kabileleri toplayıp ve cümlesini yekvücud eyleyib de habersizce Mekke'ye kadar sevk edivermek ne büyük iktidardır!" diye derin fikirlere daldı. Nihâyet Ebû Süfyân'ın ömründe eşini görmediği zırhlara müstağrak olarak, önünde Sa'd İbn-i Ubâde olduğu halde ensârın sancağı görünüp tekbir alarak geliyorlardı. Ebû Süfyân onu görünce:

– Ya Abbas! Kardeşinin oğlunun mülk ve saltanatı ne kadar büyümüş, deyince Abbas da:

– "Sus! O saltanat değil nübüvvetdir" deyince Ebû Süfyân da:

– Evet nübüvvetdir, diye tasdik etti.

❀

Sa'd İbn-i Ubâde -radıyallahu anh- Uhud ve Ahzab harblerinde başkumandan idi, Ebû Süfyân'ın önünden geçerken:

– "Ey Ebû Süfyân! Bugün melhame, en büyük harb ve kıtal günüdür. Bugün Kâbe'de kan dökmek helâl kılındığı bir gündür" dedi.

Bu hitabdan Ebû Süfyân sarsıldı. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretlerine gelip: Sa'd bin

Ubâde'nin ne söylediğini duydunuz mu? dedi ve söylediklerini haber verdi.

Rasûl-i Ekrem Efendimiz de:

– *"Sa'd yanlış söylemiş. Bugün Allah'ın ezan sesleriyle Kâbe'nin şanını i'lâ edeceği bir gündür. Bugün Kâbe'nin tevhid libasıyla kisveleneceği bir gündür"* buyurdu.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Kasvâ nam devesine binip sağında Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- ve solunda Üseyyd İbn-i Hudayr -radıyallahu anh- ve etrafında ashâb-ı güzîn rıdvanullahi aleyhim ecmâîn hazarâtı oldukları halde tekbir sadâları göklere yükseliyordu.

Bayrağın Hacun mevkiine dikilmesi için Zübeyr İbnü'l-Avvâm -radıyallahu anh-'a emir buyurdu. Bu Hacun mevkii Kinâne oğullarının yurdudur ki vaktiyle müşrîkin-i Kureyş küfür üzerine burada and içmişlerdi.

Kureyş ile Kinâne oğullarının ahd ü peymanları îcâbı Haşim ve Abdülmuttalib oğullarıyla kız alıp vermemek ve ictimâî ve medenî bir gunâ münâsebâtta bulunmamak üzere andlaşmışlardı.

Hâşimîler müslim ve gerek gayri müslim Mekke'nin mahallesi olan Şi'b-i Ebî Tâlib'de mahsur gibi iki seneden fazla muztarib bir halde kalmışlardı. Çarşı ve pazarda serbest olarak gezemezlerdi. Kefere-i Kureyş bir kıt'a ahidnâme yazarak Kâbe içine astılar. Ahidnâmelerine güve düşüp **"Bismike'llahümme"** ibâresinden başka yazıları mahvolmuş olduğunu Cebrâil -aleyhisselâm- Rasûl-i Ekrem Efendimize bildirmişti. Onun üzerine Ebû Tâlib de onlara haber vermiş ve bunu görerek ahd ü peymanlarını bozmuşlardı.

İşte Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri'nin çadırı da bu Hacun mevkiine kurulmuştur. Vedâ Haccı'nda dahi Rasûl-i Ekrem Efendimiz Minâ'dan dönüşte yine burasını menzil ittihaz buyurmuştu.

وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٤﴾

"Allah cezâda amansız bir galib-i mutlaktır."[13]

Sonra Eşca' kabilesi geçerken Ebû Süfyân:

– "Sübhanallah, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in büyük düşmanı onlar idi. Şimdi ne aceb ona tâbi ve münkad olmuşlar!" dedi.

Hz. Abbas da:

– "Nûr-ı İslâm onların kalbini münevver kılmış. Bu da Allah'ın bir fazl u inâyetidir" dedi.

Ebû Süfyân'ın karısı Hind hemen kocasının üzerine hücûm edib sakalından tutarak haykırdı.

Ebû Süfyân da: "Sakalımı bırak. Vallahi Müslüman olmaz isen senin de boynun vurulur. Haydi evine git sesini çıkarma" dedi.

Mekke içine azim bir gulgule düştü. Kimi Harem-i Şerîfe seğirtti, kimi hanesine kapandı ve kimi Ebû Süfyân'ın evine girti. Ve kimi de sokaklarda dolaşır ve kimi silâhlanır vazıyette idi. Ebû Süfyân'ın îmân etmesiyle Kureyş'in ekserisi İslâm'a meyletti.

Süheyl İbn-i Amr, İkrime bin Ebî Cehil, Safvân İbn-i Ümeyye başına bir mikdar asker toplayarak cenge hazır ol-

13. Âl-i İmrân, 4

dular. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de: Kureyş tarafından taarruz olunmadıkça harbe girişmeyiniz, diye asâkir-i İslâmiyenin cümlesine tenbih buyurdu. Yalnız dokuz kişiyi istisna eylemişti. Bunlar Kâbe örtüsünün altına iltica etmiş olsalar da katl olunmalarını emir buyurmuştu.

Bütün fırkalar her taraftan vukûatsız olarak Mekke'ye girmeye başladıkları halde **Halid bin Velid** -radıyallahu anh-'ın süvâri fırkası üzerine Süheyl İbn-i Amr, İkrime ve Safvan tarafından hazırlanan kuvvet ile taarruz edilerek ashabdan iki kişi Mekke kurbanı olarak şehid edildi.

Hz. Hâlid bin Velid dahi cenge mecbur oldu, onların üzerine şiddetli hücum ile müşrikînden onüç neferi katlediverip diğerlerini de dağıttı.

❀

Hâtemü'l-Enbiyâ -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Mekke'den sekiz sene evvel hicret buyurarak nasıl çıktığını ve bugün Mekke'ye girerken büyük bir fütûhât ile ve nasıl bir ihtişâm ile girdiğini düşünerek Cenâb-ı Hakk'ın bu lutf u kerem ve inâyetine karşı son derece ubûdiyetkârâne bir vazıyet alarak başını devesinin üzerine doğru eğmişti. O derecede ki mübârek re's-i saâdeti devenin boynuna secde eder gibi bir vazıyet almıştı. Halen Zahr denilen Zîtuva mevkiinden itibaren böylece mütevâzı ve Cenâb-ı Hakk'a karşı mütezellil bir vazıyette tesbih ve tehlil ve duâ ederek ve mübârek başında siyah amâme (sarık) olduğu halde Mekke-i Mükerreme'ye duhûl ile doğru Kâbe-i Muazzama'ya azîmet buyurdular.

Kâbe-i Muazzama göründükte Hâtemü'l-Enbiyâ -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri tekbir almaya

başlayınca bilumum ashâb-ı kirâm -rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecmaîn- de tekbir aldılar.

Binlerce ashabın yürekten kaynayan bir aşkla aldıkları tekbir sadaları dağları inletti. Sanki dağlardan hoş geldiniz sadâsı geliyordu. O gün Cuma idi. İyd-i Fıtra on gün kalmıştı. Ehl-i İslâm sanki bir saâdet bayramına kavuşmuş idi. Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz âmmeye emân verdikten sonra yedi kere Beytullahı tavâf eyledi. Ashâb-ı kirâm da takib ediyorlardı.

Ebû Süfyan bir yerde durup temâşâ ederken:

– "Ah bir ordu toplasam da şu adamla yine cenge başlasam nasıl olur?" diye düşünürmüş!

O sırada Hâtemü'l-Enbiyâ Efendimiz, Ebû Süfyân'nın yanından geçerken:

– *"O adam seni yine rezil ve zelil eder"* deyince Ebû Süfyân tevbe ve istiğfâr etti.

– *"Şimdi bildim ki hak peygambersin. Vâkıa zihnimde öyle bir kuruntu var idi"* diye itiraf eyledi.

❀

Fedâle bin Umeyr, -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimizi tavâf ederken idam eylemek niyetiyle yavaş yavaş yanına yaklaştıkta Rasûl-i Ekrem Efendimiz ona:

– Fedâle sen misin? diye sordu.

– "Evet" dedi.

– Ne düşünüyorsun? buyurunca:

– Hiç bir şey düşündüğüm yok, zikrullah ile meşgulüm" dedikte Rasûl-i Ekrem Efendimiz güldü:

– *"Zihninde kurduğun şeyden tevbe ve istiğfar et"* buyurdu. Mübârek elini göğsüne koydu. O kuruntu zâil oldu. İmânı kuvvet buldu. Fedâle bu niyetini sonradan kendi hikâye etmiştir.

– Sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz: *"Cenâb-ı Allah Mekke'nin fethini müyesser kılarsa yarın menzilimiz inşaallah Kinâne oğullarının yurdudur ki vaktiyle Kinâne oğulları Kureyş müşrikleriyle berâber küfür üzerine and içmişlerdi"* buyurmuşdur.

❀

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri'nin Mekke'ye girerken karşılaştığı çok sevimli bir manzâra da şu idi: Abdullah İbn-i Abbas, Abdullah ibn-i Cafer-i Tayyar, Abdullah İbn-i Zubeyr'in de içlerinde bulunduğu Hâşimî çocukları Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'i istikbal etmişlerdi. Bunları severek İbn-i Abbas ile İbn-i Cafer'i terkilerine almışlardır.

Rasûl-i Ekrem, bir müddet Hacun mevkiinde çadır içinde tevakkuf buyurduktan sonra geniş bir kab içinde yıkanıp yeni bir elbise giymişti. Devesine binerek sağında, solunda, önünde ve arkasında ashabı saf bağlayarak Kâbe'ye geldi ve yolda Sûre-i Feth'i okudu. Harem-i Şerif'e girdi.

Halbuki Kâbe'nin etrafında kurşunla tahkîm edilmiş üçyüz altmış put vardı. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz elindeki değnekle putlara dürterek:

– *"Hak geldi bâtıl gitti, helâk oldu. Hak geldi. Halbuki ölen bâtıl ne îcâda ne de öleni diriltmeye muktedirdir"* buyurdu. Putlara değnekle dokundukça birbir yere düşüp seriliyorlardı. Putlar kâmilen kırıldı.

❀

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Kâbe'nin anahtarını Osmân İbn-i Talha'dan alıp Kâbe açılınca Kâbe'ye girdi. Kâbe'nin duvarları sûretle dolu idi. İbrâhim ve İsmâil -aleyhimesselâm-'ın da resimleri vardı.

Hâciblik hizmet-i şerîfesi Ebû Talha İbn'üd-Dâr evlâdına meşrût olduğundan Kâbe-i Muazzama'nın anahtarı dâima Osman İbn-i Talha'da idi.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Osman bin Talha'ya: *"Emânetullah'ı müebbeden uhdenizde kalmak üzere alınız"* diyerek Kâbe'nin anahtarını verdi.

Osman İbn-i Talha der ki: Hicretten evvel Kâbe'yi ziyâret gününde Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri ziyâret için geldiğinde her nasılsa ben gönülsüz hareket ettim. Bana:

– *Ya Osman! Günün birinde bu anahtarı benim elimde, nereye istersem verebilecek bir vaziyette olacağımı senin göreceğini umarım"* buyurmuştu.

Anahtarı alıp da giderken beni çağırarak:

– *"Ya Osman; vaktiyle sana söylediğim söz tahakkuk etti mi?"* buyurdu. Ben de tahattur ederek:

– Evet tahakkuk etti, dedim.

Hübel nam put kırılırken Zübeyr İbnü'l-Avvam -radıyallahu anh- Hazretleri Ebû Süfyân'a:

– *"Senin Uhud vak'asında vücûduyle iftihâr ettiğin Hübel'i görüyor musun?"* dedikte Ebû Süfyân:

– "Artık tevbihi bırak! Görüyorum ki Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Allah'ından başka ilâh olsa idi işler başka olurdu" dedi.

Beytullah'ın içerisi putlardan temizlendikden sonra Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Kâbe'nin içerisine girdi. Üsâme bin Zeyd, Bilâl, Osman bin Talha da girdi. Namaz kıldıktan sonra Beyt-i Şerifi dolaşarak her tarafında tekbir getirdi. Ve Allah Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri'ne hamd u senâ eyledi.

Bu sırada bütün Kureyş, Mescid-i Haram'a dolmuş, saf bağlamış haklarında ne muâmele olunacağını dikkatle intizar ediyorlardı.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri yalnız Kureyş ve Mekke'lilere değil bütün beşeriyete seslenerek şu hitabede bulundu:

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ. صَدَقَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْاَحْزَابَ وَحْدَهُ. اَلَا كُلُّ مَأْثَرَةٍ اَوْ مَالٍ اَوْ دَمٍ فَهُوَ تَحْتَ قَدَمَيَّ هَاتَيْنِ اِلَّا سِدَانَةُ الْبَيْتِ وَسِقَايَةُ الْحَاجِّ. يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ! اِنَّ اللهَ قَدْ اَذْهَبَ عَنْكُمُ الْجَاهِلِيَّةَ وَتَعَظُّمَهَا بِالْآبَاءِ. اَلنَّاسُ مِنْ اٰدَمَ وَاٰدَمُ مِنْ تُرَابٍ. ثُمَّ تَلَا هٰذِهِ الْآيَةَ ''يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ اَتْقٰيكُمْ اِنَّ اللهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ.'' يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ! مَا تَرَوْنَ اَنِّي فَاعِلٌ بِكُمْ؟ قَالُوا: خَيْرًا. اَخٌ كَرِيمٌ وَابْنُ اَخٍ كَرِيمٍ. قَالَ: فَاِنِّي اَقُولُ لَكُمْ كَمَا قَالَ يُوسُفُ لِاِخْوَتِهِ ''لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ'' اِذْهَبُوا. فَاَنْتُمُ الطُّلَقَاءُ.

– Allah'tan başka tanrı yoktur. Yalnız O vardır. O'nun eşi ve ortağı yoktur. O va'dine bağlı kalıp va'dini yerine getirdi ve kulu-

na yardım etti. Aleyhimizde toplanan düşmanları yalnız başına hezîmete uğrattı. İyi biliniz ki câhiliyet örnekleri ve kan davaları bugün şu iki ayağımın altındadır. Yalnız Kâbe hizmeti ve hacılara su dağıtmak vazifesi başkadır.[14]

Ey Kureyş cemâati, Allah sizden câhiliyet gururunu, babalarla, soylarla büyüklenmeyi gidermiştir. Bütün insanlar Âdem'den, Âdem de topraktan yaratılmıştır" buyurdu.

Sonra sûre-i Hucurât'taki âyeti okudu. **"Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve sizi milletlere ve kabilelere ayırdık ki tanışasınız bilişesiniz diye (öğünesiniz diye değil.) Çünkü Allah katında en kerîminiz en muttakî olanınızdır. Allah sizin her halinizi çok iyi bilir ve gizli temâyüllerinize tamâmiyle vâkıftır."**[15]

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri bu hutbesiyle cihânın medeniyet kapısını açarak helâl ve harama dâir bazı hükümleri de bildirdikden sonra ön safda yer alan Ebû Süfyân gibi Kureyş sergerdelerini çok mânalı bir bakışla bir müddet gözden geçirdi ve onlara karşı:

"Ey Kureyş cemâatı! Şimdi size ne muâmele edeceğimi sanırsınız?" diye sordu.

O Fahrü'l-Mürselîn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri'nin ne derece merhametli ve âlîcenâb olduğunu bilen Kureyş müşrikleri ve Mekke'liler bir ağızdan: "Hayır umarız, Sen kerim bir kardeş ve âlicenâb bir kardeşin oğlusun" dediler.

14. Sikayet-i Mekke vazifesi de Abbâs ibn-i Abdulmuttalib -radıyallahu anh-'a birâderi Ebû Tâlib'den intikal edip gerek câhiliyyet, gerek vakt-i İslâm'da hüccâca zemzem ulaştırmıştır.
15. Hucûrat sûresi, 13

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri de:

"Yusuf'un kardeşlerine dediği gibi ben de size artık bugün geçmişden dolayı tevbih ve muâheze yoktur, derim. Haydi gidiniz, azadsınız" buyurdu.

Bu bir aff-ı umûmî idi. Evvelce her bir fenalığı irtikâb eden her hangi zâlim bir kavmi de, af ile berâber bütün beşeriyete hitaben onları hakka, adâlete, hürriyete, müsâvata dâvet etmiştir.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri bu hitâbeden sonra Mescid-i Haram'da oturdu.

Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- pederi Ebû Kuhâfe'nin elinden tutup huzûr-ı nübüvvete getirerek şeref-i İslâm ile müşerref olmasına delâlet eyledi.

Bilâl-i Habeşî'nin Ezan Okuması

Öğle vakti hulûl edince Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Bilâl-i Habeşi -radıyallahu anh-'a Kâbe'nin üzerine çıkıp ezân okumasını emir buyurdu.

İşte o günün sabahında içinde putlara tapılan bu Beyt-i Şerîf-i İlâhiyye'nin üstünde Hz. Bilâl'in muhrik sadâsıyle ezân okuması âfâkı tutuyor, kulûb-i mü'minîni gaşyederek gözlerinden sürûr yaşları akıyordu. Harem-i Şerif'in etrafındaki yüzlerce put birden mahvolup Kâbe-i Muazzama'nın etrafında binlerce ashab tekbir getiriyordu.

Lât ve Uzzâ'ya perestiş olunurken Cenâb-ı Vâcibü'l-Vücud Hâlık Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri'ne ibâdet olunuyordu. Bu an-ı tahavvülde ilân edilen bu ilâhi ses, Kureyş sanâdîdinin harîs kalblerini ıztırâb içinde sarsıyordu. Bu sırada Ebû Süfyan İbn-i Harb, Attâb İbn-i Esîd, Hâris İbn-i Hişâm bir arada konuşuyorlardı. Attâb:

– Allah babam Esîd'i vaktiyle öldürdü de şu sesi işitmemek nimetini ikrâm etti, dedi.

Hâris de: "Şunun hak olduğunu bilsem vallahi ben de icâbet ederim" dedi.

Ebû Süfyân da:

– *"Fakat ben vallahi bir şey söyleyemem. Şâyed bir şey söyler isem şu çakıllar bile dile gelerek hemen gidip ona haber verirler"* dedi.

Bu muhâvere esnâsında Hz. Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz çıkageldi ve onlara:

– *"Görüşdüğünüzü biliyorum"* diye sözlerini bir bir anlattı. Bunun üzerine Hâris ile Attâb:

– "Biz şehâdet ederiz ki muhakkak sen Allah'ın Rasûlüsün" diye şehâdet getirip Müslüman oldular.

Öğle namazından sonra Hâtemü'n-Nebîyyîn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Safâ Tepesi üzerine çıkıp oturdu. Ömer İbni'l-Hattâb -radıyallahu anh- da alt tarafa oturdu. Evvelâ erkekler gelip bey'at ile İslâm oldular. Sonra nöbet kadınlara geldi. Hz. Ali'nin hemşiresi Ümmühânî, Âs bin Ümeyye kızı Ümm-i Habîbe ve Attâb bin Esîd'in halaları Ervâ ve Âtike, Hâris bin Hişâm'in kızı ve İkrime'nin karısı Ümm-i Hakim ve Hâlid bin Velid'in hemşîresi Fâhite ve Ebû Süfyân'ın karısı Hind gibi itibarlı Kureyş kadınları taife-i nisânın önüne düşerek huzûr-ı Nebevîye geldiler. Sûre-i Mümtehine'de buyurulduğu vechile Rasûlullah Efendimiz bunlara evvelâ şirkten, sirkatten, zinadan ictînab etmelerini ve evlâdlarını öldürmemelerini ve kimseye bühtan ve emr-i Hakk'a ısyan etmemek üzere bey'at etmelerini teklif etti. Bu sûretle bey'atleri kabul olunarak mazhar-ı af oldular. Hind'in dahi demi heder edilmiş iken mazhar-ı af olarak hulûsla îmâna geldi. Hatta hanesine varıp ne kadar putlar varsa: "Bu kadar vakit size aldanmışız" diyerek bir bir kırıp cümlesini mahvetti.

Fethin ertesi günü Fahr-i Âlem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Safâ tepesine çıkıp ellerini kaldırıp Hak Teâlâ ve Tekaddes Hazretlerine hamd ü senâ ediyordu.

Ensârdan bazıları şu fikir ve mütalâaya varıp, "Hz. Peygamber vatanına kavuştu. Hiç bundan sonra dönüp de Medine'ye gider mi?" diye ızhâr-ı endîşe etmişlerdi.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ashâbının bu endişesine muttali oldu. Ve:

– *"Ey cemâat-i Ensâr! Hayâtım ve memâtım sizin yanınızdadır"* buyurdu.

Ensâr-ı Kiram hazarâtı da bu iltifât-ı Nebeviyye'den fevkalâde sevinerek sürurlarından ağlaştılar.

Feth-i Mekke'yi müteâkip kabîleler fevc fevc gelip Müslüman olmaya başladılar. Mekke'ye bir konak mesafede Nahle mahallinde Uzzâ isminde büyük bir putları vardı. **Hâlid bin Velid** -radıyallahu anh- bu putu kırmaya memur olarak bir miktar süvâri ile varıp onu paraladı.

Huneyn Gazvesi'nde Hâlid bin Velid

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh-, Huneyn vâdisine giderken Hevâzin askeri pususuna düşerek bağteten hücum etmeleri üzerine Benî Süleym kabîlesi bozulmuş ve bu hezîmet Mekke askerine de sirâyet edip dağılmıştı. Bu bozgunluğa sebeb ise "mânen min tarafillah" olmuştur. Çünkü:

Asker-i İslâm'dan bazısı orduy-ı İslâm'ın kesretine ve kuvvetine bakıp: "Bu asker hiç bir vakit azlıktan dolayı mağlub olmaz" demişti ki bu bir hatâ idi. Çünkü kesret ve kuvvet her ne kadar galebe esbâbından ise de, muhakkak sûrette Hak Teâlâ Hazretleri'nin nusret ve inâyetine bağlıdır. Nitekim.

وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ

"Nusret ancak Allah'tan olur. Allah'dan gayriden nusret olmaz."[16] buyurmuştur.

Allah Teâlâ Hazretleri kime nusret ederse mansûr olur. Fakat esbâb-ı zahiriyye insanlara medâr-ı tesellî olduğundan insanların muattal kalmamaları için esbâba teşebbüsü de emir buyurmuştur. Şu kadar ki esbâba teşebbüsle berâber tesirini ve neticeyi Cenâb-ı Allah'tan beklemek vacibdir.

16. Âl-i İmrân, 126

اِنْ يَنْصُرْكُمُ اللّٰهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَاِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهٖ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾

"Eğer Allah Teâla size yardım ederse dünyada size galib olan bir kimse olmaz." Zirâ iâne-i ilâhiyyeye karşı hiç bir kimsenin size gâlib olması yed-i kudretinde değildir. **"Ve eğer yardım etmez de sizi rüsvây kılarsa bundan sonra size yardım edecek kimdir? Ve kimler yardım edebilir?"** Elbette kimse edemez. Zirâ Cenâb-ı Allah'ın gazab ederek mağlub ettiği kimseleri gazab-ı ilâhiden kurtarabilmek kimin haddi olabilir? **"Ancak Allah Teâlâ'ya mü'minler itimad ile mütevekkil olsunlar ki Allah'ın yardımına mazhar olmuş olsunlar."**[17]

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ اِذْ اَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾

"Zât-ı ulûhiyetime yemin ederim ki Allah Teâlâ çok muharebe mahallerinde size yardım etti. Ve bilhassa Huneyn'deki, muhârebe gününü de düşünün, o günde sizin çokluğunuz size ucub vermişti. Halbuki sizin çokluğunuz size hiç bir fâide temin etmedi ve o kadar genişliğiyle beraber yeryüzü size dar geldi de düşmanlarınıza arkanızı döner olduğunuz halde firâr ettiniz."[18]

Hüneyn Gazvesi'nde Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- mecrûh olup iyâdet-i seniyye-i Hz. Rasûlullah ile bekâm buyurularak yarası nefes-i peygamberî ile iltiyam bulmuştur.

17. Âl-i İmrân, 160
18. Tevbe, 25

Diğer Gazvelerde Hâlid bin Velid

Tâif muhasarasında da Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- bulunarak bir kaç defa meydân-ı mübârezeye çıkıp er diledi.

Rüesây-ı müşrikînden Abd-i Yâlîl denilen kimse "Kal'a içinde sana karşı çıkacak kimse yoktur. Bizler zahire tamam oluncaya kadar dayanıp dururuz. Zahiremiz biterse o vakit topumuz birden dışarı çıkıp ölünceye kadar uğraşırız" diye cevâb vermişti.

Hicretin onuncu yılında Hz. Nebîyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hz. Hâlid'i Necrân'da Beni'l-Hâris bin Kâ'b aşiretine gönderdi. Onları kable'l kıtal üç gün İslâm'a dâvet etmeyi emir ve tenbih buyurdular. Hz. Hâlid de varıp aşiretin içine süvariler dağıtarak "müslim olun ki selâmet bulasınız" diye onları İslâm'a dâvet etti ve onlar da icâbetle cümleten müslim oldular. Hz. Hâlid de onlara tâlim-i dîn etmek üzere içlerinde kalıp -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'e şu ârizayı yazdı.

❀

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ لِمُحَمَّدٍ النَّبِيِّ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ. اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ وَرَحْمَةُ

اللهِ وَبَرَكاتُهُ. فَاِنّى اَحْمَدُ اِلَيْكَ اللهَ الَّذى لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ. اَمَّا بَعْدُ.
يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ. فَاِنَّكَ بَعَثْتَنى اِلٰى بَنِى الْحَارِثِ بْنِ كَعْبٍ وَاَمَرْتَنى اِذَا اَتَيْتُهُمْ اَنْ لَا اُقَاتِلَهُمْ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ وَاَنْ اَدْعُوَهُمْ إِلَى الْاِسْلَامِ، وَاِنْ اَسْلَمُوا اَقَمْتُ فِيهِمْ قَبِلْتُ مِنْهُمْ وَعَلَّمْتُهُمْ مَعَالِمَ الْاِسْلَامِ وَكِتَابَ اللهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ وَاِنْ لَمْ يُسْلِمُوا قَاتَلْتُهُمْ وَاِنّى قَدِمْتُ عَلَيْهِمْ فَدَعَوْتُهُمْ اِلَى الْاِسْلَامِ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ كَما اَمَرَنى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَعَثْتُ فِيهِمْ رُكْبانًا قَالُوا يَا بَنِى الْحَارِثِ اَسْلِمُوا تَسْلَمُوا فَاَسْلَمُوا وَلَمْ يُقَاتِلُوا وَاَنَا مُقِيمٌ بَيْنَ اَظْهُرِهِمْ آمُرُهُمْ بِمَا اَمَرَهُمُ اللهُ بِهِ وَاَنْهاهُمْ عَمَّا نَهَاهُمُ اللهُ عَنْهُ وَاُعَلِّمُهُمْ مَعَالِمَ الْاِسْلَامِ وَسُنَّةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى يَكْتُبَ اِلَىَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكاتُهُ.

“Rahman - Rahîm Allah’ın adıyla.

Allah’ın Rasûlü Nebî Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-’e Hâlid bin Velid’den:

Es-Selâmü aleyke yâ Rasûlallah ve rahmetullahi ve berekâtühü! Kendisinden başka hiç bir ilâh olmayan Allah’a hamdimi sana ulaştırırım.

Bundan sonra; yâ Rasûlallah -sallallahu aleyke ve sellem-! Muhakkak beni, Kâ’b İbn-i Hâris oğullarına gönderdiniz. Bana, vardığımda üç gün savaşmayıp İslâm’a dâvet etmemi ve İslâm’a geldikleri takdirde kabul edip aralarında kalmamı, İslâm’ın esaslarını, Allah’ın kitabını ve Nebîsinin sünnetini on-

lara öğretmemi, İslâm'a gelmedikleri takdirde ise onlarla mukatele etmemi emrettiniz.

Ben onlara geldim. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in emrettiği gibi üç gün onları İslâm'a dâvet ettim. Onların arasına "Ey Hâris oğulları İslâm'a geliniz ki selâmeti bulasınız!" diyen süvâri dâvetciler gönderdim. Onlar da İslâm oldular ve bizimle mukâtelede bulunmadılar.

Şimdi ben onların arasındayım. Allah'ın onlara emrettiğini emrediyor, yasakladığından men ediyorum. Rasûlullah'ın mektubu gelinceye kadar da onlara İslâm'ın esaslarını ve Nebîsinin sünnetlerini öğreteceğim.

Es-Selâmü aleyke yâ Rasûlallah ve rahmetullahi ve berekâtühü..."

❀

Bu arizasında Hz. Hâlid emr-i risâlet-i nebevîyyeye muntazır olduğunu arz u ifâde etmiş olmakla Hz. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de onlardan meb'us sıfatıyle gelecekleri alıp gelmesini Hz. Hâlid'e emr ü ferman ile şu nâme-i saadeti irsâl buyurmuştur.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ. مِنْ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ رَسُولِ اللهِ اِلٰى خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ. سَلَامٌ عَلَيْكَ. فَاِنِّى اَحْمَدُ اِلَيْكَ اللهَ الَّذِى لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ. اَمَّا بَعْدُ. فَاِنَّ كِتَابَكَ جَاءَنِى مَعَ رَسُولِكَ تُخْبِرُ اَنَّ بَنِى الْحَارِثِ بْنِ كَعْبٍ قَدْ اَسْلَمُوا قَبْلَ اَنْ تُقَاتِلَهُمْ وَاَجَابُوا اِلٰى مَا دَعَوْتَهُمْ اِلَيْهِ مِنَ الْاِسْلَامِ وَشَهِدُوا اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ وَاَنْ قَدْ هَدَاهُمُ اللهُ بِهُدَاهُ. فَبَشِّرْهُمْ وَاَنْذِرْهُمْ. وَاَقْبِلْ وَلْيُقْبِلْ مَعَكَ وَفْدُهُمْ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ.

"Rahman Rahim Allah'ın adıyla, Allah'ın Rasûlü Muhammed'den Hâlid Bin Velid'e: Allah'ın selâmı üzerine olsun. Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamdimi sana ulaştırırım. Şimdi; elçin ile gönderdiğin mektubun bana geldi. Bu mektubda Hâris bin Kâ'b oğullarının (hiç) savaşmadan teslim olduklarını, dâvet ettiğin İslâm'a icâbet ettiklerini, Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet ettiklerini haber veriyorsun.

Şüphesiz ki Allah onları hidâyetiyle doğru yola iletmiştir. Onları tebşir ve inzâr eyle! Hemen geri dön. Seninle berâber onlardan bir heyet de gelsin!

Allah'ın selâmı, rahmeti ve berekatı üzerine olsun!"

Zamân-ı saâdet-i Nebevî'de mühimmât-ı harbiyyenin cem'i için kurulan çadır ve süvâri nezâreti Hâlid bin Velid'in uhdesinde idi.

❀

Hz. Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh-'ın hilâfetini müteakib iddiây-ı nübüvvet eden Tuleyha üzerine Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- memur edildi. Tuleyha'ya tâbi aşâir, Zü'l-Kussa mevkiinde toplanmış Medine-i Münevvere'ye hücuma hazırlanmışlar iken vakt-i fecirde Hâlid bin Velid onlar üzerine hücum ile dağıtmıştı.

Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- bu muhârebeye azîmet etmek üzere devesine binmiş idi. Fakat Hz. Ali -kerremallahu vecheh- devenin yularını tuttu;

– "Nereye ya Halîfe-i Rasûlullah? Sana Rasûlullah'ın yevm-i Uhud'da söylediğini söylerim ki; kılıcını kınına sok, nefsinle bizi acıklı etme. Vallahi sana bir hal olursa

İslâm fîmâ ba'd intizam bulmaz" dedi. Diğer sahâbe-i güzîn -rıdvanullahi aleyhim ecmaîn- hazarâtı da onu tasdik etti.

Onun üzerine Halîfe Hazretleri Medine-i Münevvere'ye avdet eyledi. Hz. Ali -radıyallahu anh-'ın halîfeyi harbe gitmekden men etmesi sıdk u ihlâsının en bâriz bir nişânesidir.

Bazı ihtilâfı müteakib hilâfetin henüz istikrar bulduğu bir zamanda kendilerinde zerre kadar dünyevi bir garaz olsa idi varsın halîfe gitsin de ona bir hâl olursa onu istihlaf ederim diye hiç olmazsa sükût eylerdi.

Hz. Sıddîk-i Ekber -radıyallahu anh- gibi dîn-i mübin uğrunda fedâ için aslâ canını esirgemeyen bir zâtın dahi cihâd gibi bir emr-i ehemme azîmet eylediği halde ve hiç bir ferdin bu azîmetten döndüremeyeceği ve hiç bir kimsenin hatırı için azîmetini terk etmeyeceği derkâr iken bu azîmetten dönmesi mücerred Hz. Ali -kerremallahu vecheh-'in re'y-i savâbına ittibadan ibâret olduğuna şüphe edilemez.

Dîn-i celil-i mübîn uğrunda cümlesinin zikr u fikri hep İslâmiyet'in teâlisi için hizmet eylemek niyet-i hâlisânesine mebnîdir.

Ashâb-ı kirâmın efdali olan vâcibü'l-ihtiram zevât hakkında sû-i zanda bulunmak **"... Bazı zan vardır ki günahtır"**[19] mantûk-ı celîl-i münîfince ne büyük bir mâsıyettir.

Adiy bin Hâtem dahi Tay kabilesini İslâm'a idhâl edip Hz. Hâlid'in maiyyetine girdiler. Keşif ve tecessüs-i ahvâl için ilerleyen ashabdan Ukkâşe bin Mıhsan ve Sâbit bin Akram Ensârî -rıdayallahu anhüma- Tuleyha'ya tesâdüfle ikisini dahi

19. Hucûrat, 12

şehid eyledi. Asakir-i İslâmiyye onların cenâzesini görünce pek ziyâde müteessir olarak ahz-ı intikama hırslandılar.

Hz. Hâlid -radıyallahu anh-, düşman üzerine hücûm ile arslan gibi saldırdı. Mürtedlerin kimi maktûl ve kimi esir edildi. Bakıyyesi de İslâm oldu. Tuleyha da Şam tarafına firar eyledi. Bir müddet orada serseri dolaştıktan sonra Gatafan ve Esed kabilelerinin İslâm'a avdet eylediklerini işiterek kendisi dahi Hz. Ömer -radıyallahu anh-'ın hilâfetinde İslâm'a avdetle dehâlet ve af dileyerek Mekke-i Mükerreme'ye gelip hac da eylemişdir. Hz. Ömer -radıyallahu anh- onu harbe sevk ile o da Irak ve İran fütûhatında hizmet eylemiştir.

Hak Teâlâ Hazretleri'nin rahmeti pek vâsî olup şirkten gayri günahlarına sıdk u ihlâs ile tevbe edenleri af buyurduğu gibi Tuleyha'nın da bu büyük hatasını af eylemiştir.

Din-i celîl-i Muhammedî'nin -sallallahu aleyhi ve sellem- adalet, ulviyyet ve kudsiyyetini teemmül edelim. Elhamdülillah...

Mâlik bin Nüveyre'nin İrtidâd ve Katli

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Benî Temîm kabîlelerine gönderdiği altı memur meyânında Mâlik bin Nüveyre de vardı.

Benî Temîm'e mensub, nübüvvet iddiâsında bulunan Arab kâhinesi bir kadına Mâlik de etbâiyle iştirak etmiş bu sûretle bir tarafın memuru iken hıyânetle düşman tarafına geçmiş, bunun cezâsı da idamdan başka bir şey değildi.

Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- bunlar üzerine yürüyerek tarumâr eyledi. Nihâyet onları İslâm'a dâvetle onlar da inkiyâd eylemiş idi.

Bunun üzerine Mâlik de giriştiği teşebbüsün akametine mahkûm olduğunu görmesi üzerine harbe girmekten vaz geçerek nedâmet göstermiş ve hatta namaz kılmaya başlamıştı. Fakat zekâtı inkârla irtidâd sûreti göstermekte idi.

Mâlik süvâriler tarafından yakalanarak Hz. Hâlid'in emriyle Dırar bin Ezver -radıyallahu anh- tarafından katledildi.

Mâlik'i katilden evvel şu muhâvere cereyân etti:

Mâlik:

– Ben namaz kılarım zekât vermem, demişti. Hz. Hâlid:

– Zekât da salât gibidir. Mâlik:

– Sizin sahibiniz öyle söyler idi, dedi. Hz. Hâlid:

– Bu söz ehl-i îmân sözü değildir. Sen onu kendine sâhib görmüyorsun. Şimdi boynunu vururum, demekle; Mâlik yine:

– Sâhibin sana böyle mi emretti? deyince, Hz Hâlid de:

– Sen yine sahibin diyorsun, deyip katlini emretti. Ve onun katlinde isâbet etti. Mâlik'in zevcesiyle de izdivâc eyledi.[20]

Bunun üzerine İbn-i Ömer ve Ebû Katâde -radıyallahu anhüma- Hz. Hâlid'i bu isti'calinden dolayı makam-ı hilâfete bildirdiler.

Hz. Ömer -radıyallahu anh- makam-ı hilafetpenâhîden Hz. Hâlid'in idamını diledi, "Hâlid'in kılıcında zulüm görüyorum" dedi.

Hz. Halife de; Hâlid vazıyeti arîz u amik derpiş etti ve muhâkemesinde hatâ etti, dedi. Hz. Ömer; "Hiç olmazsa azlediniz" dedi. Hz. Halîfe de:

"Allah'ın mürtedler üzerine sıyırdığı kılıcı ben kınına sokamam" dedi.

20. Hz. Ömer'in birâderi Zeyd b. Hattâb -radıyallahu anh- Yemâme'de şehid olunca Hz. Ömer -radıyallahu anh- şedîden mahzun olup: "Her ne zaman bâd-ı sabâ esse onda Zeyd'in kokusunu alırım" buyururlarmış. İrtidâdı üzerine katlolunan Malik'in birâderi Mütemmim b. Nüveyre dahi kardeşi Malik hakkında yazdığı manzum mersiyesini Hz. Ömer'e okudukta Hz. Ömer: "Eğer ben de şiir söyleyebilsem senin birâderin hakkında söylediğin mersiyeler gibi ben de birâderim için, mersiye söylerdim" buyurunca Mütemmim de cevâben: "Eğer benim birâderim âhirete senin birâderin vechile gitmiş olaydı ben hiç mahzun olmazdım" demiş olmakla Hz. Ömer de: "Beni senin kadar güzel tâziye eden olmadı" buyurmuştur.

Hz. Halife Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh-'ın isâbet-i re'yine bak ki Hz. Hâlid Irak'ta ve Suriye'de ne işler görerek ne kadar fedakârlıklar yapmış, Irak-ı Arab'ın ve Cezire'nin ve Haleb'e kadar bütün Suriye kıtasının fâtihi olmuştur.

❀

İbnü'l-Esir der ki: Hâlid bin Velid'in muhârebede başına giydiği kalensüvenin (külahın) içinde Hz. Rasûl-i Ekrem -sallallahü aleyhi ve sellem- Efendimizin mübârek re's-i saadeti kılları var idi ki -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz icrâ buyurdukları bir umrede tıraş oldukları şa'r-i şeriflerini herkes kapıştığı sırada Hz. Hâlid -radıyallahu anh- de mübârek nâsıye-i saâdetlerinin kıllarını almış ve bir külah yaptırmış idi. O mübârek kılları külahın ön tarfına koymuş idi.

Hz. Hâlid'den mervîdir ki:

– Ben onu hangi cihete tevcih ettim ise orası feth olundu" buyurmuştur.

❀

Zamân-ı saâdet-i Nebevîde de Cezîme aşiretini dine dâvette Hz. Hâlid'in bidâyet-i İslâm'ında silâh istimal etmesi cihetiyle olan hatasını Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz diyet itâsıyla telâfi buyurarak sebeb-i azli kılmamıştır.

"Ya Rab, Hâlid'in fiilinden sana arz-ı berâet ederim" buyurmuşlardır.

Halîfetü'l-Müslimîn Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- Mâlik'in diyetini Beytü'l-Mâlden veresesine vermiştir. Hâlid bin Velid'i de seraskerlikte ibka ile Yemâme'de Müseylimetü'l-Kezzâb üzerine memur etmiştir.

Vak'a-i Yemâme

Benî Hanife'den Müseylimetü'l-Kezzâb zamân-ı saâdet-i nebevîde Rasûl-i Ekrem Efendimiz'e bir mektub göndererek arzı yarı yarıya bölüşmelerini tavsıye etmiş, -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz de cevâbında, "arzın Cenâb-ı Allah'a aid olduğunu onu kime isterse bahşedeceğini" beyân buyurmuştu.

Müseylime, zamân-ı saâdetten beri beslediği bu fikrini Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh-'ın hilâfetini müteâkib tamamiyle meydana koyarak nübüvvet iddiasıyla başına kırkbin kadar mürted cem olmuştu.

İkrime bin Ebî Cehil Yemâme üzerine memur edilmiş ve Şurahbil bin Hasene de onu takviye etmek üzere arkadan gönderilmişti. İkrime acele ederek harbe girişmiş fakat büyük bir fâikiyet karşısında kalarak bozulmuştu.

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- ile Şurahbil berâber olarak Yemâme üzerine memur edilerek tarafeyn şiddetli muhârebeye başlamıştı. Evvelâ asâkir-i İslâmiyye gerilemeye başlamış ise de Hz. Hâlid, Müseylime'yi mübârezeye dâvet etmiş Müseylime'nin de bu dâvete icâbet edememesi kendisinin sahte peygamber olduğunu taraftarlarına gösterdiğinden Müseylime de: "Şerefiniz nâmına harb ediniz" demiş gerileye

gerileye duvarla muhât bir hadikaya (bağçeye) girmiş, duvarı siperle kendilerini müdafaa edip kıtâle başlamışlardı.

Ebû Dücâne -radıyallahu anh- "Beni duvardan içeri atın" diye harb arkadaşlarına kendisini o hadikanın içine attırdı. Ayağı kırılmış olduğu halde harb edip kapıyı mü'minîne açtı ve kendisi de şehid düştü. -radıyallahu anh-

Müseylime ve avanesinin son müdâfaa olarak çekilip toplandığı bahçe kapısını Ebû Dücâne -radıyallahu anh- fedây-ı cân ile şehid olmakla beraber açması üzerine ashâb-ı kirâm hazarâtı içeriye akmaya başlamış ve bu sırada Vahşi dahi seyyidü'ş-şühedâ Hz. Hamza -radıyallahu anh-'ı şehid eylediği harbe ile Müseylimetü'l Kezzâb'ı katletmiştir. Ve bakıyyesi de kılıçdan geçirilmiştir. Bu muharebede Benî Hanife'nin yirmibinden ziyâdesi maktul olmuştur.

Ehl-i İslâm'ın şühedâsı ise ikibin kadar olmuştur. Üçyüzaltmış kadar muhâcirînden ve bir o kadar da ensârdan ve tabiînden ve yetmişten ziyâde kurrâ (hafızlar) hep şehid olmuştur. Kibâr-ı ashabdan ma'ruf Sâlim -radıyallahu anh- ve muhârebede alemdâr bulunan Zeyd İbnü'l-Hattab ve Hz. Zübeyr'in birâderi Sâid İbnü'l-Avvâm ve hatib-i nebevî Sabit bin Kays el-Ensârî ve Ebû Huzeyfe bin Utbe -radıyallahu teâlâ anhüm ecmaîn- hazaratı dahi şehid olmuşlardır.

Irak'ın Fethi

Hicretin on ikinci senesi Ebî Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- Hâlid bin Velid -radıyallahu anh-'ı Irâk-ı Arab'ın fethine memur buyurdu. Hz. Halid on bin süvâri ile hareketle Enbac'da tevakkuf etti ki bu mevki Irak ve Hicaz arasında yol ortasında Mekke, Medine, Kûfe, Basra, Yemâme'ye giden beş yol ağzıdır. Bahreyn seferinde Alâ' bin Hadramî maiyyetinde bulunan Müsenna bin Hârise dahi sekizbin askerle Hz. Hâlid'e ittihâk etti.

Hz. Hâlid merkez vilâyeti olan Hîre'ye varıp, valisi ve eşraf-ı belde ile görüşerek doksanbin altun cizye vermek üzere akd-i musâleha eyledi. Devlet-i İrâniyye bu hareketi takbih ile vâliyi azletti.

Adiy bin Hâtem de bir fırka ile Hz. Hâlid'e iltihâk eyledi. Devlet-i İraniyyenin en büyük rütbesini hâiz olan kumandan Hürmüz de hem bahâdır ve hem de fenn-i harbde mahir Arablarla muharebe eder ve Hindistan'a kadar deniz yolu ile sefer de ederdi.

Hürmüz evvelce Hafir mevkiini tuttu. Seyfullah da ona karşı ordusunu kurdu. Hz. Hâlid ile Hürmüz meydan-ı mübarezeye çıktı. Hz. Hâlid Hürmüz'ü hemen kucaklayıp alt etti ve işini bitirmek üzere iken Hürmüz'ün adamları seğirdip Hz. Hâlid'e gadretmek istediler ise de Ka'kâ bin Amr et-Temîmî

hucûmla onları katletti. Seyfullah ise hiç telâş etmeyerek Hürmüz'ü i'dâm ile elbisesini aldı. Yalnız tâcı 100 bin dirhem kıymetinde idi. İranlılar arasında en yüksek şerefi ihrâz edenlerin serpûşu son derece kıymetli olurdu. Bu dehşetli vak'a üzerine Îran ordusu bozuldu. Asâkir-i İslâmiyye arkalarına düşmekle ancak atı yürük olanlar kurtuldu. Seyfullah müjde-i muzafferiyeti ve alınan ganâimin humusunu halife-i Rasûlullah'a gönderdi.

Hürmüz'e imdâd için Îrân'ın 100 binlik tâcını giyen serdarlardan Karin nam serdarı gelirken Hürmüz'ün bozuk askerlerine tesâdüf etti ve bunların içinde meşhur kahraman sayılan İran şehzadelerinden Kubad ve Enuşucan da bulunuyordu. Yeniden Senâ mevkiinde muharebeye girişildi. Karin, Kubad, Enuşucan dahi meydân-ı mübârezede maktul oldu. Muhârebede İran ordusu fena halde bozuldu. Otuzbin asker kırıldı. Ve bir çoğu da kaçarken suda boğuldu. Bu defa dahi bir çok ganâim ve esir alındı. Bu havâlideki çiftçilere dokunulmayıp cizye alınarak bunlar her taarruzdan mahfuz kaldı.

Velce ve Leys Muhârebeleri

Devlet-i Îrâniyye üçüncü defa Enderza'z nam kumandanı ve sonra Behmen nam sergerdeyi mükemmel bir ordu ile gönderdi. İran'lılar Velce'de toplandı.

Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- bu kuvveti mâhirâne bir sûrette ihâtaya muvaffak olarak şiddetli hücûm ile çoğunu kılıçdan geçirdi. Enderza'z da bakıyyetü's-süyûf ile kaçarken susuzluktan telef oldu. Behmen de vazıyetin tehlikesinden şaşırarak Îran pâyitahtı olan Medâyin'e gitti. Ve harb edilmemesini kumandan Caban'a tavsiye etmişti. Caban, askeri ile Leys mevkîine vardı. Ordusunu kurdu. Yemek sofralarını sermişler iken asâkir-i İslâmiyye ile Hz. Seyfullah göründü. Rüesâ-yı Îran: "Acaba hemen cenge girişelim mi? Yoksa askeri doyurup da sonra mı cenk edelim?" dediklerinde Caban: "Eğer size meydan verirlerse yemek yiyebilirsiniz" derken Seyfullah Hz. Hâlid erişip ordusunu kurdu ve hemen meydân-ı mübârezeye girdi.

Rüesây-ı Arab'dan Mâlik bin Kays ona karşı çıktı. Seyfullah onu öldürdü. Muhârebe kızıştı. Çok şiddetli muhârebe neticesinde İranlılar bozuldular, yetmişbin kadar maktul verdiler.

O gün meydân-ı müharebe serapa al kana boyandı. Gayet vasi bir lâlezârın bir ucunda İranlıların yufka beyaz ekmek ile donanmış sofraları Hz. Hâlid'in askerlerine bir bir ziyâfet oldu.

Arablar elek kullanmadıklarından ekseri arpa ununda kepeğiyle berâber ekmek pişirirlerdi. Buğday ununda pişmiş yufka beyaz etmekleri görünce ceylân derisinden yapılmış yazı kağıdı sandılar. Bu beyaz deriler nedir? dediler. Lâkin tattılar ve alıştılar. Hz. Hâlid askerini doyurduktan sonra durmayıp Emgayşiya'ya gitti. Ahalisi birşey almaya vakit bulamayıp kaçtılar. Bütün eşyâları meydanda kaldı. Diğer yerlerden ziyâde emvâl ve ganâim aldı. Sonra Hz. Hâlid Emgayşiya beldesini harâb etti ve bu müjde-i muzafferiyeti esir ve ganâimin mikdârını makam-ı hilâfete bildirdi. İşte o zaman Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- Hazretleri:

– "Kadınlar Hâlid gibi bir er doğurmaktan âcizdir" buyurdu.

Hîre'nin Fethi

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- Engayşiya'dan sonra Hîre'ye hareket etti. Ordunun levâzım ve mühimmâtını gemilere sevk etmişti. Düşman bundan haberdar olarak Fırat'ın suyunu kesmiş gemiler Fırat'ta kalmıştı. Hire valisi de ordusunu hazırlamıştı.

Hz. Hâlid süvârilerle hücûm ile vâlinin oğlunu ve adamlarını katletmişti. Hîreliler de müstahkem olan köşklerine ilticâ ile mukavemet etmişlerdi. Hz. Hâlid Dırar bin Ezver, Dırar bin Hattab ve Müsennâ kumandasındaki asâkir-i İslâmiyye ile hücum ederek kapılarını kırmaya başladıklarından naçar kalıp cizye vermek üzere emân dilediler.

Seyfullah dahi emân verdi. Meşhur Abdü'l-Mesih de onlarla berâber idi. Abdü'l-Mesih bir kaç yüz sene muammer olmuştu. Nüşirevan tarafından rüyasını tabir için Satıh'a gönderilmişti. Senede 190 bin dirhem cizye vermeye Hîreliler râzı oldular. Bundan başka Abdü'l-Mesih'in kızı Kerâme'nin Şerik nam zâta teslimini dahi şart kıldı. Bu ise onlara ağır geldi.

Sebebi Şerik'in mukaddema Kerame'yi genç iken görüp ona meyil etmesi imiş, Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri ümmetinin Fâris ve Hîre'yi fethedeceğini ashabına tebşir buyurduğu zaman Şerik de huzûr-ı saadet-i

nebevîde bulunmakla Kerâme'nin kendisine verilmesini niyaz edip taraf-ı Nebevî'den dahi va'd buyurulmuş.

Bu kere Hîre'nin fethinde Şerik huzûr-ı Hâlid'de o va'di şuhûd-i adîde ile isbât etmiş olduğundan Hz. Hâlid bu va'd-i nebevîyi infaza mecbûr oldu. Bin dirhem bir bedel ile meşhur Abdü'l-Mesih'in kızı, Şerik'e teslim olundu.

Hz. Hâlid'in Hîre ahalisine verdiği ahidnâmede:

"Hîre'liler senede 190 bin dirhem te'diye edecekler, bilmukabele bunlar düşman taarruzundan himâye olunacaklar, himaye olunmadıkları takdirde himâye edinceye kadar bir şey te'diye etmezler. İçlerindeki ruhban, papaz, çalışmayıp terk-i dünya edenler cizyeye iştirak etmezler. Hîre'liler fiilen ve kavlen gadredecek olurlarsa onların himâyeleri kalkar."

Hz. Hâlid -radıyallahu anh-'ın bu ahidnamesi mucibi, mağlûb millet dahilî ve haricî emniyete ve hürriyet-i vicdaniyyeye nâil oluyor ki bu kadar insaf ve adalet hiç bir gâlib millet tarafından mağlûb millete gösterilmemiştir.

Hire'liler muâhedenin akdinden sonra gördükleri adâletten memnun olduklarından ayrıca Hz. Hâlid'e hediyyeler takdim etmişler, Hz. Hâlid de hepsini Hz. Ebû Bekir -radıyallahu anh-'a göndermişti. Hz. Sıddîk-ı Ekber de halkın böyle hediyyeler vererek mutazarrır olmasını muvâfık görmeyerek borçları olan cizyeden tenzil etmiş ve Hz. Hâlid'e gönderdiği emirnamede hedâyânın bedelini tenzilden sonra cizyenin tahsilini ihtâr etmiştir.

Dîn-i celîl-i Muhammedînin adalet, ulviyet, kudsiyyetini tefekkür edelim! Elhamdülillah.

Hîre'nin fethinden sonra Hz. Hâlid, Fâris ahalisine bir mektub yazarak onları İslâmiyete dâvet eyledi. Nâmesinde:

"Hamd olsun Allah'a, nizamınızı çözdü, desîsenizi çürüttü, sürünüzü ayırdı. Biz bu şekilde hareket etmesek sizin hakkınızda fenâ olurdu. Dinimize girin sizi bırakalım ve sizi başkalarını dâvete memur edelim. Aksi takdirde bu iş sizin hayatı sevdiğiniz derecede ölümü seven insanların eliyle hâsıl olacaktır" buyurdu.

Seyfullah Hazretleri Hîre işlerine nizam verdikten sonra ordusuyle Enbâr'ı muhâsara eyledi. Müstahkem bir hendek ile muhât olan Enbâr beldesi Îranlıların külliyetli zehâir deposu idi. Şirzâd da Enbar muhafızı idi.

Hz. Hâlid okçuları cem ile düşmanın gözlerini hedef ittihaz etmelerini tenbih eyledi. Bin kadar mahsûrînin gözlerini kör eylediler. Şirzâd teslime râzı oldu ise de Hz. Hâlid dermeyan edilen şerâite râzı olmadı. Zayıf develeri kestirip hendekleri doldurttu. Askerleri üzerinden yürüttü. Mahsûrin de müdâfaa ile mukavemet etmek istedilerse de başa çıkamayacaklarını anlayınca Şirzâd kendi hayatı kurtulmak şartıyla ve eşyâdan hiç bir şey almamak üzere Enbâr'ı cemî erzâk ve eşyâsıyle Seyfullaha teslim etti.

Hz. Hâlid Enbar'dan Ayn'ut-temr Kal'ası üzerine gitti. Orada külliyetli askerle Mihran muhafız idi. Benî Nemr, Benî Tağlib, İyâd ve sâir Arab kabâilinin de başlarında Akka nam şeci' bulunuyordu.

Akka, Mihrân'a mürâcaatla "Arablar Arablarla dövüşmeyi iyi bilir. Bizi Hâlid'le karşı karşıya bırakınız. Onunla hesâbımızı görelim." dedi. Mihran da Akkâ'nın bu teklifini kabul

etti. Kendisi kal'ada kaldı. Akka Hz. Hâlid'e karşı geldi. Akka meydân-ı harbe gelib daha safları düzeltmekte iken Hz. Hâlid seğirdib bizzat Akka'yı hücum ile kucaklayarak onu esir etti. Arab askerlerinin henüz safları düzelmeden bozuldu. Ve çoğu esir oldu. Mihran da bu manzara karşısında askeriyle beraber firar etti. Hz. Hâlid kal'aya girerek cümlesini kılıçtan geçirdi ve Akka'yı da öldürdü. Bu muharebede kudemâ-yi muhâcirinden Amr İbnü Riâb-ı Sehmî ve Ensâr-ı kirâmdan Bişr İbn-ü Sa'd -radıyallahu anhüma- şehid oldular. Nasrâni Arablarına mahsus kilisede kırk gence İncil okutturulduğunu Hz. Hâlid görmüş, bunları alıb götürmüştü. Bunlar içinde Muhammed'in babası Sirin ve Ebû Mûsâ'nın babası Nadir de bulunuyordu.

Ayn'ut-temr Kal'ası'nın fethi akabinde Şam tarafında nasârây-ı Arabın nakz-ı ahd ile Dûmetü'l-Cendel'de bulunan emir İyaz bin Ganem istimdâd etmekle Hz. Hâlid o tarafa teveccüh etti. Dûmetü'l-Cendel nâhiyesinin Ukeydir ve Cûdi namında iki reisi vardı. Başlarına kabâil-i arabdan asâkir-i külliye cem etmişlerdi. Hz. Hâlid Dûmetü'l-Cendel'e gelib bir tarafa kondu. İyaz dahi diğer tarafında idi.

Hâlid bin Velid'in şiddetli hücûmuna mukavemet edemeyip Cûdi'nin askerleri bozuldu ve kendisi esir edildi. Diğer fırkası da bozuldu. Münhezim askerler kal'aya ilticâ ettiler. Fakat kal'a o kadar kalabalığı almayıb dışarıda kaldılar Ekserisi maktul ve kısmen de esir edildi. Cûdi dahi katledildi. Evlâd ve ıyalleri de esir edildi. Bir müddet Hz. Hâlid Dûmetu'l-Cendel'de kaldı. Hz. Hâlid'in Dûmetü'l-Cendel'de kalmasından bilistifade İranlılar Hire'yi istirdâd emeline düştüler.

Zermihir, Ruzbe, Behbuza nam serdar ile üç fırka askeri Huseyd Ehnafi mevkîine gönderdiler.

Hîre kaymakamı Ka'ka' da Huseyd'de bulunan Zermihir, Ruzbe üzerine hücum ile onları katletti. Bakıyyesi Hinaf'a firar ettiler. Ebû Leylâ da karakuş gibi Hinaf'a yürüdüğünden Behbuza oradan çekilerek Musayyıh'de bulunan Hüzeyl'in yanında toplandılar.

Hz. Hâlid, Ka'ka ve Ebû Leylâ ile bilmuhâbere Musayyıh'da birleşerek rüesâ ve asakir uykuda iken onları üç taraftan bastılar, ekserisini telef ettiler. Hüzeyl de pek az adamla firar edebildi.

Abdü'l-Uzzâ bin Ebî Dirhem ile Lübeyl bin Cerir ki mukaddema şeref-i İslâm ile müşerref olup hatta Müslüman olduklarına dair yanlarında Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- Hazretleri'nin mektubu dahi vardı.

Hüzeyl'in yanında bulunmuş olduklarından ikisi de bu vak'ada katledildi. Hz. Sıddîk-i Ekber bir hatâ ile katledildiğini haber alınca ikisinin diyetini beytü'l-mâlden vermiş ve çocuklarına bakılmasını emretmiştir.

Hz. Ömer -radıyallahu anh- bunların katli dolayısıyle itiraz etmiş Hz. Sıddîk de:

"Ehl-i şirk ile konup göçenler düşüp kalkanlar böyle kazaya uğrayabilir" demiştir.[21]

21. Cenâb-ı Hak.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَآءَ

"Ey mü'minler benim düşmanımı ve sizin düşmanınızı dost ittihaz etmeyin..." (Mümtehine/1) buyuruyor. Yani; ey ehl-i imân vezâif-i imandan çıkarak bana adâvet eden düşmanımı ve îmânınızdan dolayı size husûmet eden düşmanınızı her biriniz dost tutmayınız. Zirâ; muktezây-ı imân onlarla dostluk şöyle dursun onlardan gayet uzak olmaktır. Yine:

Seyfullah bu ma'rekeden sonra durmayıp Senâ mevkiinde Akka'nın intikamını almak için toplanan Tağlib'e mensub Rebia bin Bahir üzerine yürüdü. Kumandanları Ka'ka' ve Ebû Leylâ ile muayyen saatte Senâ mevkiinde birleşerek üç cihetten Rebia kuvvetlerini bastılar. Cümlesini telef ettiler. Bütün evlâd ve ıyallerini esir ve mallarını iğtinam ile humusü Medine-i Münevvere'ye gönderildi.

Rebia'nın kızı Sahba esirler içinde olduğundan Hz. Ali -radıyallahu anh- onu satın aldı ve ondan oğlu Ömer ve kızı Rukıyye oldu.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا اٰبَآءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَآءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْاِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Ey mü'minler! Babalarınız ve kardaşlarınız, eğer onlar küfrü iman üzerine tercih ederlerse, dost ittihaz etmeyin. Eğer sizden bir kimse onları dost ittihaz ederse işte o dost ittihâz eden kimseler zâlimlerdir." (Tevbe / 23) buyuruyor.

Bir başka âyet-i kerimede de:

قُلْ اِنْ كَانَ اٰبَآؤُكُمْ وَاَبْنَآؤُكُمْ وَاِخْوَانُكُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَاَمْوَالٌ نِ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَآ اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِنَ اللهِ وَرَسُولِهٖ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهٖ فَتَرَبَّصُوا حَتّٰى يَاْتِيَ اللهُ بِاَمْرِهٖ وَاللهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

"Ya Ekreme'r-rusül! Akrabasının firkatine dayanamayarak hicretten çekinen kimselere sen de ki: Ey Mü'minler! Eğer sizin babalarınız, oğlanlarınız, kardeşleriniz, zevceleriniz vesâir akrabanız, kavm ü kabileniz ve kazanmış olduğunuz mallarınız, kesâd ârız olmasından korkduğunuz ticaretiniz ve süknâsından râzı olduğunuz evleriniz size Allah'tan ve Rasûlünden ve fi-sebilillah düşmanlarınıza muhârebeden ziyâde muhabbetli ise hakkınızda emr-i ilâhî gelinceye kadar gözetin ki emr-i ilâhi geldiğinde ne olacağını bilirsiniz. Tahkikan Cenâb-ı Allah kavm-i fâsikîne hidâyet etmez." (Tevbe / 24) buyuruyor.

Hz. Seyfullah Senâ'dan hemen Zemil üzerine yürüdü. Orada Hüzeyl'in bakıyye askeri de toplanmıştı. Onlar Rebia vak'asını duymadan üzerlerine yıldırım gibi bağteten hücüm ile ekserisini kılıçtan geçirdi. Aldığı ganâimin humusunu Halife'ye gönderdi.

Hz. Hâlid oradan Karz üzerine yürüdü. Şehr-i Ramazan da geldiğinden askere istirahat verildi. Bu mevki İran, Rum ve Cezîre'nin serhaddi idi. Rumlar birleştiler ve Tağlib, İyad, Nemr gibi Arab kabâili de gelip onlarla karıştılar, bir cesîm ordu teşkil ile asakir-i İslâmiyye üzerine yürümek üzere Fırat nehrine geldiler. Hz. Hâlid'e; "Ya siz bu tarafa geçiniz" dedi. Bunlar çıkacakları yerin Hâlid tarafından tahliyesini teklif etmişler ise de Hz. Hâlid bunu kabûl etmediğinden onlar da başka bir yerden geçmişlerdir.

Rumlar, "Bugün kimler sebât edecek ve kimler firâr eyleyecek iyice anlaşılsın" diyerek Arablardan ayrıldılar ve şiddetli muharebeye koyuldular. Lâkin Hz. Hâlid'in hücumlarına dayanamayıp pek çok telefât vererek diğerlerinden evvel bozuldular.

Hz. Hâlid -radıyallahu anh- da; "Arkalarından ayrılmayınız" diye askere emir vererek Rumlar firar ederken daha ziyade telefât verdiler. Maktûlun mecmûu yüzbine baliğ oldu.

Hz. Hâlid -radıyallahu anh- Zilkâde ayına kadar Kuraz'da ikamet eyledikten sonra Hîre'ye avdet emrini verdi. Kendisi

Bu âyet-i celîlede; din uğrunda görülecek meşakkate ve dünyaca terettüb edecek bilcümle mazarratlara tahammül etmek lâzım olduğuna delâlet ve insan dini uğrunda her şeyi fedâya hazır olmazsa âkıbet vehâmetden hâlî olamayacağına dahi işaret vardır. Çünkü Cenâb-ı Hak bu âyette umûr-ı dünyâ size umûr-ı dinden daha ziyâde muhabbetli ise âkıbette gelecek belâyâyı gözetin!" buyurmuştur.

de **sâka**da[22] berâber gidiyor gibi gösterdi. Halbuki bazı havâss-ı etbaıyle hafiyyen kısa yollardan hareketle fariza-i haccı îfâdan sonra durmayıp hemen vazifesi başına avdet eyledi. Müsennâ'yı bir fırka ile bir tarafa gönderdi. Kendisi de bir taraftan hareketle, Bağdad pazarını ve Tell-i Akrakuf taraflarını ğârat eyledi.

Hz. Hâlid -radıyallahu anh- durmaz oturmaz, ârâm ve rahat bilmez ve misli bulunmaz bir serasker idi. Lâkin vazifesi başından mezûniyet almaksızın ayrıldığından Hz. Halife Ebî Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- onu tevbih makamında Irak'tan Şam'a memuriyetini tahvîl etmişti.

22. Sâka: Ordunun arkasında bulunan askerler, artçı kuvvetler demektir.

Hâlid bin Velid'in Irak'tan Şam'a Vürûdu

Halife-i Rasûlullah Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- Hz. Hâlid bin Velid'i yerine Müsennâ'yı kaimmakam bırakıp mevcûd maiyyetinin yarısı ile serian Şam'a imdâd için varmasını irâde buyurdu. Hz. Hâlid ordusunda bulunan ashâb-ı kirâmı kâffeten alıp götürmek ve yerlerine başka adamlar bırakmak istediyse de Müsennâ bu taksime râzı olmayıp "Ben ashâb-ı Rasûlullah ile teyemmün ederim. Onların yüzü suyu hürmetine Hz. Allah'tan nusret dilerim. Muzafferiyeti bi-iznillah onların yüzünden bilirim" dedi.

Hz. Hâlid de onun razı olacağı vechile askeri ikiye böldü ve onbin kadar güzide askerle Hîre'den çıktı. Yolda Kurakır, Erek, Tedmir, Karıtin, Havarin, Kusum mevkilerini zabtederek Hıristiyanları târumar ve bazı mahalleri de musaleha ile elde etti. Seyfullah Dımaşk şehri civârındaki dağın kurbüne gelerek -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Ukab nam siyah renkli sancağı onun yanında bulunduğundan onu burada küşâd eyledi. Asâkir-i İslâmiyyenin şevk u gayreti tazelendi. Bu sebebden oraya "Seniyyetü'l-Ukab" denildi.

Livâ-i şerif-i nebevî ile Seyfullah Seniyyetü'l-Ukab'dan Mercirâhıt'a geldi.

Gassanîler üzerine bağteten hücûm ile kimini katl ve kimini esir etti. Dımışk üzerine gönderdiği çete de bir kiliseyi vurup garât ederek aldığı ganaimi huzur-ı Seyfullah'a getirdi.

Rumlar Havran cihetine nâzır Yermuk havâlisinde muntazır iken yan böğürlerinden bağteten Seyfullah'ın zuhur edivermesi onları şaşırttı.

❀

Diğer taraftan Suriye havalisine Hz. Halife Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh-'ın gönderdiği asakir-i İslâmiyyenin vazıyetine gelince:

Kaysere tabi' olan Sûriye havâlisindeki Arabların da dâire-i İslâm'a alınmaları zamanı gelmişti.

Ebû Ubeyde bin Cerrah -radıyallahu anh- Hazretleri onlara imâmet ederdi.

Evvelâ Hâlid bin Velid, Said bin Âs -radıyallahu anh-'ı bir miktar askerle serhadd-i Rûm'a gönderdi. Orada Rumlarla ve topladıkları kabail ile harb edip onları dağıttı. Biraz daha ilerleyerek Rum generali Mahan'ın ordusuna tesadüf ederek muharebe ile onu dahi bozdu ve bir çok askerini kırdı. Fakat iş cesâmet kesbeylediğinden makam-ı hilafetten istimdad eyledi. Halife Hazretleri de İkrime bin Ebî Cehil ve Zü'l-Kila'yı maiyyetindeki askerleriyle imdadına gönderdi.

Amr ibnü'l-Âs da va'd-i Nebevî üzerine evvelce tahsil-i emvâl üzerine memur bulunmakta idi. Hz. Halîfe, Amr İbnü'l-Âs'a mektub yazdı:

– "Va'd-i nebevîyi incâz için seni eski memuriyetine tâyin etmiştim. Şimdi senin dünya ve âhiretce daha hayırlı bir memureyete nasbını azu ettim. Meğer ki, bulunduğun memuriyet

sence daha müreccah görüne" diye buyurmakla Amr İbnü'l-Âs da cevabında: "Ben İslâm'ın oklarından bir okum. Onları atacak ve cem edecek, Allah'tan sonra sensin. Bak hangisi daha kavi ve tesirli ise onu at" diye yazmış olduğundan Halîfe Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- Hazretleri onu bir fırka ile Filistin'e gönderdi.

Yezid bin Ebû Süfyân'ı da bir fırkaya emir yapıp Belka tarikiyle Şam cihetine gönderdi. Maiyyetinde eşrâf-ı Mekke'den Süheyl bin Amr ve emsâli zevât ve gönüllü askerler de vardı.

Hazret-i Halife **Ebû Bekri's-Sıddîk** -radıyallahu anh- yaya olduğu halde onu teşci' buyurmuş ve ona şöylece tâlimat ve nasihat vermişti.

"Ben seni tecrübe etmek üzere memur ettim. Güzel hareket eyler isen evvelki memireyetinden daha büyük bir mansıb veririm ve eğer fena hareket eyler isen seni azlederim. Allah korkusunu kalbinden çıkarma. Zirâ o senin zahirini nasıl görürse iç yüzünü de öylece görür. Allah'a en karib olan, ona ameliyle en ziyâde takarrüb edendir. Tekebbür ve tecebbür câhiliyetinden sakın. Zirâ, Allah o sıfata ve onunla muttasıf olana buğzeder. Askerlerin yanına vardığında onlar ile güzel musahabet eyle. Onlara nasihat edecek olduğunda sözü kısa söyle. Zirâ söz uzun olursa bazısı bazısını unutturur.

Nefsini ıslâh et, nas sana sâlih olur. Beş vakit namazı evkat-ı muayyenesinde rükû' ve sücudu itmam ederek huşû' ile kıl.

Düşman elçileri yanına geldikte onlara ikram et ve çok eğlendirme. Tâ ki askerlerinin ahvalini öğrenmeden çıkıp gitsinler. Onlara efkarını bildirme ve ordunun halel ve kusurunu gösterme. Geceleri askerine nöbet beklet ve karakollarını

teksir et. Vakitli vakitsiz onları dolaş. Gâfil olanları yoluyle ve adâlet ile te'dib eyle. Müstahakk-ı cezâ olanlara cezâ vermekten korkma. Askerlerin halinden gafil olma ki bâdi-i fesâd olur. Fakat hallerini tecessüs ile onları terzil de etme.

Nâsın esrârını meydana çıkarma. Zâhir halleri ile iktifâ eyle. Ehl-i kibir ve ucüb ile düşüp kalkma. Ehl-i sıdk ve vefa ile hemmeclis ol. Mâl-i ganimete hıyânet eyleme, fakr getirir ve nusrata mâni olur. Nefislerini ibâdethânelerde habsetmiş râhibleri gördüğünde onlara dokunma, halleri üzre bırak."

Bu nasihat yalnız bir kumandan için değil âmir ve memûr ve nefer ve her bir ferd için dînî ahlâkî kıymetli fıkraları hâvî bir mev'ızadır.

Şurahbil bin Hasene de Ürdün'e ve Ebû Ubeydetü'bnü'l-Cerrah -radıyallahu anh- de Câbiye cihetine varıp ordugahlarını kumuşlardır.

İmparator Hirakl Arabların günden güne tezyîd-i kuvvet ederek Irak-ı Arabı zabt etdikten sonra Şam'a doğru orduların yürümesi üzerine telâşa düşerek Kostaniyye'den çıkıp Suriye'ye geldi.

Birâderi kumandasında Amr İbnü'l-Âs'a 100 bin kişi ve Ebû Ubeydetü'bnü'l-Cerrâh'a diğer bir general ile 60 bin ve Corc (Yorgi) generali de Yezid bin Ebî Süfyân'a karşı mükemmel bir ordu ve diğer bir generali ile de Şurahbil'e karşı bir ordu sevk ile kendisi de Humus'da karar kıldı.

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- da fütûhat ede ede Irak tarafından Busra'ya vardı. Busra'nın fethi için Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- Şurahbil bin Hasene'yi gönderdi. Hz. Hâlid'le birleşti.

Busrâ'nın Fethi

Busrâ, Suriye hudûdunun en mühim merkezlerinden idi. Her taraftan gelen kervanlar buruya konar. Burada külliyetli mal emtia bulunur ve duvarları gayet müstahkem olduğu gibi âhâlisi de müsellâh idi. İcabında onbin atlı harb meydanına çıkabilirdi.

Şehrin meliki Rumas İslâm askerlerinin geldiğinden haberdâr olarak ahâlîye hitaben:

– "İşte kitablarda okuduğumuz peygamberin askeri geldi. Acele etmeyiniz. Bir defa muradlarını anlayalım. Çünkü Müslümanlar âdilâne muharebe ederler. Fikirleri mal almak değil" dedi. Bir takım cühelâ:

– "Hayır... Hayır... Biz muhârebe isteriz. Kılıçlarımızın kabzaları elmasdandır. Satvetimizi böyle âdî esvablı Arablara göstermeyelim mi?" dediler.

Rumas:

– "Elmas ve eski esvâb ârızî şeylerdir. Bunlara aldanmayalım. Çünkü bunlar insana şecâat vermez. Müslümanlar mensub oldukları din uğrunda fedây-ı cân etmeyi kendilerine büyük bir şeref bilirler. İş sizin bildiğiniz gibi değil" dedi ise de Rumlar dinlemeyerek oniki bin kişiden mürekkeb bir ordu ile harbe hazırlandılar.

Rumas: "Telâş etmeyiniz! Bir kere büyüklerinden maksadlarını anlayalım" diye atını ileri sürdü.

Mukaddemetü'l-Ceyş emiri Şurahbil de:

– Busrâ'nın meliki Rumas sen misin? Rumas:

– Evet Şam havalisini titreten Rumas benim. Şurahbil:

– Burası imtihan meydanıdır. Sonra belli olur. Şimdi ne söyleyecek isen söyle. Rumas:

– Buraya ne için geldiniz? Şurahbil:

– Allah'ın kullarını hak dine dâvete geldik.

Rumas, cenâb-ı Peygamberin evsâf-ı cemilesinden suâl ederek Şurahbil muhtasaran ahlâk-ı Muhammedîyyeyi -sallallahu aleyhi ve sellem- anlattıkca Rumas'ın kalbinde nûr-i hidâyet uyanmaya başladı. "Aman yâ Şurahbil! Evsâf-ı Rasûlullah kalbimi yakıyor" dedi. Bunun üzerine Rumas dönüp ordusundaki askerlere hitaben:

– "Arkadaşlar Müslümanların sözleri doğrudur. Maksadları para almak değil; bizi küfürden kurtararak tarîk-i hidâyete çağırıyorlar. Evvelce de söylemiştim ki bunların hak peygamberi gelecek, bu âlî dini kabul edenler felâh bulacaklar. Hem de Müslüman askerlerin bu kadar adilane muâmelelerine karşı bizim harb etmemiz muvâfık-ı akl değildir. Geliniz sulh olalım da buradan gitsinler" dedi. Rumas'ın bu sözünden hiddetlenen ümerâ; "Vay hâin, demek ki sen dinimizi terk ediyorsun? Ne fenâlık gördün?" diye öldürmek için hücum ettiler.

Rumas vazıyetin vehâmetini anlayınca sözü değiştirerek; "Ne hiddet ediyorsunuz? Ben sizi tecrübe için söyledim. Âferin! Dindaşlarım böyle olmalılar" dedi. Ve ale's-sabah harb vukûu muhakkak idi.

Hz. Hâlid -radıyallahu anh- gece şehrin surları etrafını teftiş ile dolaşmış, sabah askerlerini uyandırarak cemâaate namaz kıldırmıştı. Livây-ı Muhammedî de sahranın her tarafında temevvüc etmekte idi.

Rumların da önlerinde papazlar ve ellerinde haçlı bayraklar olduğu halde askeri harbe teşvik ediyordu. Rumas çar-nâçar safların düzelmesine emir verdi.

Mukaddemetü'l-Ceyş kumandanı Şurahbil bin Hasene hazretleri de fırkasını harbe hazırlayarak düşmana karşı sevketti. Muhârebe başladı. Düşman kuvveti kat kat ziyâde idi. İslâm askerleri de tekbir sadâlarıyle hücuma başladı. İki ordu yaka yakaya geldi. Ortalıkta kıyâmetler kopmaya başladı. Gün yarı olduğu halde harbin arkası kesilmemişti.

Rumların külliyetli süvari fırkaları her taraftan asâkir-i İslâmı muhâsaraya alarak tazyika başladığından mücâhidîn-i müslimîn mevkilerini muhâfazaya kâdir olamayarak ric'ate mecbur oldular.

O sırada ordunun merkezinde bulunan Hâlid bin Velid asâkir-i İslâm'ın sıkıştığını görerek derhal Abdurrahman bin Ebû Bekir, Dırâr bin Ezver, Râfi' bin Umeyr et- Taî gibi her birisi yüzlerce bahadırlara meydan okumuş olan şüceây-ı Arabı yanına alarak kırk elli süvari ile ma'rekeye yetişip askerlere karşı:

"Askerler! Bugün âlem-i İslâm sizin kılıçlarınıza bakıyor. Eminim ki Rasûlullah'ı gören gözler ölümden korkmaz. Celâdet-i Nebevîyeyi de düşününüz. İşte ben önce canımı fedâya gidiyorum. Bir muvahhid tasavvur etmem ki arkamdan gelmesin" diyerek maiyyetindeki arkadaşlarıyle Rumların karargâhına doğru hücum etti.

Seyfullah'ın ateşe atılır dercede din uğrunda canını tehlikeye saldığını gören guzât-ı kirâmın herbirisi birer "şerare-i şehâmet" kesilerek Rumlara şiddetle hücum ettiler. Her yandan tekbir sadâları inlemeye başladı. Cesîm ormanlar içine düşen sâikalar gibi düşman saflarını yakıp yarmaya başladılar. Rumlar neye uğradıklarını bilemediklerinden bozularak ric'at etmişlerdi. O gün muhârebe Rumların mağlûbiyetiyle neticelendi. Rumlar Busrâ'nın Müslümanlar tarafından zabt olunacağını anlamışlar ise de ertesi günü yine hazırlanmışlardı. Fakat gözleri yılmış olduğundan tekrar harbe girişmeye cesâret edemiyorlardı. O sırada Hirakl tarafından general Dorihan kumandasıyle yeni bir kuvvet gönderildi. Ertesi günü yine muhârebeye kıyam ettiler.

Rumas sırmalı elbise giymiş olduğu halde meydana at sürdü. Mübâriz istedi. Hz. Seyfullah, Rumas'ın üzerine şiddetle yürüyerek yaklaşınca Rumas Arab lisanına vakıf olduğundan mükâlemeye başladılar.

Rumas:

– Müslümanların seyyidi sen misin? Hz. Hâlid:

– Evet bu ordunun emîri benim. Sizi insafa, îmâna dâvet etmek üzere geldim. Maksadım i'lây-ı kelimetullahtır. Rumas:

– Evet! Ben kitablarımızda peygamberinizin evsâfını okumuştum. Sizin üzerinize Allah için cihâd farz olduğunu bilirim. Her ne söylesen doğrudur. Hz. Hâlid:

– O halde niçin Müslüman olmuyorsun? Rumas.

– Ya emîr, bilmiş ol ki ben muvahhidim. Fakat kavmimin levmi ve hakkımda gösterdikleri tecâvüzat izhar-ı dine mâni oluyor. Şimdi gidip bir daha nasihat edeceğim. Her bir tehlikeyi gözüme aldım. Hz. Hâlid:

– Doğrudan doğruya olmaz. Hakkında vahim netice hâsıl olur. Böyle görüştüğümüzü anlamasınlar. Evvelâ bir mübâreze edelim. Sen kendini mağlûb göster. Askerin içerisine firar et, o vakit belli olmaz, dedi.

Bunun üzerine iki mübâriz sûretâ çarpıştıktan sonra general Rumas orduya ric'at etti.

Rumas'ın firarını gören Rumlar, Rumas'a:

– Sen bu ana kadar hiç bir pehlivanın önünde savuştuğun yok idi. Bu gün firarına sebeb nedir? Çabuk söyle. Rumas:

– (Gayret-i İslâmiyesi galeyana gelerek) Müslümanların bir hak peygamberi ba's olunacaktır. Kitabımız yazıyor. Bunlar ehlü ıyâl ve ırz düşmanı ve altın gümüş tâlibi değildir. Bizi âhirzaman nebisinin dinine davet ediyorlar. Geliniz Müslüman olalım yahud hakkımızda hayırlı olan sulhü ihtiyâr edelim. Keşişler:

– Haydi git. Sende aslâ hamiyyet kalmamış. Öyle âdî elbiseli, yırtık çadırlı Arabların sözüne mi kandın? Rumas:

– Ciddî söylüyorum ki necâbetle meziyyet, sırmalı esvâbla müzeyyen çadırlarda değildir. Sâfî vicdân ve adâlettedir. Böyle ârızî şeylerle kendimizi aldatmayalım! Keşişler:

– Anladık sen askere havf ve telâş vereceksin. Hemen şimdi git kal'ada âilenle mahbussun.

Rumas'ın mahbûsiyetinden sonra ümerâ toplanarak imparator tarafından gönderilmiş general Dorihan'ın yanına geldiler, merkuma hitaben:

– Sen bizim büyük generalimizsin. Bugün asker bir işâretinize bakıyor. Haydi Arablara celâdetimizi göster, dediler.

Kulakları velvele-i tekbiri işitmemiş ve daha ciddî bir mücâhid kılıcı darbesini yememiş olan Dorihan kulak kabartarak ümerâya döndü. Ve:

– "Yarın satvet-i milliyemizi şanlı bir galebe ile isbât edeceğim. Mâyesi bozuk olan Rumas gibi hâin bir kumandanın dünkü hileli mağlûbiyetini ciddî bir gâlibiyete çevireceğim" dedi.

Şafak atmış ve güneşin zıyâsı asâkir-i İslâmiyyenin nâsiye-i bahâdırânelerine aksetmişti. İki taraf da dehşetli bir halde ölüme hazırlanmış idiler.

Asâkir-i İslâmiyye **Hz. Hâlid bin Velid** -radıyallahu anh-'ın imâmetiyle sabah namazını kıldılar. Hz. Seyfullah atına binerek askerlere hitaben:

"Askerler! Rumların hayatı sevdiği kadar sizin ölümü sevdiğinizi bilirim. İşte bir elimde seyf-i meslûl-i şeriât, pişgâhımda livây-ı Muhammed duruyor. Sizi ilây-ı kelimetullah'a dâvet ediyorum. Bugün mücâhidlerin rûhânî sesleri düşmanların kulaklarını dehşetle dolduracaktır. Daha henüz yaraları kapanmamış vücudumun ra'şeleri, kalbimin mukaddes darabâtı bu ma'rekeye atılmaktan beni aslâ men edemez. Haydi sizi göreyim, din arslanları. Peygamberimizin sıdk-ı nübüvvetini, dinimizin ulviyetini fedâkârane bir sûrette âlem-i beşeriyyete gösterelim.

Ölümden korkmanın hayata hiç bir fâidesi yoktur. Maksadımız cennetin bahçeleri ve dünyanın âli kâşaneleri değil ancak rızâullahtır. Yürüyünüz! Varsın bu sahralar ism-i celâl ile inlesin; beşeriyet huzur bulsun!.." dedi.

Hz. Seyfullah'ın gönüllere tesir eden bu müessir nutku kulûb-i müslimîni o derece kuvvetlendirdi ki yüreklerinin en

hafî köşelerinden nebean eden bârân-ı şecâat ve katarât-ı imandan âlâm-ı harbi ve ekdâr-ı bînihâye-i hayâtı büsbütün unuttular. Hz. Hâlid'in saf, semâya benzeyen vech-i münîrinde envâr-ı şecâat, hamâset parlamakta idi. Guzât-ı kirâm da lâhûtî girye ile hücûma hazırlandılar.

Sağ cenâha Abdurrahman bin Ebî Bekir, sol cenâha Râfi' bin Umeyr tâyin olunarak alemdarlık vazifesi de Abdurrahman bin Ebî Bekir'e tevdi edildi. Hz. Hâlid de sâir ümerâ-yı askeriyye ile düşmanın kalbgâhına karşı ahz-i mevkî eyledi.

General Dorihan meydân-ı mübârezeye çıktı. Abdurrahman bin Ebî Bekir de ona karşı çıktı. Mübârezede Dorihan aldığı yara ile yerinde sebât edemeyeceğini anlayınca firâr eyledi. O sırada Hz. Hâlid hücum emrini verdi. Mücâhidin cümlesi bir ağızdan tekbir alarak düşman üzerine atlarını mahmuzlamışlardı. Allah Allah sadâlarıyle sayha ederek hücûm ettiler.

General Dorihan da askerini teşvik için çanlar çaldırmaya başlamış, ordunun önüne haçlar koydurmuş ve papazlar da nutuklara başlamıştı.

Mücâhidîn-i İslâmiyye, din uğrunda ölmek için bilâ fütür hücûm ile safları yarmaya başladılar. Hz. Seyfullah'ın elindeki yalın kılıç parlıyor, şecâatle at üzerinde düşmanın gâh merkezine gâh sağ ve sol cenâhına şiddetle hücum gösteriyordu. Muharebe iki saat bile devam etmeden Rumlar münhezim oldular. Canlarının kurtulması için şehre ilticâ ile kal'a kapılarını kapattılar.

Mücâhidîn-i İslâmiyye arkalarından şiddetle hücûm ile bayraklarını Busrâ'nın duvarına dikmişlerdi. O mücâhidînden yüz kadarı rütbe-i şehâdete nâil oldu. Şühedâ arasında

meşâhirden İbn-i Hamid ve Ubadin dahi vardı. Şühedâ düşman lâşeleri içinden kaldırılıp defnolundu.

Önce Abdurrahman bin Ebî Bekir keşif koluna çıkmış kal'a etrafında dolaşırken bir karaltının gelmekte olduğunu görmüştü. Abdurrahman yüksek sesle:

– Kimdir o? Çabuk söyle yoksa şimdi seni mahvederim, diye bağırmış, bunun üzerine bülend-âvâz ile:

– "Yabancı değil, Muhammed aleyhisselâm'ın Nübüvvetini kalben tasdik edip de korkusundan meydana çıkamayan general Rumasdır" sözleri işitilmişti. Abdurrahman:

– Rumas mı?

– Evet; hem de livây-ı Muhammedî altında her zaman canını fedâya hazır olan Rumas! Şurahbil:

– Yâ emir bu bir hîle olmasın? Abdurrahman:

– Hayır bu işte bir hîle ve hud'a göremiyorum. Rumas erbâb-ı mutâlaadan bir adamdır. Zaten dünkü muhârebede seninle mübâreze ederken evsâf-ı Rasûlullah'ı sormuştu. Bırak da gelsin.

Karakollar, Rumas'ı hûzur-ı Hâlid'e götürdüler.

Hz. Hâlid:

– Şimdi buraya azîmetinize sebeb nedir?

Rumas:

– Müslüman olmak için geldim. Hem de ağlaya ağlaya kelime-i tevhidi söyleyeceğim. Ah!.. Kırılsın bu ellerim ki, Rasûl-i Ekrem'in en ziyâde sevdiği mukaddes adamlara ok attı. Saçlarını yolarak: Nedâmet! Nedâmet! Fakat bu fezâhetime

karşı bugün şu sahrâda ehl-i îman kardeşlerime pek büyük hizmetler edeceğim. Belki bu sûretle günahım af olunur, dedi. Hz. Hâlid elinden tutarak:

– Ye's ü telâş lâzım değil. Cenâb-ı Hak kâfirin îmânını ve âsînin tevbesini her zaman kabul eder. Sen şimdi Müslüman oldun. Mahbûs olduğunu işitmiştik. Nasıl kurtulabildin? Şimdi nasıl hizmet etmek istersin? Rumas:

– Ya Hâlid beni habsettikleri yer kal'a kapısına yakın idi. Ailemin muâvenetiyle bu gece kal'a duvarını delerek Müslümanların hücûmuna müsaid bir yol açtık. Vakit geçirilmesin general Dorihan kal'anın burcunda içtiği şarabın tesiriyle derin uykuya dalmış yatıyor, dedi.

Cenâb-ı Hâlid atına binerek kumandanlarından Râfi' bin Umeyr ile Şurahbil'in maiyyetine yüz asker vererek general Dorihan'ın öldürülmesini tenbih eyledi.

Dırar bin Ezver'i de yirmi kadar süvâri müfrezesi ile kal'anın kapısına yolladı. Tertibat aldılar.

Abdurrahman kıyafetini tebdil ile Rumas ile berâber açılan delikten kal'anın içine girdiler. Dorihan'ın yattığı oda kapısına geldiler. Nöbetçiler bırakmadılarsa da Rumas: Bir esir getirdim. Kendisine bazı ifâdelerim vardır. Bir defa haber veriniz, dedi. Nöbetçi, Dorihan'a Rumas'ın geldiğini haber verdi.

Dorihan sarhoşluk tesiriyle kendi kendine mırıldanarak:

– Yine Müslümanları medhedecek. Yaptığı hud'alardan utanmıyor da hâlâ yanıma gelmek istiyor. "Serbest bırakınız gelsin" dedi. Müteâkiben Rumas ile tebdil-i kıyâfet eden Abdurrahman odadan içeri girdiler.

Dorihan Rumas'ı gördükte:

– Ne istiyorsun hâin herif? Sana bundan böyle iltifât olunmayacaktır. Millet seni tardetti anladın mı? Hem o yanındaki adam kimdir? Gözleri cellâda benziyor. Yoksa o da senin gibi dinini terk edenlerden mi? Rumas:

– Telâş etmeyiniz general maruzatım vardır. Fakat hiddetinizi mucib olmasın. Dorihan:

– Çabuk söyle kimdir o? Rumas:

– Ona İslâm ordusunun fırka emiri er oğlu er Abdurrahman derler. Geçenki muharebede sizinle çarpışmada önünden firar etmişsiniz de işte onun cezâsı olarak şimdi boynunu vurmaya geldi. Dorihan:

– Boynumu vurmaya mı geldi? Kılınca sarılarak şimdi ikinizi de hâk-i helâke sererim! derken Abdurrahman bir kılıçla başını bedeninden ayırdı. Dorihan'ın maktûliyeti üzerine kal'ada kumanda edecek kimse kalmadığından Rumas hemen kal'a burcuna çıkarak yüksek sesle:

– Ne duruyorsunuz? General Dorihan îdâm olundu. Müslümanlar şehri aldı, diye bağırınca asakir-i muvahhidîn tekbir sadâlarıyla kapılardan şehrin içine girdiler. İhtiyat fırkaları da girdiler. İşte o zaman kıyâmetler kopmaya başladı. Her yerde velvele, figan ve acı acı giryeler âfâkı tutuyordu.

Berk-ı hâtıf gibi yetişen Hz. Hâlid de askere karşı:

– "Sakın sıbyâna, kadınlara ve ihtiyarlara dokunmayınız. Silâha davranmayanlar da emandadır!" diye emir veriyordu. Zaten maksadları i'lây-ı kelimetullah ve ikâme-i âsâyiş olan guzât-ı kirâm hiç bir ferdin malına ırzına tecavüz etmek şöyle dursun bigayr-i hakkın kimsenin burnunu bile kanatmadı.

İslâm askerinin âdilâne muâmelelerini gören memleket ahâlisi beyhûde yere telâşı terk ile cümlesi de Müslümanların himâye-i insâniyetkâranelerine dehâlet eylediler. Keşişler ile ahâlinin ekserisi Hz. Seyfullah'ın huzûruna gelip Müslüman oldular ve kimisi de cizyeyi kabul ettiler.

Âyândan biri:

– Ya Hâlid kal'a kapıları kapalı idi. Size kim yol gösterdi? diye sordu. Hz. Hâlid:

– Bu hususta general Rumas bize cidden hizmet etti ve kendisi de Müslüman oldu, dedi. Rumas da:

– Evet Müslümanlara kılavuzluk eden Muhammed -aleyhisselam-'ın muhabbetini kalbinin en mukaddes ve muhterem köşesinde saklayan Rumas'tır. İşte bugün alenen kelime-i tevhidi lisânımla tekellüm ediyorum, dedi. Maa-âile Müslüman olarak kendisi de Hz. Hâlid'in maiyyetinde memur oldu ve bir çok muhârebelerde hizmet gösterdi.

Hz. Hâlid şehrin muhafazasına beşyüz asker bıraktı. Serdâr-ı umûmi Hz. Ebû Ubeyde'ye Busrâ'nın fethinden ve general Rumas'ın İslâmiyetinden ve kendisinin de Dımışk'a azîmet edeceğinden bahisle bir mektub gönderdi. Ve ayrıca bir mektubla da makâm-ı âli-i hilâfete tafsilat ile Busrâ'nın fethini bildirdi.

Şam Etrafında Muharebeler

Hz. Hâlid -radıyallahu anh- Busrâ'nın fethini müteâkıb Şam'ı istihdâf ediyordu.

İmparator Hirakl de Suriye'nin merkezi olan Antakya'da bulunuyordu. Seyfullah Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- gibi fıtraten arslan, hılkaten cesûr bir kumandan-ı şecâat-unvan maiyyetinde ashâb-ı güzîn -rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecmaîn- hazarâtı olduğu halde Cezîretü'l-Arab'ın kah şarkına ve garbına, kâh şimâline ve cenûbuna sell-i seyf-i adâletle hârikulâde yararlılıklar gösterdi. Savâık-ı besâletleriyle düşmanlara hücüm etmeleri ve bu defa Busrâ'nın fethi ve general Rumas'ın İslâmiyeti kabûlü imparator Hirakl'i son derece teessüre ve düşüncelere garketmiş ve uykusunu da gâib etmişti.

Bir gün sarayında dalgın bir halde oturuyor, karşısındaki ümerâsı da mağlûbiyetlerinden boyunları aşağıya eğilmiş duruyorlardı. Onlara dedi ki:

– Nasıl oluyor da aç ve bî-ilaç, nizamsız ve silâhsız bir kaç Arab toplansın da bizi münhezim kılsınlar. Yazıklar olsun âh. Bu defa general Rumas'ın Müslüman olması ve Busrâ'nın fethi beni bütün bütün dilhûn etti. Alçak general Rumas en sonra bu fezâhati yaptı ha! Evet Mutlaka ben bunlara satvet ve azametimi göstermeliyim. Bunlara mükemmel bir ders-i intibah vermek zamanı geldi. Fakat bu defa hiç bir kimseyi kumandan

intihâb etmeyeceğim. Kim isterse muhayyerdir gitsin. Bu kadar general kumandan gönderdim, hep mahvoldular.

Ümerâdan biri:

– Ey Melik! Emir sizindir. Biz hiç bir vakit Arablarla muharebe etmekten çekinmeyiz. Bu hususda emrinize hâzırız, dedi. Fakat Seyfullah'ın ismini işitmekle titreyen ümerâ-yı askeriyyeden hiç birisi meydana çıkamadı.

Lâkin imparatorun kız kardeşinin oğlu daha tecrübe görmemiş Kalus namında genç bir general tazimle:

– İşte ben gider o âdi esvâblı Arabların hakkından gelirim! -Elindeki kılıcı göstererek- Bu kılıcımla askerinin hepsini mahvederim, dedi. İmparator:

– Otur oğlum! İş senin bildiğin gibi değil, Dorihan da böyle senin gibi söylemişti. Nihayet Kalus arkadaşlarının intikamını alacağını ve muzafferiyetle avdet edeceğini ısrarla söylediğinden Hirakl tarafından ordu kumandanlığına tâyin edildi.

Kalus, üniformalı elbisesini giyerek kılıcını kuşandı. Önünde papazlar ve buhurdanlar olduğu halde sokaklardan kılıcını şakırdatarak geçmekte idi. İmparatorun sarayındaki nişanlısı Mari de buhurdanlıkla bin adım kadar ilerleyerek Kalus'u teşcî eyledi. Bir kaç gün sonra; Humus'a vasıl olarak Hama kal'asında müsâfir oldu. Humus valisi kıyamla:

– Bugün memleketimiz tehlikede bulunduğu halde Dımışk valisi İzrâil'in otuzbin kişilik bir ordusu olmasına rağmen şehrin içinde tahassun etmiş havfinden çıkamıyor, diye şikâyet eyledi.

Kalus Şam'a vararak ümerâ ve mütehayyizân huzurunda Hirakl'in emirnâmesini okudu. Ve hitâmında:

– Arkadaşlar! Sizde hamiyyet kalmadı mı? İncil'in ahkâmını unuttunuz mu? Bu kadar kuvvet ve kudrete mâlik iken şu dört buçuk Araba karşı mağlub oldunuz da nihâyet memleketlerimizi elimizden kaptırdınız! Yazıklar olsun size!.. İzrâil'e dönerek:

– Maiyyetinde otuzbin kişilik bir ordu bulunduğu halde silahsız nizamsız Arablardan mı korkdun? Utan! Ananın seni bugün için doğurduğunu tahattur etmiyor musun? İzrâil:

– Ben, göz göre göre bu kadar adamı tehlikeye atamam. O senin vazîfendir, dedi. Kalus:

– İlk önce bizden mübârezeye kim çıkacağını biliyor musun? İzrâil :

– Tabii sen! Kalus:

– Ya buranın valisi sen olasın da neden evvel mübarezeye ben çıkayım? İzrâil:

– Ben idâre-i mülkiye memuruyum. Meydân-ı mübarezede dövüşmek askerlere âid bir vazîfedir. Kılıcı kuşanmadan evvel buralarını düşünmeli değil mi idiniz general? Kalus:

– Benim emrime itâata mecbursun. Yoksa imparatora şikâyetle idam ettiririm. Bu hali gören sâir ümerây-ı askeriyye gelerek:

– Anladık; İkiniz de korktunuz. Geliniz kur'a atalım. Hanginize isâbet ederse meydana o çıksın, dediler. Bu karara razı oldular. Kur'ada nöbet Kalus'a isâbet etti.

Ömründe mübâreze görmemiş, husûsî ve âlî köşklerde nimet içinde rahat yaşamış bir gencin Hâlid bin Velid gibi bir

kahraman şîr'in pençe-i adlinden kurtulması muhal olduğundan korkusu ciğerlerine işlemişti. Naçar zırhını giydi meydana çıktığında Şurahbil bin Hasene'yi karşısında bulmuştu. Fakat Hz. Hâlid Şurahbil'i geriye çağırıp; "Onunla ben imtihan olacağım" dedi.

Kalus, tercümanı Cercis'e hitaben:

– Bu Arab ile ben mübareze ederken sen de bana muâvenet et, dedi. Cercis:

– Ben silâh kullanmasını bilmem, tercümanlık ederim, dedi.

Hz. Seyfullah ortaya atını sürdü? O vakit Kalus'un dizlerinin bağı çözüldü. Kalus tercümana:

– Sor bu kimdir? Tercüman:

– Müslüman emiri meşhur Hâlid bin Velid, dedi. Kalus:

– Şu Araba benim kudret ve azametimi anlat belki havfeder. Tercüman:

– Ya Hâlid, bu general Kayser'in kız kardeşinin oğlu ve bizim kumandanımızdır. Bütün Cezîretü'l-Arab'ı şecâatiyle titretti. Hâlid:

– Sen beni generalinizin şecaâtiyle mi korkutacaksın! Bana İrâke kal'asının demir kapılarını kıran Havran sahralarını alt üst eden Hâlid bin Velid derler. Generaline söyle imtihan olalım. Uzun söz lâzım değil. Tercüman generale:

– Efendim bu Arab korkacak bir adama benzemiyor. Sizinle dövüşmek arzusundadır. Ordularımızı mahveden işte budur. Haydi bakalım general seni göreyim, bir hamlede mahvetmelisin. Kalus:

– Aman Cercis, Hâlid'e söyle bana bir gün mühlet versin de gideyim ümerây-ı askeriyye ile meşveret edeyim. Cercis:

– Ya Hâlid generalimiz bir gün mühlet taleb ediyor. Ümerây-ı askeriyye ile meşveret edecekmiş. Cenâb-ı Hâlid:

Bu halden ziyâdesiyle gazabnâk olarak: "Behey hâin sen benimle istihzâ mı ediyorsun?" diyerek atından aşağı indi. Kalus'u tutup bir kaç defa yere vurduktan sonra kılıcının tersiyle darb etmeye başladı.

Bu ne derece havf u haşyettir ki kendi gözleri önünde generallerinin dayak yediğini gören kırk bin kişilik muntazam ordusundan bir ferd bile çıkıp da tesâhüb edemedi.

Tercüman Cercis de feryad ile orduya avdetle cereyân-ı ahvâli anlatınca:

– Sus ebedsiz! Asker arasında korku vereceksin, diye Cercis'i habseylediler.

Kalus dayak yerken Rum lisânıyle "Aman bana ilişmeyiniz de ne kadar para isterseniz vereyim" diye bağırıyordu.

Bu hali uzakdan müşâhede eden İslâm askeri hep bir ağızdan tekbir aldılar. Rumas ile guzât-ı kirâmdan bir kaç kişi gelerek Kalus'u aldılar. Rumas Kalus'a: Ne ağlıyorsun! Nasıl, imparatorun yanında atıp tutmaya benziyor mu? Ayıptır, bak bu kadar asker sana bakıyor. Bir ordu kumandanı olmuşsun da çocuklar gibi ağlıyorsun, dedi. Hz. Hâlid, Rumas'a:

– Bu herif ne söylüyor? Rumas:

– Çocuğu korkutmuşsunuz da size para vereyim bana ilişmeyiniz diyor. Çünkü bunların emeli ve arzuları paradan başka bir şey olmadığından bizi de öyle zannediyorlar.

Bunun üzerine Hz. Hâlid'in emriyle Kalus habsedildi. Nöbet İzrâile geldi. O da imtinâ etmek istediyse de, ümerânın ısrârı üzerine ömründe kılıç kılıca dövüşmeyi görmediğinden vücûdu titremeye başlamıştı. Çünkü Hz. Hâlid'in pençe-i kahrından kurtulamayacağına aklı kesmişti. Nâçâr İzrâil, silâh kuşanıp ortaya çıktı.

Hz. Seyfullah da bir Arab atına binmiş olduğu halde bunu karşıladı. İzrâil, Hz. Hâlid'e yaklaşarak:

– Sen bu Arab askerinin büyüğüsün. Düşün ki ordu çobansız koyun gibi kalacaktır. Hz. Hâlid:

– Benim askerimin hepsi arslandır. En aşağı olanı benim. Fakat sen kimsin? dedi. İzrâil:

– Rumların kumandanıyım. Bana İzrâil derler. Can alırım, dedi. Hz. Hâlid:

– Öyle ise bugün de ben senin canını cehenneme göndereyim! İzrâil:

– Aman yâ Hâlid, bir şey soracağım: Esir genç general sağ mıdır? Hz. Hâlid:

– Bizde yalan söylemek haramdır. Kalus'u soruyorsun değil mi? Ben onu habsettim, sağdır. İzrâil:

– Niçin sağ bırakıyorsun? O Rumların en ileri gelen bir generalidir. Hz. Hâlid:

– Evet ben de öyle olduğunu biliyorum. Fakat ikinizi berâber öldürmek için saklıyorum. İzrâil:

– Sana bin dirhem altın vermiş olsam onun başını kat' eder de bana verir misin? Hz. Hâlid:

– Bu bin dirhem altın Kalus'un kanı bahasıdır. Kendin için ne vereceksin? İzrâil: Teaccüble:

– Demek beni telef etmek istiyorsun öyle mi? Bâri evvel ben seni idam edeyim, diyerek hücûm etti.

Cenâb-ı Seyfullah da ona şiddetli hamle ile bir kılıç salladı ise de İzrâil at oynatmasını bildiğinden rast getiremedi. Hayli uğraştılar. Nihâyet Cenâb-ı Hâlid bir kılıç darbesiyle merkumu yere düşürüp ayağının altına aldı.

İzrâil'in mağlûbiyetini gören Rumlar tahammül edemeyerek asakir-i İslâmiyye üzerine hamle ile hücum etmek istedilerse de uzaktan Ebû Ubeydetü'bnü'l-Cerrah Hazretleri'nin ordusunun bayrakları ve guzât-ı kirâmın nâsıye-i bahâdıraneleri göründüğünden cesâret edemeyerek geri döndüler.

Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- Hazretleri'ni istikbal için ümerâ-yı İslâmiyyeden bazıları karşı çıktıkları sırada müşarünileyh, Hâlid bin Velid'i sordu. İzrâil ile mübâreze eylediğini söylediler.

Cenâb-ı Seyfullah'ın beri yanda İzrâil'i yere vurduktan sonra sürüyerek Kalus'un yanına getirdiğini gören asâkir-i İslâmiyye pek memnûn ve mesrûr oldular.

Hz. Ebû Ubeyde ve Hz. Hâlid -radıyallahu anhümâ- sâir ümerâ ile bir mahalde ictimâ ile yarınki muhârebe hakkında meşveret ve müzâkere eylediler.

Kalus ile İzrâil'in esir düşmesi düşmanın mânevi kuvvetini sarsmış bunun üzerine Hirakl Şam'ın ehemmiyetini takdîr ederek büyük bir ordu göndermişti.

Beri tarafta Rumlar Tuma'yı kendilerine kumandan tâyin ile harbe hazırlandılar. Yeni gelen orduya karşı Hz. Ebû

Ubeyde'nin re'yi üzere yolunu keserek bağteten hücum edilmesine müttefikan karar verildi. Ordu-yı İslâm salât-ı fecri ba'de'l-edâ o çemenzâr-ı bihiştârâ üzerinde harbe hazırlandılar.

Rumlar da askerlerini teşvik zımnında birçok haçlı bayraklarla papazları önlerine sürerek buhur yakıyorlar ve duâ ediyorlardı.

Her iki taraf karşı karşıya gelince; kumandan-ı besâletunvan Hz. Hâlid asâkir-i İslâmı altı fırkaya taksim ile tertîbi vechile vazıyet aldılar. Rumlar cenâhayne kuvvet vererek asâkir-i İslâm'ı muhâsara etmek fikrinde idiler. Sağ cenâh kâidi Hz. Dırar ile sol cenâh da bulunan Mesruku'l-Absî düşmana iki tarftan şiddetli hücumlar gösterdiğinden Rumların bu tedbiri bozulmuştu.

El-Hâsıl her taraftan mücâhidîn-i dîn fedakârâne sûrette hücûm ile her iki taraf yekdiğerine karıştılar. Tekbir sadâları yükselmeye başladı. Bu esnâda Müslümanların ric'atini kesmek için Tuma yeni kuvvetli bir fırka göndermiş idi. İşten haberdâr olan kumandanlardan Abdurrahman Cemil el-Hacmî maiyyetiyle bu yeni fırka üzerine hücum ile dağıtmıştı. Muhârebe gittikce kesb-i şiddet eyledi. O gün muhârebe bitmedi. Ertesi günü muhârebe devam ile bir taraftan Ebû Ubeyde diğer taraftan Hâlid bin Velid -maiyyetleriyle berâber sağa ve sola hücum ediyor, kılıçlar parıl parıl yanıyor kanlar dökülmeye başlıyordu. Nihâyet Rumlar onbin kadar telefat verdikten sonra mütebâkîsi Şam'ın içerisine firarla kal'a kapılarını kapattılar. Asâkir-i İslâmiyye de Şam'ı muhâsara ettiler.

Hz. Seyfullah'ın emriyle Kalus ile İzrâil ümerây-ı askeriyeden mürekkeb bir meclis huzuruna getirildi. Bunlar yolda yekdiğerini muâhaze ediyorlardı.

Kalus da ıslanmış kirpi gibi yıpranmış olarak Hz. Hâlid'in huzurunda durdular.

Hz. Hâlid:

– Geliniz İslâmiyeti yahud hakkınızda ehven olan cizyeyi kabul ediniz de sizi de salıverelim, dedi. İkisi birden:

– Bu mümkün değildir. Kırkbin askerin gözü önünde rezîlâne bir sûrette dayak yiyen bir adam için artık hayatın lüzumu kalmadı. Biz bundan sonra kimin yüzüne bakalım?

Hz. Ebû Ubeyde:

– İslâmiyyet sizi bu gibi hallerden tathir eder. Din-i mübîn sâyesinde en cesur bahadırlardan olursunuz.

Kalus ısrarla; "olamaz" dedi. Merkumlar bazı taarruzâtta dahi bulunduklarından idam olunmak üzere Dırar bin Ezver'e teslim olunarak kal'aya karib olan meydanda kılıçla boyunları vuruldu.

Rumlar bu hali kal'a burcundan müşâhede ile feryâd etmeye başladılar.

Antakya'da olan Hirakl, uzun müddetten beri haber alamadığından merak içinde idi. Karşısında general Natlik ve kızı Mari ve bazı ümerâ oturuyorlardı.

Hirakl:

– Acaib! Bu kadar vakitten beri Kalus ile gönderdiğim ordudan hiç bir haber alamadım. Bu işte bir tehlike hissediyorum. Hiç olmazsa İzrâil de bir mektub yazmalı değil miydi?

O sırada bir mektub geldi. Hirakl metubu hemen okuyarak:

– Ah! Kalus sen de mi toprağa karıştın? Sana gitme demedim mi? dedi. Teessüründen bayılmak derecesine geldi. Hirakl'in kızı Mari de pederinin bu acıklı halini görünce atılarak:

– Ne var babacığım? Arablara ne olmuş?

Hirakl:

– Git evlâdım ciğergâhıma saplanan oklara merhem olamazsın! Bari sen gözüme görünme, dedi.

Natlik:

– Ne yapıyorsun! Pederinin böyle kederli bir vaktinde tesellî edecek yerde telâşa veriyorsun dedi ise de Mari:

– Kuzum general doğru söyle ne var? dedi.

Natlik de:

– Ne olacak! Ordu münhezim olmuş. İzrâil ile Kalus kal'a dibinde katledilmişler.

Mari yüksek sesle:

– Ah Kalus ölmüş mü? Demek oluyor ki baht-ı siyâhım beni mes'ud etmeyecek, düğünümüz olmayacak.

Natlik:

– Şu kadınlar ne kadar garib! Kırkbin kişilik ordunun mahvolduğuna acımıyor da kendi düğününü düşünüyor. Yazıklar olsun. (Natlik devamla) Hirakl'e dönerek; "Bu kadar kendinizi üzmeye mahal yoktur. Kalus öldü ise siz sağ olunuz. Uğrunuzda fedây-ı can edecek cesur kumandanlarımız sağ olsun. General Vardan'ın bu kadar muvaffakıyeti, şecâati herkesce mâlumdur. Ona emir buyurunuz da Arablar üzerine sevk

edelim. Onları helâk ederek âlem-i beşeriyete güzel bir ibret olsun" dedi.

Hirakl, bu sözü tahsin ile Vardan'ı çağırarak ona hitaben:

– Seni göreyim general. Bugün efrâd-ı milletimiz senin şecâatını intizar ediyor. Memleketimizin harâbiyetine sebebiyet verdikten başka canım gibi sevdiğim adamlarımı katleden Arablardan intikamımı alır isen sana kızımı verir ve vefatımdan sonra sen de vâris-i saltanat olursun, dedi.

Vardan hatırı sayılır kasablardan olmakla mağrûrane bir tavırla:

– Bu benim vazîfemdir. Hâlid'in kesilmiş başını bir tepsi üzerinde huzûrunuza takdim etmek dahi boynumun borcu olsun, dedi.

Yüzbin kişilik muntazam bir ordu hazırlandı. Şa'şaalı âlâyişlerle ordu teşcî edildi.

Ümerây-ı İslâmiyye de ahval hakkında müzâkere etmek üzere toplanmıştı. Uzaktan dehşetli toz ve duman âfâka yükseldiği müşâhede olundu. Rumas ayağa kalkarak:

– Ya Emîr, bu ordu Hirakl tarafından gönderilmiştir. Meşhur katil Vardan'ın kumandasında yüzbin kişilik kuvvetle üzerimize sevk olunuyor.

Hz. Hâlid:

– Bu kadar tafsîlatlı mâlûmatı nereden aldın?

Rumas:

– İmparatorun yanında akrabamdan dört casusum bulunuyordu. Ne olmuş ve ne söylemiş ise bertafsil yazmışlar. İşte mektub, dedi.

Müzâkerede Ebû Ubeyde'nin re'yi üzere iki fırka Şam'ı muhâsarada kalarak sâir fırkaların harb ile meşgul olmasına karar verildi.

Cenâb-ı Hâlid, evvelce Dırar'ı keşif kolu olarak yüz kişi ile ileri sevketmiş ve Şayed düşmana tesadüf ederlerse harbe tutuşmayıp geri avdet edilmesini tavsiye eylemişti.

Dırar da keşif için yola çıktı. Düşman askerine rast geldi. Vardan'ın oğlu Hamran, Dırar üzerine hamle gösterdi. Müşarünileyh, merkumu bir kılıçta katletti. Ciğerparesinin katledildiğini müşâhede eden Vardan askere derhal "hücûm" emrini verdi. Dırar'ın hayyen ve meyyiten derdesti için şiddetli emir verdi. Bunun üzerine Rum askeri Dırar'ı muhâsaraya aldılar.

Efrâd-ı İslâmiyye her ne kadar mukabele gösterdilerse düşmanın kesretine nisbetle pek az olduklarından nihâyet fırka kumandanı Dırar bin Ezver Hazretleri Rumların eline esir düştü.

Dırar bin Ezver gibi bir din arslanının her zaman intikamına harîs olan Rumların esâretinde kalması orduy-ı İslâm'ı son derce müteessir etti.

Bunun üzerine Hz. Seyfullah orduy-ı İslâm'dan bahâdırân-ı guzâtdan bir fırka ile bizzat Vardan'ın üzerine yürüdü. Rumların kalbgâhına hücûm etti. Bu esnâda biri elinde yalın kılıç at üzerinde mübâreze ederek Rumları katlediyordu. Bunun kim olduğunu tanıyamadıklarından merâk ettiler. O gün hiç bir tarafta galebe görülmeden muhârebeye hitam verildi. Fırkalar yerlerine avdet eylediler.

Şecîâne sûrette harb eden zâtı Hz. Hâlid huzûruna celb ile: "Siz kimsiniz?" diye sordu.

Bana "Havle Hatun" derler. Kardeşim Dırar'ın esir olduğunu haber aldım. Kurtarılması için hayatımı fedâ etmek istedim. Her bir tehlikeyi ihtiyâr ettim. Ne çare ki tahlîs mümkün olmadı.

Havle Hâtun'un bu acıklı sözleri Ebû Ubeyde ile Cenâb-ı Hâlid'i ağlattı. O sırada karakollardan bir kaç esir alındığı haber verildi. Hz. Hâlid esirleri huzuruna celb ile sordu:

– Nerelisiniz?

– Biz general Vardan'ın askerlerindeniz!

Hz. Hâlid:

– Bizden bir kumandan esir edilmiş idi. Ne oldu duruyor mu?

– Evet orada duruyor. Bağlı olarak imparatora gönderilecektir.

Hz. Hâlid Dırar bin Ezver'i tahlis için dörtyüz atlıyı Şam yolu üzerine geceleyin Râfi' bin Umeyre ile sevk etti.

Vakta ki güneş doğdu, Rumlar bir çok süvârinin kendilerine doğru gelmekte olduğunu gördüler. Merkumlar yaklaşınca Havle Hâtun bülend-âvâz ile bir şiir okudu. Atlılar meyanında Dırar da görünüyordu. Kız kardeşinin okuduğu şiir son derece kalbine te'sir ettiğinden "Havle Hâtun sen misin?" diye bağırmasıyle İslâm süvârileri Dırar'ın orada bulunduğunu tamamen anladılar. Ve derhal Rumların üzerine hücum ile bir çoğunu katl ile Dırar'ı dahi kurtardılar.

Müşarünileyhin esâretten kurtulması bütün asker-i İslâm'ı müstağrak-ı meserret eyledi.

Diğer taraftan imparator Hirakl Vardan'a şu mektubu göndermişti:

"Müslümanların fırka ümerâsından Dırar nam zatın tarafınızdan esir edilmiş olduğunu ve cezasının tertibi için Antakya'ya gönderilmek üzere yola çıkarıldığını haber aldım. Son derece memnuniyetimizi mucib oldu. Şayed bu defa mağlub olur isen vücudunun derisini yüzdürüp ot ile dolduracağımdan haberin olsun."

General, imparatorun mektubuna kemâl-i halecanla göz gezdirdikten sonra me'yûsâne bir halde ümerây-ı askeriyyeyi topladı. Onlara hitaben:

– İmparatordan gelen muktubda bu muhârebede son derece fedâkârâne harb ile sebat etmekliğimiz emrolunmuştur. Şâyed inhizama uğrayacak olur isek cümlemizin idam olunacağı muhakkaktır.

Kumandanlar bu emri telâkkî ettikden sonra artık tarafeyn arasında dehşetli ve kanlı bir muharebenin vuku bulacağı katî sûrette tahakkuk etmişti. General Vardan'ın maiyyetinde yetmişbin kişilik bir kuvvet vardı.

Hz. Hâlid bin Velid de Busrâ'daki Şurahbil'e diğer mahallerdeki Amr İbnü'l-Âs ve Muaz bin Cebel ve diğer kuvvetlerin serian gelmeleri için mektublar gönderdi ve Şam'ın muhasarasından vazgeçilerek orduy-ı İslâm birleşti.

Şam'dan asâkir-i İslâmiyyenin çekildiğini gören Rumlar fırsattan bil-istifade ordunun gerisindeki levâzım ve kadınlara Bevâmin kumandasıyle taarruz ile yüz kadar müslimîni şehid ve orduda hizmet eden altmış kadar kadını da esir eyledi.

Hz. Hâlid hemen Râfi' bin Umeyre ve Abdurrahman bin Ebî Bekir ve Kays bin Hübeyre nam kumandanı biner kişi ile mahall-i vak'aya sevk etti. Vukubulan musâdemede Bevaminin

askeri kamilen kılıçdan geçirildi. Ve Bevâmin de Dırar tarafından katledildi.

Batros da nisvân-ı İslâmı celb etmiş ve her birini Dımışk gençlerine nişanlamak fezahatine kalkışmış idi.

Irzlarının lekedâr olacağını anlayan o dühter-i ısmet ve seciyyeler her türlü tehlikeyi gözlerine alıp herbirisi çadır sırıklarından birer tane alarak nefislerini müdâfaaya başladılar.

Kadınların bu müdafaasını gören Batros:

– Size ne oluyor? Her biriniz birer gence varacaksınız, dedikte bu kadınların reisesi olan Havle Hatun da merkum Batros'a hitaben:

– Behey hâin. Sizin gibi canavarların, vahşilerin zevciyetinden ölüm daha hayırlıdır, dedi.

Batros bunların cümlesinin idamını askerine emretti.

Bu sırada Dırar bin Ezver fırkasıyle Hâlid bin Velid kuvveti imdâda derhal yetişmiş olduğundan orada düşman askeri kamilen kılıçdan geçirildi. Batros dahi Dırar bin Ezver tarafından idam edildi. Esir olan nisvan-ı İslâm da kurtarıldı. Asâkir-i İslâmiyye orada durmayı muvafık görmediğinden çekilerek Vardan'ın hazırladığı orduya doğru ref'-ı livây-ı satvet eylediler.

Ecnadin Vak'ası

İmparatorun bir kısım ordusu da Ecnadin'de toplanmış idi. Hz. Hâlid de Ecnâdin üzerine yürüdü. Ordusunu taksim ile Dırar bin Ezver, Abdurrahman bin Ebî Bekir, Amr, Kays, Râfi' gibi mahir ellere vermiş ve merkez kumandasını da kendisi deruhte etmiş, Zeyd bin Süfyân'ı da levâzımın muhafazasına memur etmişti. İki taraf karşı karşıya hazırlanmıştı. Rumlar muhârebeye başlamazdan evvel para ile Müslümanları tama'landırmak için bir daha tecrübeye giriştiler. Ak sakallı bir papaz ileri gelip mükâleme taleb ettiğinden Hâlid bin Velid'in huzuruna getirdiler.

Papaz:

– Sizin hakkınızda hayırlı olan bir şey teklif edeceğim. Kabûl ederseniz bir mevt-i muhakkaktan kurtulmuş olursunuz.

Hz. Hâlid:

– Çabuk söyle.

Papaz:

– İki gün mukaddem kumandanımız Vardan'a imparatordan bir mektub geldi. Bunda Arabların idamı ve muhârebede hayatımızın son demine kadar sebât edilmesi emrolunuyor. Zirâ İslâm askerinin imparatora karşı gösterdiği tecâvüzât son dereceyi bulduğundan imparator pürgazabdır. Şimdi kuvvetli

ordumuz karşınızda duruyor. Askerinizin her birine ellişer ve size de bin dirhem altın verelim. Bu fikirden vazgeçerek sağ ve salim yerlerinize avdet etmek isterseniz bu teklifimizi kabul edin.

Hz. Hâlid hiddetle:

– Biz böyle hezeyanları çok dinledik. Para almak maksadıyle sizinle bozuşmadık. Ya İslâm'ı veyahud cizyeyi kabul etmeniz lâzımdır. Ve illâ harb ederiz. Bütün dünyadaki insanlar imparatorun askeri olsa dinim hakkı için üzerinize üzerinize varmaktan çekinmem. Galebe çoklukla değil adâlet ve sebât iledir. Haydi ordan def ol, yoksa kafanı keserim, dedi.

Papaz da avdetle vukû-ı hâli haber verdi. Tarafeyn harbe hazırlandı.

Hz. Hâlid, meydân-ı harbe Dırar bin Ezver'i çıkardı. Müşarünileyh Dımışk'ta katlettiği Batros'un zırhını giyib ortaya çıktı. Bir çok mübârezelerden sonra Rumlardan yirmi kadar bahadırı telef etti. Nihâyet yüzündeki nikâbı ref ile Rumlara karşı:

– Ey ehl-i salib! Esir tuttuğunuz Dırar bin Ezver benim. Hamran, Bevâmin, Batros'u öldüren benim.

Vardan:

– Ciğerparem oğlum Hamran'ı öldüren bu Arab mıdır? diye sordu. Onlar da: "Evet" dediler. Vardan:

– Öyle ise şimdi ben gider evlâdımın intikamını alırım, diye hemen kılıç kuşanıp giderken Trablusgarb havalisi hakimi İstafan karşı geldi: Sen bırak da şu Arabla ben dövüşeyim. Hamran'ın intikamını alayım! Benim için onların bir içim su kadar ehemmiyeti yoktur, dedi. Vardan da meserretle:

– Eğer bu Arabı telef edebilir isen sana kızımı veririm.

Rumlar:

– Ha İstafan seni görelim. Şu Arabı bir kılıçta yere seresin, dediler. Hz. Hâlid de:

– Yâ Dırar bugün senin için nusret-i ilâhiyye hazırdır, buyurdu.

Her iki mübariz hayli çarpıştılar. İstafan'ın yüreğine ölüm korkusu girmiş olmalı ki bir aralık firar etmek niyetinde bulunduysa da Rumların yaygaralarından utanıyordu.

Vardan, "anladım, İstafan da bir iş yapamayacak. Bu mübarezenin ehli değil imiş" diyerek atını ileri sürdü. Evlâd acısıyla kılıç kuşanmış idi. Arkasına onbeş kadar süvâri aldıktan sonra ileriye yürüdü.

Hz. Seyfullah da on kadar şücân-ı Arabla üzerine at sürdü.

Bu kargaşalık esnâsında idi ki Dırar bin Ezver, İstafan'ı şaşırtıp yere çarptı. Teslim olmadığından derhal katlediverdi.

İşte o zaman iki ordu "hunrîzâne" bir sûrette birbiriyle karıştılar. Muaz bin Cebel'in fırkası sağ cenâha hücum etti. Bu esnâda kibar-ı sahabeden Sa'd İbn-i Zeyd Nevfelü'l-Adiy -radıyallahu anh- Hazretlerinin sol koluna bir ok isabet etmesiyle fenâ halde mecruh oldu. Müdâvâtına ibtidar olunmuş ise de:

– Bana acımayınız. Dîdâr-ı Rasûl-i Ekrem'e müteveccihim. Eğer ölecek olur isem cesedimi şu hâk-i mukaddese defnediniz de kabrimi gâzîler çiğnesin" dedi. Ruhunu teslim etti -radıyallahu anh-. Kabr-i şerifleri el'ân ziyâretgâhtır.

Sa'd İbn-i Zeyd'in şehâdetini Hz. Hâlid bin Velid haber aldığından aşırı müteessir oldu. Bu teessür üzerine altıbin kişilik bir kuvvetle Rumların kalbgâhına hamle eyledi.

Ebû Ubeyde Hazretleri de beşbin kadar dilâveran ile livây-ı Muhammedî'yi muhâfaza ediyordu. Her tarafta **"Allahu Ekber"** sadâları neşr-i âsâr-ı satvet ile âfâkı tutuyordu.

İki taraf askeri yaka yakaya kılıç kılıça geldiler. Kanlar yerlere dökülmeye başladı. Cebhenin her noktasında kılıç parıltıları arz-ı mehâbet ediyor. Ashâb-ı kirâmın cümlesi birden din arslanları gibi şiddetle hamleye devam ediyorlardı.

Rumların cemiyyet-i azîmelerine nisbetle pek az olan mücâhidîn-i İslâmiyye hücûm ettikleri safları yarıyorlardı. Süvârilerin tozları meydân-ı harbi bir zulmet içinde bırakmıştı. Bu muhârebe hunrîzâne bir sûrette ikindi sonuna kadar devam etti. Akşam takarrüb ettiğinden tatil edildi.

Vardan Ertesi günü ümerây-ı askeriyesini başına toplayarak cümlesine hitaben:

– "Dünkü muhârebede Arabları mahvetmeli değil mi idik? Teessüf olunur, sizde aslâ gayret kalmamış. Bir kaç Arab'a mukabeleden âciz kaldınız değil mi? Çabuk söyleyiniz bugün ne gibi tedâbîre müraacat edeceğiz?"

Ümerâdan biri:

– Emriniz altında ölmeyi cana minnet biliriz. Re'y sizindir.

Vardan:

– Böyle kuru va'dlerden, yalan sözlerden usandım. Numûneniz meydandadır, diye bağırdı.

Bunun üzerine kumandanlar derin düşünceye daldılar. Mahcûbiyetlerinden yarım saat kadar sükûnet devam etti. Nihâyet orada bulunan Hübeyre nam râhib ayağa kalkarak dedi ki:

“Benim aklıma bir tedbir geldi. Pek kolay ve hem de düşmanın ordusunun mahviyyetini mucibdir.”

Vardan telâşla:

– Bir tedbir mi? Aman Hübeyre çabuk söyle! Senin için hazîneler vardır. Ömrünün sonuna kadar mes’ud olacaksın.

Râhib:

– Ben Hâlid’in yanına elçi sıfatıyle giderim. Kumandanımız Vardan Müslüman olacaktır. Sizinle hafî bir mahalde görüşmek arzu ediyor, derim. Eğer ikna edebilir isem size haber veririm. Siz de tâyin olunan mahalde otuz kadar müsellâh süvâri saklarsınız. Hâlid gelip görüşürken bağteten hücum ederek telef ederler. Kumandanları katlolunursa askerleri çobansız koyun gibi kalır, dedi.

Vardan:

– Acaba sana inanır da gelir mi?

Râhib:

– Sen merak etme. Onu kandıracak ben olayım!

Vardan meserretle:

– Aferin Hubeyre, deyip karar verilip Hübeyre İslâm ordusuna gönderildi. Râhib Hz. Hâlid bin Velid’in huzuruna geldi.

Hz. Hâlid:

– Buraya niçin geldiniz?

Râhib:

– Ya Emîr! Size arz olacak mühim bir işim vardır. Bizim kumandan Vardan arzûy-ı vicdâniyyesiyle Müslüman olmak istiyor. Ordudan uzak bir mahalde kendisine telkin-i din edeceksiniz ve hem sizinle mülâkat eylemek emelindedir.

Hz. Hâlid:

– Doğru söyle bu işte bir hud'a olmasın?

Râhib Hübeyre ağlayarak kelime-i şehadeti getirdikten sonra dedi ki:

– Evet yâ Emir bu bir hud'adır. Bu vesile ile saklayacakları adamla sizi telef ettirecektir. Hatta bu sabah bizden hileli bir tedbir istemiş idi. Ben de kendisine bu aklı vermiştim. Fakat kalbimde parlayan nûr-ı îman sizin gibi bir muhibb-i Rasûlün îdâma gitmesini arzu etmedi. Siz otuz kadar süvâri saklayınız da merkumu esnay-ı mükalemede katlediniz.

Hz. Hâlid:

– Haydi sen git de benim için razı ettim geliyor diye haber ver.

Râhib, Vardan'ın çadırına sevinçle girince, Vardan sevinçle.

– Sahi mi söylüyorsun? Demek inandı mı?

Rahib:

– Kandırdım ya!

Vardan, cesur askerlerinden otuz kişiyi mülâki olunacak mahalle göndererek askerini gizli bir yerde bıraktı.

Hâlid bin Velid Hazretleri de o mikdar askerle gelmiş ve maiyyeti efrâdını saklamıştı. Dırar'ın kumandasında ve maiyetinde Rumas da var idi.

Hz. Hâlid'in askeri mahall-i maksuda gelir iken Vardan'ın gönderdiği adamlarına rast gelip bilmukabele cümlesini idam eylediler. Vardan'ın da haberi olmadı. Hz. Hâlid elinde süngü, Vardan da yanında Hübeyre ve elinde kılıç olduğu halde kırk hatve mesâfede karşı karşıya mükalemeye başladılar.

Vardan: Ya Hâlid, siz aç adamlarsınız. İmparatorla harb etmek haddiniz mi? Bir miktar erzâk veya bir yük hurma verelim de şuradan def olup gidiniz. Dünyanın cennet misali memleketlerinde saltanat sürmek nerenize lâyıktır! Elimizdeki emval ve ganâimi almak istiyorsunuz ve sahibe-i cemallere kavuşmak istiyorsunuz değil mi? Haydi def olunuz. Yoksa bir taneniz kalmayıncaya kadar kılıçdan geçiririm.

Hz. Seyfullah son derece hiddetle:

– Behey Kelbü'r-Rum! Biz sizin gibi akçaya secde eden, kadınlara boyun eğen alçaklardan değiliz! Biz nusret-i ilâhiyye ile mev'ûduz. Eğer şu fezâdaki bulutlara da karışmış olsanız kudret-i Hâlık sizi yerlere atar da yine keseriz, buyurdular.

Bunun üzerine uzaktan gelen süvarileri Vardan kendi askeri zannıyle kılıcına davranarak Cenâb-ı Hâlid'e doğru yürüdü. Süvarilerin içinde bulunan Rumas da yüksek sesle:

– "Dur! Vardan acele etme. Bu defa nasib senindir. Şam'da düğün yapacaksın!" diye bağırınca Vardan hayretinden geri çekildi. Bu esnâda Dırar bin Ezver Hazretleri elinde yalın kılıç olduğu halde göründü. Vardan hiddetle:

– Siz beni telef edeceksiniz öyle mi? Şimdi ben sizi mahvederim, diye Dırar'ın üzerine hamle eyledi.

Rumas:

– Telâş etme general. Yavaş. İmparatorun yanında gezen kızlara kavuşmaya benzemez! Dırar'a hitaben:

– Ya Emîr! Söyletmenin vakti değildir. Çabuk işini bitir. Düğün geç kaldı, demesiyle berâber Dırar bir kılıç atarak merkumu hâk-i helâke serdi.

Vardan'ın katlolunduğunu gören Rumas sür'atle Hz. Hâlid'in yanına gelerek dedi ki:

– Ya Hâlid! Şunun atını ve elbisesini bana ver. Zirâ bir muharebede atına binmek istedim de "Sen ona binmeye layık değilsin" demişti.

Hz. Hâlid:

– Olamaz, bunlar Dırar'ın hakkıdır, dedi. Cenâb-ı Dırar, Vardan'ı öldürdükten sonra merkumun atına binip elbisesini de giyip doğruca İslâm ordusunun tarafına yürüdü.

Rumlar uzaktan Vardan'ın atının Müslümanlar tarafına gittiğini gördükte hayretle birbirlerine:

– Acâib! Hâlid katlolunsa Vardan'ın atı bu tarafa gelecekti. Demek oluyor ki kendisini öldürmüşler, dediler. İşte Rumların ordusunun ruhu mesâbesinde olan Vardan'ın da öldürülmesi onları ye'se uğratmış ve bittabi mukavemet edemeyeceklerini bildiklerinden cümlesi Dımışk'a firâr eylemişlerdir.

Üçbin Müslümanın şehâdetiyle neticelenen bu ma'rekeden sonra bi-iznillahi teâlâ muzafferiyet ihrâz olundu.

İmparatorun muazzam ordusu târumâr olmuş bakıyyetü's-süyûfun bir kısmı tâ Kayseri'ye ve diğer bir kısmı Antakya'ya ve bir kısmı da Şam'a kaçmıştı. Bu muazzam ordunun bütün techizatı ve levâzımâtı kâmilen Müslümanlara kalmıştı.

Bu büyük zaferin müjdesi Hz. Ebû Bekir -radıyallahu anh-'ın oğlu Abdurrahman tarafından babasına götürülmüş, Hz. Ebû Bekir de secde-i şükrana kapanmış, bütün Müslümanlar mes'ûd ve şâdân olmuştu.

Hz. Ebû Bekir askerlerine ve kumandanlarına zaferlerini tebrik ile daha imdad kuvvetleri göndereceğini bildirmişti.

Şam'ın Fethi

Ecnadin melhamesinden kaçıp Şam'a varanlar imparator ordusunun perişan olduğunu haber vermişler, Şam'ın son ümidini de kırmışlardı. Me'yûs olmakla beraber son bir defa talihlerini tecrübe etmek için kaçan askerleri topladılar. Kal'alarını tahkime çalıştılar. Diğer taraftan Hirakl'in Humus'tan gönderdiği kuvây-ı imdâdiyyeyi de bir ümid ile beklemekte idiler.

Fakat Hz. Hâlid bin Velid Humus'tan gelecek kuvâyı imdâdiyyeyi durdurmak için bir kuvvet göndermişti. Şam yolunun kapalı olmasından Ebû Süfyan şehrin cenub kapısı önünde idi. Şurahbil Tuma kapısında, Amr ibnu'l-Âs Feradis kapısında, Kays bin Hübeyre Kısan kapısında, Hz. Ebû Ubeyde dahi Cabiye kapısında ahz-i mevki etmişlerdi.

Hz. Hâlid de siyah bayrağı şark kapısının önüne dikecekti. Dırar'ın vazifesi de ikibin süvâri ile şehrin surlarını tarassud ederek bir taarruz vukûunda derhal Hz. Hâlid'e haber verecekti. Müslümanların techizatı Ecnadin ma'rekesinde alınan ganaim ile pek mükemmel idi.

Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- deve kılından örülü çadırını düşmandan iğtinam edilen muhteşem çadırlara tercih etmişti.

Müslümanlar gayet sade yaşıyorlardı. Düşmanları ise harb halinde bile türlü türlü sefâhete dalmaktan geri kalmıyorlardı.

"Sefâhete dalan her hangi bir milletin ise dâima felâkete, izmihlâle sürüklendiği nazar-ı ibretle görülmektedir."

Müslümanlar Şam'a ilk hamlede bulunmuşlarsa da şehrin muhâfızları tarafından müdâfaa ile püskürtülmüşlerdi.

Şehrin muhafızları tarafından bir hurûc hareketi de yapılmış ise de derhal kal'aya geri kaçmak mecburiyetinde kalmışlardır. Muhâsaranın uzamasından Şam ahalisi endişe ve ye'se düşmüşlerdi. Bu endişelerini izâle ve ahâlinin maneviyatını kuvvetlendirmek için Şam'da imparatorun dâmâdı Tumas bir hurûc hareketi yapılmasını tavsiye ve buna bizzat kendisi kumanda etmeye âmâde olduğunu söylediğinden bu teklifi kabul olunarak hazırlık hareketine başladılar. Hz. Hâlid bin Velid geceleyin düşman tarafında bir hazırlık hareketi başladığına dikkat etti. Surların kulelerinde ışıklar yanıyor, gelenler gidenler birbirini takib ediyordu. Hz. Hâlid, herkesin müteyakkız olması için emir verdi ve askerlere hitâben:

"Hiç biriniz uyumasın. Şehid olur isek ebedi istirâhate nâil oluruz. O her meşakkatten azade olan en ulvi bir istirâhattir."

Piskoposlar erkenden hurûc hareketi yapacakları kapıya gelerek büyük bir salib taktılar. Salibin altına incili koydular. Tumas da askerler geçerken elini İncil üzerine koydu. "İlâhî bizim dinimiz hak ise bize yardım et, düşmanların eline düşürme" dedi. Askerlerini kal'adan çıkardı.

Müslümanlar da hazırlanmıştı. Mücâdele ve harb şiddetli ve kanlı sûrette başlamıştı. Ok atmakta mahir olan Tumas zehirli oklarını her tarafa atıyordu. Atılan oklardan biri Eban bin Zeyd'e isâbet etti. Yarası sargıyla bağlanmış ve muhârebeye de-

vam etmiş ise de ok zehirli olduğundan karargaha götürülmüş ve şehid olmuştu. Zevcesi de yanında bulunuyodu. Şehid olan kocasına bir damla göz yaşı dökmeden "Sen ne mes'ûdsun ki Allah'a kavuştun. Ben de senin intikamını alarak sana yetişeceğim" demiş ve kocasının okunu, yayına alarak harb meydanına koşmuş idi.

Kocasının Tumas tarafından öldürüldüğünü anlayan sâdık zevce, Tumas'ı arıyordu. Ve ok atmaya başlamıştı. Ve onun attığı bir ok Tumas'ın bayraktarını yaralamış ve Bizans bayrağını yere düşürmüştü. Düşen bayrak Müslümanların eline geçti. Elden ele Şurahbil'in eline kadar vardı. Tumas da bayrağını kurtarmak için ilerliyor ve bütün şiddetiyle harb devam ediyordu. Ebân'ın zevcesi tarafından atılan bir ok Tumas'ın gözüne isabetle onu yere sermişti. Tumas'ı şehre götürdüler. Yarası bağlanmış, o da şehrin kapısında durarak harbi idâre ediyordu.

Şehrin surundan atılan taşlar şehre yaklaşmaya müşkilat veriyordu. Bu muhârebe de akşama kadar devam etti. Gece olunca iki taraf karargâhına dönmüştü.

Bizanslıların o gün gösterdikleri gayret kendilerine büyük bir cesâret vermişti. Geceleyin hazırlanmışlar şafakla çalınan bir can üzerine kapıdan çıkarak şiddetle harbe başlamışlardı. Hz. Hâlid, dörtyüz atlı ile her tarafa koşuyor yardıma muhtaç olanlara muavenet ediyordu.

Harbin en ziyade şiddetle devâm ettiği mahal Şurahbil'in ve Tumas'ın bulunduğu saha idi. Eban'ın zevcesi de ok atmaya devam ediyordu. Son okunu attıktan sonra esir oldu. Fakat Hz. Hâlid bin Velid'in askerlerinin hamlesi üzerine Tumas da şehre ric'ate mecbur kalmıştı.

Câbiye kapısından hücum eden düşmanlar fena bir vaziyete dûçâr olmuşlardı. Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- bunlar

harb ederken askerlerinin bir kısmını bunların gerisine göndermeye muvaffak olmuş, Bizanslılar iki ateş arasında kalmışlardı.

Hz. Ebû Ubeyde'nin ta'biyesi o kadar mükemmel ve askerlerinin şehameti o kadar yüksek idi ki Câbiye'den çıkan Bizanslılardan hemen hemen hiç bir dönen bulunmamıştı. Artık Bizanslılar her taraftan ric'at etmişler her tarafta mağlûb olmuşlardı. Müslümanlar Bizanslıları Şam kapılarına kadar ta'kib ettikleri halde duvarlardan atılan taşlar karşısında dönmeye mecbur kalmışlardı.

Şam'ın muhasarası yetmiş gün devam etti. Bir daha hurûc hareketi yapmaya şehrin tâkatı ve cesareti kalmamıştı. Şehrin ileri gelenlerinden bir kaçı Tumas'ın yanına gelip mükâlemeye başladılar: "Biz sana demedik mi? Bunlar bizim memleketimizi alacaklardır. Artık ümid kesildi. Mutlaka sulh olmalıdır."

Tumas:

– Öyle ise Ebû Ubeyde'nin beklediği kapıdan bir elçi gönderelim. Hâlid'e haber vermek icâb etmez, çünkü o harb taraftarıdır. İhtimal sulhu kabul etmez, dedi.

O gece ümerâdan birisi Ebû Ubeyde Hazretleri'nin maiyyeti efradıyle beklediği kal'a kapısına çıkıb yüksek sesle:

– "Ya evlâd-ı Arab!" diye bağırdı.

Karakolda nöbetci bulunan meşhûr muhaddisîn-i kirâmdan Ebû Hüreyre -radıyallahu anh- bu sesi işitti. "Ne söylüyorsun?" dedi.

– "Sulh olacağız. Emîrinizle görüşmek istiyorum. Ebû Hüreyre Hazretleri derhal Hz. Ebû Ubeyde'nin çadırına gitti. Müşârunileyh henüz yatsı namazını kılmamıştı. Ebû Hüreyre kemâl-i meserretle içeri girerek;

– Ya Emir! Tebşir ederim. Kal'adaki Rumlar sulha râzı oldular. Bir rahib kal'a burcundan beni çağırdı. Huzûrunuza gelmek istiyor.

Hz. Ebû Ubeyde Vâhibü'l-Atâyâ Hak Teâlâ Hazretlerine şükrettikden sonra;

– "Haydi karakollara söyle onu alıp gelsinler." Bu sûretle elçi geldi.

Elçi:

– Ya Emîr! Maksadımız sulhu kabul etmektir. Bize bir gûna tecâvüz olunmamak üzere bir muâhede yazıp verdiğiniz halde size şehri terkederiz, dedi.

Cizye vermek şartıyle şehirde kalanların can, mal, din masûniyetine nâil olmaları ve ahaliden başka bir yere gitmek isteyenlerin de menkul eşyalarıyla emniyet üzere gitmeleri tahakkuk ve takarrur etti.

Bir taraftan Hz. Ebû Ubeyde sulhnâmeyi imzâ ile şehri teslim almak üzere hareket ediyordu. Diğer tarafdan da Hz. Hâlid'in bu sulhden haberi olmadığından harb vazıyetinde bulunuyordu.

O sırada Şam patriğinin bir oğlu dünyaya gelmekle önce askere ziyafet vererek içki içmekle vakit geçirmişlerdi. Ve askerler de vazifeleri mevkîinden ayrılmışlardı.

Hz. Hâlid bin Velid düşmanın ahvalini yakından takib eder, geceleri az uyur ve içlerinden el peydâ ettiğinden onların hal ve hareketinden haber alırdı ve lede'l-icâb kullanmak üzere ipten merdivenler hazırlanmıştı. Geceleyin duvarlara kemend atarak kal'a duvarına çıkmak için askerlerini hazırlamıştı. Yanına Ka'ka bin Amr ve Mez'ur bin Adiy gibi arslanları

alıp kal'a surunun üzerine ipten merdivenlerle gece çıktılar. Askerlere: "Siz sûr üzerinde tekbir sadâsını işittiğiniz gibi bizim yanımıza çıkın ve kapıya hücum edin" diye tenbîh eyledi ve kendisi kal'adan içeri inip kapıcıları idam ile kapıyı açtı. Yukarıdakiler "Allahu Ekber" dedikleri gibi asâkir-i İslâmiyye kapıya ve merdivenlere hücûm ile tufan gibi akarak şehrin içine doldular. Şehir içine bir gulgule düştü, ahâlî ne olduğunu bilmeyip ne yapacaklarını şaşırdılar.

Hz. Ebû Ubeyde sulhen Câbiye kapısından, Hz. Hâlid de harben Tuma kapısından girip ilerleyerek şehrin içinde kavuştular.

Hz. Ebû Ubeyde:

– Yâ Hâlid! Ne yapıyorsun? Ben sulh oldum. Harbden fâriğ ol.

Hz. Hâlid:

– Hayır! Hayır! Ben harben dâhil oldum. Her halde mukabele etmek hakkımdır. Sulhu evvelden kabul etmeli idiler. İllâ harb edeceğiz.

Hz. Ebû Ubeyde:

– Ehl-i İslâm cümleten yekvücud olduğundan birisinin muvâfık-ı şer'î olan icâzetini diğeri kabul eder. Ben bir defa musâlehayı kabul etmiş bulundum. Nasıl rücû edeyim?

Keyfiyet makam-ı âli-i hilâfetten istizân edilerek sulhan Dımaşk'ın fethi kabûl edildi. Şehirde kalacak ve cizye verecek olanların hürriyet-i vicdaniye dâiresinde kendi âyinlerini icrâ edecekleri, gitmek isteyenlerin emniyet dâiresinde gidebilecekleri ilân edildi.

Tumas ile askeri gitmek istemişler ve kendilerine eşyaları verildiği gibi, her hangi bir eşkıya taarruzuna karşı kendilerini mudafaa için kâfi miktarda silâh da verilmişti.

Tumas'ın külliyetli eşyalarıyla yola koyulduğunu gören bir İslâm askeri Dırar'a dönerek:

– Ebû Ubeyde bu işte isâbet etmedi. Bu kadar ganaimi zabtettikten sonra yine iâde etmekte ne muhsinât vardır? dedi.

Dırar Hazretleri:

– Hayır, siz hatâ ediyorsunuz! Ebû Ubeyde bu işte İslâmiyyetin ulviyyetini gösterdi. Bizim maksadımız mâl-i dünya olmadığını bütün cihân anlamalıdır! buyurdular.

Bi-iznillahi teâlâ Şam'ın sukûtuyla asâkir-i İslâmiyyenin nâil olduğu bu zafer, Bizans hakimiyetinin kırılarak Suriye'nin fethine bir mukaddime teşkil ediyordu.

Mukeddemâ Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- ile Şam'a gelen bin Irak askerinin iâde edilmesi makam-ı hilâfetden emredilmişti.

Bu esnâda Sa'd İbn-i Ebî Vakkas -radıyallahu anh- Hazretleri Kadisiye'de bulunarak İranlılar üzerine harekete müheyyâ bulunduğundan Irak askerinin vefiyat ile vukubulan noksanını Şam askerinden tamamlayarak Sa'd İbn-i Ebî Vakkas'ın biraderzâdesi Hâşim bin Utbe'yi emir ve Ka'ka'ı mukaddimetü'l-ceyş sıfatıyla memur ederek Irak'a Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- sevk eyledi.

Fahil Vak'ası

Müslümanların Şam'ı zabta muvaffak olmaları Bizanslıları hiddetlendirdiğinden büyük bir ordu hazırlamışlardı.

Taberiyye'nin şarkındaki gölün birkaç mil ötesinde el'an harâbe olan Fahil şehrinde Müslümanlar karargâhlarını kurmuşlardı.

Bizanslılar da Bisan'da toplanmışlardı. Bizanslılar ânî bir baskından korktuklarından su mahzenlerini açmışlar. Fahil ile Bisan arasını bataklık haline getirmişlerdi.

Fakat Müslümanların azim ve hamaseti bu gibi manialar karşısında tavakkuf edecek gibi değildi. Müslümanların azmini gören Bizanslılar sulha meyil ile murahhas taleb ettiler.

Hz. Ebû Ubeyde, Muaz bin Cebel'i gönderdi. Karargâha vardığı zaman sırmalarla müzeyyen bir çadır karşısında durdu. Muaz bin Cebel -radıyallahu anh- takvasıyle ma'ruf kibâr-ı sahâbeden olup onun şöhreti hıristiyanlar arasında da şayi idi.

Hıristiyanlar kendisine layık olan hürmeti göstermek için dîbâdan çadırın içinde i'zâz etmek istemişlerdi.

Fakat Hz. Muaz onların bu haraketine karşı şu mukabelede bulundu: Fukaranın hakkını, kanını gasbederek dokunan bir halı üstünde oturmam. Sizin hürmet ettiğiniz şeye ben ehemmiyet vermem. Yere oturmak yalnız kölelerin yapacağı

bir şey ise biliniz ki Allah'ın benden daha âciz bir kölesi yoktur!" demişti.

Bizanslılar Hz. Muaz'ın bu derece tevâzu ve mahviyetkarlığına hayret etmişler ve "Müslümanlar arasında senden daha yükseği var mıdır?" diye sormuşlardır.

Hz. Muaz da: "Bana Müslümanların en ednâsı olmak kifâyet eder" demişti. Ortalığa sükûnet hâkim oldu. Sonra Hz. Muaz tercümana: "Bizanslıların kendisine diyecek bir sözü yoksa avdete amade olduğunu" söyledi.

Hıristiyanlar. "Buraya niçin geldiniz? Habeşistan size daha yakın değil mi? İran'a bir kadın hakimdir. Bizim ise başımızda öyle bir imparator vardır ki cihâna hakimdir. Sayımız gökteki yıldızlar, çöldeki kumlar kadar çoktur" dediler.

Hz. Muaz da şu cevâbı verdi:

– Sizden ilk taleb edeceğimiz şey Müslümanlığı kabul etmek, namaz kılarken Kâbe'ye teveccüh etmek, içki içmekten, domuz eti yemekten imtinâ etmektir. Bunu kabul ederseniz bizim kardeşlerimiz olursunuz. Kabul etmezseniz teslim olunuz, idâremizi kabul ediniz ve cizyeyi veriniz. Bunların ikisini de reddederseniz kılıç aramızda hakem olacaktır. Çokluğunuza gelince; ona kat'iyyen ehemmiyet vermeyiz. Cenâb-ı Hak: **"Nice küçük ordular büyük orduları bi-iznillah yendi"**[23] buyurur.

– Mallarınıza, canlarınıza hâkim olan bir imparatora tâbi olmakla iftihâr ediyorsunuz. Bizim reisimizin ise hiç bir kimseye hakk-ı rüchanı yoktur. Zinâ irtikâb edecek olursa en âdi adam gibi kırbaçlanır. Hırsızlık ederse cezâsını bulur. Bu ceza-

23. Bakara sûresi, 249

nın azamisi elin kesilmesidir. Bizim reisimiz bir perde arkasında oturmaz. Kendisini bizim üzerimize fâik tanımaz. Herkesin mâlik olduğu maldan fazlasına da mâlik değildir.

Bizanslılar Suriye'yi tahliye ve İranlılar ile mücadele etmek şartıyle Belka'yı vermek istediler.

Hz. Muaz, reddederek avdet eyledi.

Bizanslılar doğrudan doğruya Hz. Ebû Ubeyde ile müzâkere etmek üzere bir murahhas gönderdiler.

Murahhas Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh-'ı büyük bir ihtişam içinde görmeyi ümid ederken onun yere oturduğunu, bir takım okları muâyene ettiğini gördü. Bütün Müslümanların azim ve celâdetini simâlarında okudu.

Başkumandanın kim olduğu belli olmadığından murahhas sordu; Ebû Ubeyde gösterildi. Bizanslı inanmadı. Hz. Ebû Ubeyde'ye başkumandan olup olmadığını sordu. Ebû Ubeyde:

– "Evet başkumandan benim." dedi.

Murahhas:

– Müslümanlar avdet etmeyi kabul ederlerse onlara adam başına ikişer altın vermeye âmâdeyiz, dedi.

Hz. Ebû Ubeyde reddetti. Bizanslı kaşlarını çattı. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- bu hali görünce orduya taarruz emrini verdi. Ve Hz. Ömer -radıyallahu anh-'a vaziyeti bildirdi.

Hz. Ömer de kumandanlarını teşvik ve Cenâb-ı Allah'ın yardımına güvenmelerini tavsiye etti. Harb başladı. Düşman süvarilerinin taarruzunu Hz. Hâlid püskürttü.

Hıristiyanlar, Müslümanların azm ü ikdâmını görerek çekilmek ve takviye kıtaâtı beklemek istediler. Hz. Hâlid maksad-

larını anlayarak Hz. Ebû Ubeyde'ye haber verdi. Bunun üzerine büyük bir taarruz icrâ edileceği askerlere bildirildi. Hz. Ebû Ubeyde hazırlanan orduyu teftiş etti ve her kıt'ayı ziyâret ederek askerlere: "Allah'ın kulları! Allah'ın nusretini sabr u ikdâm ile bekleyiniz, çünkü Cenâb-ı Allah sâbirlerle berâberdir" dedi. Ellibine baliğ olan düşman ordusu da tırampetlerini çalarak ilerliyorlardı.

Hz. Hâlid bin Velid ilk saflara kumanda eylediğinden harbin bütün şiddetine maruz kalmıştı. Hıristiyan tîrendâzları o kadar ok yağdırdılar ki Müslümanlar ric'ate mecbur kalmışlardı. Hz. Hâlid oklardan sakınarak düşmanın sağ cenâhına taarruz etti.

Düşman süvârileri Müslümanların ric'atinden şevk ve heyecâna gelerek kütle-i asliyelerinden ayrılarak ilerlemişlerdi. Hz. Hâlid de bunları aldatarak yavaş yavaş geriye çekilerek düşmanı ordularından hayli ayırınca üzerlerine öyle bir şiddetle atılmıştı ki hepsini eritmiş, yüksek rütbeli zabitlerden bir çoğunu da kılıçtan geçirmişdi.

Bu sırada kays bin Hübeyre de düşmanın sol cenâhına yüklenmiş düşmanı azim zâyiata uğratmıştı. Fakat tîrendâzlardan istifâde eden düşman merkezi henüz sarsılmamıştı. Sol cenâh üzerine taarruz o kadar yaklaşmış idi ki ok yerine kılıç ve hançer kullanmaktan başka çare kalmamıştı. Sahne-i harb kan içinde yüzmüş Bizanslılar kaçmaya mecbur kalmışlardı. Rumların birinci ve ikinci generalleri de maktul oldu. Orduları bozuldu, yollarını şaşırıp bataklıklara saplanan firârî askerleri asâkir-i İslâmiyye takip eylediklerinden düşman askerinin kısm-ı azamı telef oldu. Pek azı kaçıp kurtulabildi.

Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- bu muzafferiyeti Hz. Ömer -radıyallahu anh-'a bildirdi. Haklarında yapılacak muameleyi istifsar eyledi.

Hz. Ömer de: Mağlubların ehl-i zimmet tanınmasını, arazinin sahiblerine terk olunmasını emretti. Bu zaferi müteâkıb Ürdün'ün bütün şehirleri Müslümanların eline suhûletle geçti. Her yerde şerâit-i sulhiyye şu vechile yapıldı:

"Herkesin malı, canı, yeri, yurdu, mabedi her taarruzdan masûndur. Ancak Müslümanlar tarafından camiler inşâsı için bazı arâzi istimlâk edilecekdir."

Humus Ma'rekesi

Şâm ve Ürdün'ün ehl-i İslâm tarafından zabtını müteâkıb Suriye dâhilinde üç büyük şehir kalmışdı: Humus, Kudüs, Antakya.

Bunlardan en yakın ve kolay zabt olunabilecek olan Humus olduğundan asâkir-i İslâmiyye bu şehre doğru hareket etmişlerdi. Yol üzerinde Ba'lbek kal'asını da zabtetmek üzere Hz. Hâlid -radıyallahu anh- orduyu Ba'lbek şehri civârında kurdu.

Guzât-ı kirâmın muhâcemât-ı merdanelerinden gözleri korkmuş olan Rumlar müstahkem olan Ba'lbek'in kal'asına o derece izdihamla dolmuştu ki kalabalığın kesretinden yekdiğerini kal'adan aşağı atıyorlardı.

Yeni tâyin olunan Ba'lbek kumandanı Herabis de kal'anın burcundaki hücrede altın haçlı mücevherle müzeyyen tâçla bir tavr-ı mahsus ile oturmuş, Hz. Ebû Ubeyde'nin ordusunu hiç mesâbesinde görüyordu. Çünkü hiç bir muharebede bulunmadığı için mücâhidînin bir kılıç darbesine de rast gelmemiş, din arslanlarının pençe-i âteşînini tatmamıştı.

Herabis, kumandanlarla reîs-i rûhânî patriki celb ederek, "Hazır mısınız? Yarın Arablarla harb edeceğiz. Hiç fırsat vermemelidir. Hemen bir hücumda mahvedivermeli!" dedi.

Patrik de:

– Sen ne söylüyorsun! Busrâ'yı Dımaşk'ı fetheden, Kalus ve Vardan'ı öldüren Hâlid meydanda duruyor. İş senin bildiğin gibi değil, demişti.

Herabis gülerek:

– Ben öyle Hâlid tanımam. Bizimkiler ahmak imişler de mahvolmuşlar. Artık bu kadar kuvvet ve iktidarım var iken şu bir kaç Arabdan korkar da mağlub olur isem bana da Herabis demesinler!

Harabis kal'adan Arabların üzerine ok atmayı emredince, mücâhidîn üzerine yağmur gibi ok yağdırmaya başladılar.

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- Hazretleri de mukabele etmek üzere askerlere emir verdiler.

Guzât-i kirâm aşağıdan yukarı kal'a üzerindeki rumlara ok atarak armud gibi yerlere dökmeye başladılar. O gün ok muharebesi şidetle akşama kadar devam eylediyse de bir netice hâsıl olmadı.

Herabis ertesi sabah kal'a kapılarını açtırarak her taraftan hücum edilmesini emretti. Rumlar Ba'lbek kal'asından yalın kılıç ile dışarı fırladılar.

Herabis askerlerine hitaben: "Haydi sizi göreyim. Bir tane bırakmayıncaya kadar kılıçtan geçiriniz" diyerek askerini teşvîk ediyordu.

Ebû Ubeyde ve Hâlid Bin Velid -radıyallahu anhüma- Hazretleri de bir tertibat olarak orduları ikiye ayırdılar.

Said bin Zeyd'in fırkası ileri cebhede bulunup harb şiddetle devam ediyordu. "Allahu Ekber" sadaları yükselerek din ars-

lanları maniaları yararak müdhiş sûrette saldırıyorlardı. Rum fırkaları gittikce takviye kuvvetleri alarak birbirini müteâkip mücâhidîn üzerine hücum ile şiddetle tazyik ediyorlardı.

İki taraf ordusu birbirine iyiden iyiye karıştılar. O sahralar dökülen insan kanlarıyle mülemmâ olmuştu. Bir vâveylâ kopdu. İslâm askerinin her bir ferdi, din yolunda ölmeyi büyük bir şevk bilerek düşmana karşı şiddetle kılıç çalıyorlardı. Muharebe gittikçe imtidâd eylemekte idi.

Rumlar bir hîle-i harbiyye olmak üzere Arabları muhâsaraya almak fikriyle bir dağ eteğinde istihkâma benzer bir mahalle çıkıp gizlenmek istediler. General Herabis ile Patrik berâberlerinde idi.

Said bin Zeyd'in fırkası fırsat bularak merkumları muhâsaraya aldı. Muhasara tuzağına kendileri düştüğünden şiddetli hücum tazyikine dayanamayarak muvakkaten olsun muharebenin terkedilmesini taleb zımnında Patrik'e emreyledi.

Patrik:

– Ya evlâd-ı Arab! Bize aman veriniz. Kumandanınızla görüşeceğim, diye bağırdı. Mücâhidler patriği Said'in huzuruna getirdiler.

Said patriğe hitaben:

– Sana ve Herabis'e amân verebilirim. Çünkü benim fırkamla muhâribsiniz. Fakat Ba'lbek ahâlisine aman vermek selâhiyyeti Ebû Ubeyde Hazretlerine aiddir, dedi. Patrik'i Hz. Ebû Ubeyde'nin huzuruna götürdü.

Patrik, müşarünileyhin huzuruna girerken ta'zim için secde etmek istediyse de Ebû Ubeyde men etti.

Patrik:

– Secde edecektim, ihtiram fikriyle. Neden beni men etdi? diye sordu.

Emir Ebû Ubeyde:

– "Cenâb-ı Allah'ın gayriye secde edilmez, ben de senin gibi bir kulum" dedi.

Patrik:

– Bu adâlet sizde oldukça hiç bir kuvvete mağlûb olmazsınız, dedi.

Ba'lbek ahalisi hakkında seneden seneye cizye vermek; fakat Arablar şehre girmemek şartıyla sulhu kabul eylediler. Said bin Zeyd -radıyallahu anh-'ın fırkası muhasarayı ref ile Rumlar muhâsaradan kurtuldu.

General Herabis de ıslanmış tilki gibi korka korka şehre girdi. Herabis ile Patrik arasında husumet peydâ olduğundan hemen Patrik'i katlettiler. Müslümanları şehre dâvet için bir elçi gönderdiler. Fırka kumandanı Said bin Zeyd:

– Bizim muâhedemizde şehre girmek yoktur, danışmadan bir cevab veremem, dedi.

Hz. Ebû Ubeyde'den istizân ile müsâade verilmesi üzerine Ba'lbek şehrinin içerisine girdiler.

Onun üzerine İslâm ordusunun Humus'a hareket eylemesi lazım geldiğinden ümerâdan birisini beşyüz askerle Ba'lbek'de bırakarak önde Hâlid bin Velid -radıyallahu anh-'ın fırkası ve arkadan Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh-'ın ordusu kemâl-i azametle Humus karşısına gelerek livay-ı Muhammedîyi guzât-ı kirâmın meşher-i umûmisinde diktiler.

Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- Humus kumandanı Herabis'e Arab ve Rum lisanına vakıf olup muahede altında bulunan bir adamla bir mektub gönderdi.

Sûreti:

"Emiru'l-Mü'minîn Ömer ibnü'l-Hattâb'ın Vâlisi ve Şam emiri Ebû Ubeyde'den:

Mâlumunuz olsun ki biz nev'-i cinsimizi dîn-i hakka dâvete memuruz. Şimdi sizi dâire-i İslâm'a almaya geldik. Ya İslâm olmalı veyahud cizyeyi kabul etmelisiniz ve illâ harb ederiz."

Mektubu hâmil olan zat kal'aya yaklaştıkda Rumlar taş atmaya başladılar.

Elçi:

– Ben Arablardan elçi sıfatıyla geliyorum. Size mektub var, diye bağırınca, merkumu alıb Herabis'in önüne getirdiler.

Herabis:

– Buraya niçin geldin?

– Size Arabların emiri Ebû Ubeyde'nin mektubunu getirdim.

Herabis:

– Sen dinini terk mi eyledin?

– Hayır dinimi terk etmedim. Ancak nefsimle ıyâlim taht-ı emânlarındadır. Bana kalırsa sulh olmak sizce hayırlıdır. Zirâ bunların indinde ölüm hayattan evlâdır.

Herabis:

– Eğer sen buraya elçi sıfatıyla gelmemiş olsa idin şimdi dilini keser idim.

– Kâtibine emir ile şu mektubu yazdırdı.

Sûreti:

"Arablar! Tehdîd ile dolu olan mektubunuz vasıl oldu. Sizin evvelce harb ettiğiniz adamlara bizi kıyas etmeyin. Kal'amız metin, kapılarımız hadîd ve harbimiz dehşetlidir. Muhârebeye her zaman hazırız."

Merkum mektubu Hz. Ebû Ubeyde'ye getirdi. Mektubu açıp meâline muttali olduğunda ordu harbe hazırlandı. Hz. Ebû Ubeyde orduyu dört fırkaya ayırdı. Humus'u muhasara ettiler. Hz. Ebû Ubeyde ve Hâlid bin Velid -radıyallahu anhüma- hazeratı bab-ı sağirden hücum ile muharebeye başladılar. O gün ok muharebesi olduysa da akşama kadar bir netice hâsıl olamadı.

Sabah oldukta Hz. Seyfullah Rumlara kendi ehemmiyetlerinin derecesini anlatmak üzere bir kaç bin köleyi kal'aya hücum ettirerek kılıçlarıyle taşlara vurmalarını emretti.

Bu garib hali gören Herabis taaccüble:

– Arablar bu kadar budala mıdırlar? Taşlara kılıç çalmakdan ne çıkar? dedi.

Ümerâ:

– Onların indinde bizim hiç bir kadr ü kıymetimiz olmadığını bu sûretle bize anlatmak istiyorlar, dediler.

Herabis Hz. Ebû Ubeyde'ye şu mektubu gönderdi:

"Arablar, biz sizi âkıl ve müdebbir adamlar zanneder idik. Meğer sizde akıl yokmuş. Dünkü gün, dört fırka ile kal'a kapılarını muhâsara etmiştiniz. Îcâb-ı hal de bunu iktiza ederdi. Fakat birkaç biçâreye kal'a taşlarını kılıçla dövdürdünüz, bundan ne hasıl olur? Geliniz buradan gidiniz. Eğer imparatoru bilmuharebe mağlûb ederseniz biz de teslim oluruz."

Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- bu mektubu okudu. Mevkı-i müzâkereye konuldu. Hakikaten bu kal'a metindir. Uzun müddet burada beklemek icâb etmez. Bir hile-i harbiyye düşünelim. Atâ bin Ömer isminde hazırûndan ve sâdât-ı Arabdan salhurde bir zat kıyam ile; "Aklıma bir tedbir geldi" dedi. "Biz Rumlara zahire almak şartıyle çekiliyoruz diye sulh teklif edelim. Paramızla erzaklarını satın alalım. Onlar me'kûlâtlarının biteceğini düşünmezler, erzaklarını satarlar. Az zamanda erzakları bitince biz de bu sûretle onları esir ederiz." Bu fikir kabul edildi.

Herabis'e bir mektub yazıldı.

Sûreti:

"Yazdığınız mektubu okuduk. Buradan çekilmemizi ister iseniz bize beş on günlük zahire vermelisiniz."

Bu mektub Herabis'e vasıl olunca: "Ben size demedim mi? Bunlar bizi açlıktan muhâsara ettiler. Şimdi karınlarını doyurur isek geldikleri mahalle giderler" dedi.

Hefmen külliyetli zahire gönderdiler. Ebû Ubeyde Hazretleri ne kadar para varsa zahire almalarını emretti. Rumlar işin farkına varmadan bütün me'kûlatı Müslümanlara satmaya başladılar.

Hz. Ebû Ubeyde bir müddet muvakkaten Humus civarından çekilerek o civarda bulunan Rastin kal'asına doğru yürüdü. Orduy-ı İslâm Rastin kal'ası önünde toplandılar. Kal'anın kumandanı Kıtan, orduy-ı İslâm'ın şehri zabtetmek fikriyle geldiğini anladığından Hz. Ebû Ubeyde'ye bir mektub yazdı.

Sûreti:

"Ya Emir! Bizim kal'amız gayet metindir. Beyhude adam telef etmeyiniz. İmparator Hirakl ile muharebe edin. Eğer galip gelir iseniz biz de şehri bilâ-harb size teslim ederiz."

Hz. Ebû Ubeyde:

– "Pek âlâ biz buradan gider Hirakl ile muhârebe ederiz. Fakat yükümüz erzaktır. Eşyamızı berâber götürmek için hayvanlarımız kâfi değildir. Yanımızda yirmi kadar sandık var. Onları emaneten bırakalım da sonra alırız" dedi.

Kıtan, ümerâ ile ba'del-müzâkere:

– Bu emânetleri kabul etmek bize zarar vermez. Zaten hükûmetler beyninde dahi bu usûl cârîdir. Hem de bunları başımızdan def etmiş oluruz.

Elçi gelerek:

Kumandanımız sandıkları emaneten kabul ediyor, veriniz götürelim, dedi.

Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- Hazretleri altlı üstlü (herbiri içinden açılır) iki kilidli sandıkların içerisine eşya yerine bahadırân-ı İslâmdan yirmi kişiyi sakladı ve üzerlerine Cafer bin Abdullahu't-Tayyar'ı emir nasbetti. Sandıkları Rumların gözleri önünde kilidledi.

Bu hale ashâb-ı kirâmdan bazı itiraz eden bulunmuş ise de müşarünileyh onlara:

– Harb hud'adan ibarettir, demirden sağlam olan bu kal'a başka türlü ele geçmez, dedi.

Askerler de Hz. Ebû Ubeyde'nin fikrini tasdik ettiler. Din yolunda canlarını fedâ için kendilerini tehlikeye ilka ile sandıklara giren ashâb-ı kirâmın hasail-i merdânesini tahsin ettiler.

Orduy-ı İslâm gûyâ çekiliyormuş gibi oradan yirmi dakika kadar mesafede bulunan bir karyeye doğru hareketle gözden nihan oldular. Ve bir tarafta tahassun eylediler. Sandıkları kumandan Kıtan'ın yanına getirdiler. Bunları bana mahsus dâirede saklayınız, içlerinde zîkıymet eşya varsa zayi olmasın, sonra Arabların ellerinden kurtulamayız, dedi.

Cenâb-ı Hâlık Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri Müslümanların muzafferiyetiyle memleketin ashâb-ı Nebî ellerine geçmesini murad buyurmuş olduğundan merkumların basîretleri bağlanmıştı. Bunda müdhiş bir hîle olduğunu akıllarına bile getirmediler.

O gece Kıtan, general ümerâsına ziyâfet verdi. Şarab içmeye başladılar, esnay-ı musahabede general Kıtan:

– "Bu Arablarda hiç akıl yok. Sandıklarını muhafaza edelim diye çekildiler gittiler. Nasıl iğfal ettim ya." Gece yarısı olunca cümlesi sarhoş olup derin uykuya daldılar.

Sandıklarda bulunan yirmi kadar ashâb-ı güzîn altındaki kilidi açarak yavaş yavaş daire içinde gezinmeye başladılar. Generalin zevcesi sarhoşlara şarap doldurmakla meşgul idi. Dırar bin Ezver ile Cafer bin Abdullahi't-Tayyar Hazretleri merkumenin boğazını tuttular.

Dırar:

– Çabuk söyle şimdi helâk ederim! Kal'a kapılarının anahtarları nerededir?

Merkume neye uğradığını bilemedi. Ve korkusundan sesini de çıkaramayarak kal'anın mahfuz olan anahtarlarını teslime mecbur oldu. Gece karanlığı göz gözü görmez bir halde idi. Mücâhidler kal'a kapısına hücum ederlerken nöbetçi ve aha-

liden bazıları tarafından müdafaa edilmek istenildiyse de hiç tesiri olamadı. Derhal kapıyı açtılar ve cümlesi birden tekbir almaya başladılar.

Dışarda tertibat almış olan İslâm keşif kolları hemen kal'adan içeri girdiler ve arkadan Hâlid bin Velid Hazretlerinin fırkası ve daha sonra Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh-'ın ordusu gelerek kal'aya doldular. Kal'a içerisinde bir velvele-i azime koptu. Feryad u figan başladı. Kıtan'ın dâiresinde olan ashâb-ı mücahidîn de önde Hz. Dırar elinde yalın kılıç Kıtan'ın yanına girdiler.

Kıtan hayret içinde kaldı. Hud'a-ı harbiyyeyi anladı ve "emân" taleb etti. Sulhan şehri teslim aldılar. Rumlar gafletlerinden dolayı pek nâdim oldular.

Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- orduyu alıp tekrar Humus'a avdet eyledi.

Muhâsarayı idâre etmek üzere Ubâdetü'bn-i Sâmit'i bırakarak kendisi bizzat Hama'ya ilerledi. Cizye mukabilinde sulh olarak Hama'yı aldı. Sonra Şeyzer ve Maarretü'n-Numan'a hareketle buralar da "eman" taleb eyledi. Bilahare Lâzkıye'ye muvâsalat etti. Çok müstahkem bir şehir olduğundan muhasara edildi. Düşmanın haberi olmaksızın şehrin etrafında bir çok çukurlar kazdırmış nihâyet bir gün ordu muhasarayı terk ile Humus'a hareket etmişlerdi.

Muhasaranın kalkdığını gören ahali işleriyle meşgul olmak üzere şehrin kapılarını açmışlar fakat aynı gecede Müslümanlar avdetle kazdıkları çukurlarda buluşmuşlar şafakla berâber şehre taarruz etmişler ve şehir de teslim olmuştu.

Humus şehri tekrar muhâsara olundu. Hirakl cezireden kuvây-ı imdadiyye gönderilmesini emretmişti. Fakat o zaman Irak'ta muhârebeye devâm etmekte olan Sa'd İbn-i Ebî Vakkas -radıyallahu anh- bu ordunun yolunu kestiğinden imdadın muvâsalatından me'yus olan Humus dahi sulh ile sukut eyledi.

Yermuk Harbi

Yermuk Harbi tarihe nazaran Hicretin onbeşinci yılında vukubuldu. Asâkir-i İslâmiyyenin Suriye fütûhâtında tevâlî eden muzafferiyatı üzerine daima Antakya'daki sarayında ikamet etmekte olan imparator Hirakl, Suriye rüesâ ve maiyyetinden bir kaçını dâvet ederek Müslümanlar aded, kuvvet ve techizat itibariyle kat kat az oldukları halde niçin Müslüman istilasına karşı mukavemet edemediklerinin sebebini sordu.

Onlar da başlarını eğerek bir cevâb verememişti. Biraz sükûttan sonra içlerinde tecrübe dîdelerinden biri şu sözü söylemişti:

– "Müslümanların maneviyyâtı bizim mâneviyyâtımıza faiktir. Arablar geceleri ibadet gündüzlerini oruçla geçiriyorlar. Kimseye zulmetmiyorlar. Birbirlerine kardeş muamelesi yapıyorlar.

Biz ise vaktimizi fısk u fücûr ile geçiriyoruz, birbirimize zulmediyoruz. Yekdiğerimizin sözünü tutmuyoruz. Binâenaleyh Müslümanların hareketi bir şevk ve heyecanla yapıldığı, her adımları cesaret ve ikdam ile atıldığı halde biz fütur ve inkisâr içinde bulunuyoruz."

Rum generallerinden biri de ehl-i İslâm'ın ahvâlini tahkik için orduy-ı İslâm'a bir Arab göndermişti. Ahvali tedkik ve tahkikten sonra avdetinde şöyle hikaye eylemişti:

“Onlar geceleyin hep râhib ve gündüzleri hep askerdir. Aralarında ihkak-ı hak için zinâ edenleri recmederler ve sârik kendi meliklerinin oğlu bile olsa elini keserler.” Bunun üzerine generalin:

– “Öyle ise yer yüzünde onlar ile uğraşmaktan ise yerin altı bize daha hayırlıdır” demiş olduğu mervîdir.

Hirakl mağlubiyet-i mütevâliye sebebiyle derin ye’se dalmış mütefekkir bir halde endişede idi. Ümerâsına hitâben:

– Evvelce dahi size söylemiştim. Sizde gayret-i diniyye kalmamış. Mesih bize gazab eylemiş, İncil’in ahkâmına îmânınız yok. En mâhir generalleri muntazam ve külliyetli ordularla sevk ettim. Utanmadan mağlûb oldular da karılar gibi kaçtılar. Bunun sonu vahim olacaktır. Ben sizi terkederek İstanbul’a gideceğim. Orada Arapların taarruzundan emin olabilirim, dedi.

Ümerâ hep birden:

– Bu mümkün değildir. Bir kaç ordu mağlûb olmakla me’yûsiyyet neden îcâb ediyor?

Hirakl:

– Ya ne yapayım? Tekrar muhârebe mi edeceğiz?

– Ona şüphe mi var? Hem öyle bir muharebe ki bütün Cezîretü’l-Arab lâşelerle bir maktele dönecektir.

Rumların muhârebeden korkmadıklarına emin olan Hirakl bu sözlerden memnun olarak kalbinde tekrar ümidler uyanmaya başladı ve bir kere daha hazırlanarak harbe karar verdi ve ümerâya sordu:

– Kumandan kimi nasbedelim?

Ümerâ:

– Cesâreti dillerde destan olan Mehan'ı tâyin edersiniz, dediler.

Hirakl Yermuk vâdisinde ikiyüzkırkbin kişilik mükemmel bir ordu hazırladı ki o zamana kadar öyle muntazam bir ordu ile meydân-ı harbe çıkmamıştı. Bunlardan altmışbin süvari de hıristiyan Arablardan Cebele'nin[24] kumandasında idi.

Asâkir-i İslâmiyye ise kırkaltıbin kadar olub içlerinde bin kadar sahâbî var idi ki yüzü Ehl-i Bedir'den idi.

Hz. Ebû Ubeyde'nin memâlik-i meftûhada gösterdiği adalet Hıristiyanları bile İslâm rüesâsına o kadar bağlamıştı ki arada din ayrılığına rağmen Hıristiyanlar aldıkları mâlûmâtı Hz. Ebû Ubeyde'ye bildiriyor, istikşâf kuvvetleri göndererek Müslümanlara hizmet ediyorlardı.

---

24. Zaman-ı saadet-i Nebevî'de Belka valisi bulunan Cebele bin Eyhem'e bir kıt'a nâme-i hümâyun yazılıp dîn-i İslâm'a dâvet buyurulmuştu. Cebele de itâat gösterdi ve hatta -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efenimiz'e bir kıt'a cevâbnâme göndermiş idi.

Hz. Ömer -radıyallahu anh- zamân-ı hilâfetinde Cebele Mekke'de tavaf esnâsında nasılsa adamın birisi Cebele'nin eteğine basmıştı. Cebele o adama bir tokat atmış ve o adam da aynı mukabelede bulunmuştu.

Cebele, Hz. Ömer'e şikâyet etti.

Hz. Ömer de şu cevâbı verdi: Ektiğinizi biçmişsiniz. Cebele bu cevâbdan hayret etmiş kendi mevkiinin icâbı kendisine böyle bir muâmelede bulunan adamın idam cezâsıyle cezalandırılması lâzım geldiğini söylemiş.

Hz. Ömer de; "Câhiliyet zamanında vaziyet dediğiniz gibi idi. Fakat İslâmiyyet insanlar arasında bu gibi farkları izâle etti." demişti.

Cebele; "Müslümanlık haseb ve neseb farklarını nazar-ı itibara almayan bir din ise ben de bu dinden vazgeçerim" demiş. Hz. Ömer de:

– Dinini terk eder isen boynunu vururum, demiş bir gün mühlet almış ve gece firâr etmişti.

Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- bütün zâbitlerini dâvet ederek dedi ki:

– Cenâb-ı Hak sizi defeatle imtihan etti. Bütün imtihanlardan muvaffak çıktınız. Bu muvaffakıyetin semeresi olarak Cenâb-ı Hak şimdiye kadar nusret ihsân etti. Şimdi ise düşman yeryüzünü titretecek kuvvetler ihzâr ediyor. Ne yapmaklığı tavsıye ediyorsunuz?

Müzâkereden sonra mutâlâa-yı umûmiyye Müslümanların şehir dâhilinde kalmaları ve imdad beklemeleri merkezinde idi. Fakat Ebû Ubeyde beklemeye vakit bulunmadığını söyledi. Kuvvetleri bir noktada temerküz ettirmek için Humus'un tahliyesine karar verildi. Ordunun hazînedarı olan Habib bin Mesleme'yi çağırarak, Hıristiyanlardan cizye olarak alınan parayı iâde etmesini emretti.

"Çünkü" dedi, "biz bu vergiyi onları düşmanlarına karşı himâye için almıştık. Madem ki onları himâye edemeyeceğiz paralarını kendilerine iâde etmeliyiz ve kendilerine karşı yine dostluk ile mütehassis olmakla berâber onları himâye edemeyecek bir vaziyette olduğumuzu da bildirmeliyiz."

Toplanan yüzbinlerce altın iâde edildi.

Hıristiyanlar Müslümanların bu hatt-ı harekâtından o kadar mütehassis olmuşlardı ki "İnşaallah tekrar döner ve bize hâkim olursunuz" demişlerdi.

Musevîler de o derece hoşnud olmuşlardı ki "Biz yaşadıkça imparator Humus'a giremez" demişler ve Ebû Ubeyde'nin hareketini müteâkib şehrin kapılarını kapamışlardı.

Hz. Ebû Ubeyde bu muâmeleyi yalnız Humus ahâlîsine değil işgal altında bulunan her yere tatbîk etmiş ve emirler göndermişti.

Hz. Ebû Ubeyde Şam'a ve oradan Yermuk'a doğru ric'at etti. Çünkü harb için en müsaid nokta ve Arabistan hududunda en yakın yer burası idi.

Hz. Ebû Ubeyde, Hz. Ömer -radıyallahu anh-'a haber göndererek Bizanslıların müdhiş bir ordu ile hareket ettiklerini, râhiblerin, zâhidlerin bile mağaralarını bırakarak orduya iltihak ettiklerini bildirdi.

Hz. Ömer -radıyallahu anh- muhâcirin ve ensârı toplayarak bir meclis-i meşveret akdetti.

Kuvâ-yı imdâdiyye gönderilmesi takarrur etti. Said bin Âmir'in kumandasında bin mücâhid gönderdi ve her İslâm kıt'asına okunmak üzere bir emirnâme gönderdi.

"Ömer size selâm eder ve der ki; Ey İslâm'ın rüknü! Düşmanlarınızı îmanla karşılayınız, üzerlerine arslan gibi hücûm ediniz. Onlara zerre kadar ehemmiyet vermeyiniz. Sizin ihrâz-ı muvaffakıyet edeceğinizi biz biliyoruz."

Ümerây-ı askeriyyenin her biri harb umûrunda müstakil olmakla beraber, Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh-'ın nezâret-i âmmesi vardı.

Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- onları emâret-i vâhide altına alarak cümlesine yekvücud olarak kumanda etmiştir. Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâ ile şu hutbeyi okumuştur:

"Bugün Cenâb-ı Allah'ın sayılı günlerinden biridir. Bugün övünmek ve serkeşlik etmek lâyık değildir. Cihâdınızı hâlis ve amelinizle Allah'ı râzı kılın. Bu bir gündür ki onun sonu vardır. Düşman nizam ve tertib ile cenge hazırlanmıştır. Bizim de müteferrik sûrette harb etmekliğimiz câiz değildir. Memur olduğumuz hususta veliyyü'l-emrin re'yine muvâfık sûrette re'y

ve hareket etmek lâzımdır. Geliniz şu düşmanlara bakınız nasıl müheyyâ olmuşlar. Eğer bugün biz onları hendeklerine püskürtür isek dâima onları püskürtürüz ve eğer onlar bizi bozarsa fîmâ ba'd felâh bulmayız."

Düşmanın ikiyüz kadar alayları meydanda temevvüc ediyordu. Hz. Seyfullah dahi kırk kadar alaya şüceân-ı İslâm'dan birer Bey nasbederek asâkir-i İslâm'ı bir güzel sûrette ta'biye eyledi ki hiç bir vakit öyle muntazam olarak meydân-ı harbe çıkmamışlardı.

Alayları, kalb ve meymene, meysere, makdeme ve sâka'ya taksim ile Emin-i Ümmet olan Hz. Ebû Ubeyde'yi kalbgâha aldı. Ebû'd-Derdâ'yı dahi kadı tâyin etti.

Düşman safının önünde patrikler ellerindeki büyük haçlar ile ilerliyor ve askerleri nutuklarla teşcî ediyorlardı.

Mıkdad bin Esved dahi Ehl-i Bedir'le berâber saff-ı harbde Sûre-i Enfâl'i okuyup müstemiînin tüylerini ürpertmekte idi -radıyallahu teâlâ anhüm ecmaîn-.

Ordular birbirlerine yaklaştığı zaman patriklerden biri meydân-ı mübârezeye çıktı.

Hz. Seyfullah ona karşı Kays bin Hübeyre'nin çıkmasını emretti.

Kays: "kocalarını ve evlâdlarını öldürerek dul bıraktığım haclenişîn kadınlara sor. Harb günü bir harb kahramanı değil miyim?" şiirini inşâd ederek ilerledi. Patrik silâha davranmadan Kays kılıçla patriğin kellesini ikiye ayırmış bütün Müslümanlar "Allahu Ekber" sayhalarıyla umûmî taarruza geçmişlerdi.

Yermuk harbinin ilk günü böyle geçmişti.

O gece Mahan kumandanlarını toplayarak bir meclis akdetmiş, Ehl-i İslâm'ı para ile itmâ ederek Suriye'yi terke dâvet etmeyi teklif etmiş ve bu teklif umumiyetle kabul edilmiş idi.

Satvet-i İslâmiyyeyi tefekkür ediniz ki ilk günü bir hücûmda din arslanlarının yıldırım gibi sür'atle saldırmalarını gören düşman kuvvetleri beş misli kadar fâik oldukları halde gözleri yılmış ve korkmuş, dünya ve altınperest olduklarından para vermek sûretiyle sulh talebinde bulunuyorlardı ki bu da Din-i Mübîn-i Muhammedî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in âsâr-ı mûcize-i bâhiresindendir.

"Nice az topluluk vardır ki sayıca çok topluluklara Allah'ın izniyle gâlib gelmiştir. Allah sabredenlerle berâberdir."[25]

Hıristiyanlar Rum generallerinden meşhur Corc (Yorgi) yi murahhas olarak İslâm karargâhına gönderdiler.

Yorgi, İslâm karargâhına akşam üstü geldiği zaman Müslümanların mahviyet, sükûn, huzûr ve vekar, zevk ve şevk ile akşam namazına hazırlandıklarını görmüş ve bu manzaradan çok müteessir ve mütehassis olmuştu. Namaz bittikten sonra Mesih hakkında Müslümanların fikirlerini sormuş Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- şu âyeti okumuşdu.

يَآ اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللهِ اِلَّا الْحَقَّ
اِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللهِ وَكَلِمَتُهُ اَلْقٰيهَآ اِلٰى مَرْيَمَ
وَرُوحٌ مِنْهُ فَاٰمِنُوا بِاللهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلٰثَةٌ اِنْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ

25. Bakara sûresi, 249

اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهٗۤ اَنْ يَكُونَ لَهٗ وَلَدٌ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا﴿١٧١﴾ لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ اَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلّٰهِ وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ جَمِيعًا﴿١٧٢﴾

"Ey Ehl-i Kitab, dininizde ifrata saparak Allah'a karşı haksız bühtanlarda bulunmayınız. Mesih bin Meryem ancak Allah'ın peygamberidir ve Meryem'e ilka ettiği kelimesidir. Artık Allah'a ve peygamberine îmân edin de Allah üçtür demeyin. Bundan vazgeçin. Hakkınızda hayırlı olur. Allah yalnız bir tek ilâhtır; çocuğu olmaktan münezzehtir. Göklerde ve yerde ne varsa hep O'nundur. Vekil olarak Allah kâfidir. Mesih hiç bir vakit Allah'ın kulu olmaktan istinkâf etmeyeceği gibi mukarreb feriştehler de bu kulluktan istinkâf etmezler."[26]

Murahhas Yorgi, bu âyet-i kerimenin tercümesini dinleyince: "Filhakika Mesih'in evsâfı bunlardır. Peygamberiniz hak peygamber imiş" cevâbını vererek Müslüman olmaya kalbi meyletmiştir.

Hz. Ebû Ubeyde tarafından da Müslümanların mürahhası olarak Hz. Hâlid bin Velid tâyin edilmiş idi.

Yorgi Hz. Hâlid'e sordu:

– "Ya Hâlid doğru söyle, yalan söyleme. Zirâ hür adam yalan söylemez. Beni aldatma, kerim olan adam hud'a eylemez. Sizin peygamberinize gökten bir kılıç indi de onu da sana mı

26. Nisâ sûresi, 171-172

verdi ki onu hangi kavim üzerine sıyırır isen o kavmi bozuyorsun" dedikte:

Hz. Hâlid, "hayır" demekle:

– Ya sen niçin Seyfullah tesmiye olundun? demesi üzerine:

Hz. Hâlid:

– "Allah Teâlâ Hazretleri bizlere peygamber gönderdi. Ben onu tekzib ve onunla cenk edenler içinde bulundum. Sonra bana hidâyet-i ilâhiyye erişmekle O'na mütâbaat eylediğimde bana: "Sen Allah'ın müşrikler üzerine sıyırdığı kılıçsın" buyurdu. Ve nusretle duâ etti.

Yorgi:

– Bana haber ver ki neye dâvet ediyorsunuz?

Hz. Hâlid:

– Ya İslâm, ya cizye, ya muharebe.

– Sizin dâvetinize icâbetle içinize girenlerin rütbesi nedir?

Hz. Hâlid:

– Onun rütbesi ile bizim rütbemiz birdir.

– Onun için de sizin gibi ecir ve mükâfat var mıdır?

Hz. Hâlid:

– Evet, belki o bizden efdaldir. Zirâ biz peygamberimiz sağ iken ittiba ettik ki bize gaybden haber verdi. Ondan acâib mucizât görür idik. Gördüğümüzü gören ve işittiğimizi işiten kimsenin Müslüman olması lazım gelir. Halbuki siz ise bizim gibi görmediniz, bizim gibi işitmediniz. Sizden hulûs ile İslâm dinine dahil olan bizden efdal olur.

Yorgi hemen kalkanını tersine çevirmiş ve Hz. Seyfullah'ın telkiniyle kelime-i şehâdeti getirmiş şeref-i İslâm ile müşerref

olmuş ve gusletmiş ve geri dönmek istememiş idi. Fakat Ebû Ubeyde Müslümanların sû-i niyyetle ithâm olunmalarını arzu etmeyerek kendisinin avdet ederek Hz. Hâlid'in düşman karargâhına gittikten sonra avdetinde berâber gelmesini tavsiye eylemişti.

Hz. Hâlid: düşman karargâhına gittiği zaman yolda tepeden tırnağa kadar demirden zırh içinde atlarına binen atlılara rast geldi. Fakat Hz. Hâlid; öküz sürüsü içinden geçen bir arslan gibi bütün menâzırı istihkar ederek başkumandan Mahan'ın çadırına vardı.

Mahan Hz. Hâlid'i hürmetle istikbal ile yanına oturttu. Ve taaccüble:

– Ben seni üstü başı sırmalara gark olmuş bir zat zannederdim.

Hz.Hâlid:

– Hiç kemâlâtın alâmet-i mahsusası olur mu? İşte siz de bunun için aldanıyorsunuz ya!

Mahan:

– Bizim imparatorumuz yeryüzünde hükümdarların hükümdarıdır.

Hz. Hâlid:

– Sizin hükümdarınız dediğiniz gibi olabilir. Fakat bizim reis intihab ettiğimiz zât bir lâhza için aklından bize tasallut etmeyi geçirse onu derhal makamından hal' ederiz.

Mahan:

– Siz dünyanın fakir ve cahil bir milleti olduğunuz halde bize karşı gelmek cür'etkarlığını gösteriyorsunuz? Halbuki biz

size hüsn-i mukabelede bulunuyoruz. Şu şartla çekilip gidiniz ki kumandanınıza onbin altın ve zâbitlerinize biner altın vermeye âmâdeyiz.

Hz. Hâlid -radıyallahu anh-, Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâ ve Rasûl-i Ekrem Efendimiz'e de salât ü selam getirdikten sonra:

– Sizin zengin ve satvetli bir devlet sahibi olduğunuz doğrudur. Bizim de fakir ve bedevî olduğumuz doğrudur. Filvâki' vaktiyle cehâlet ve i'tisafkârlığımız yüzünden kavîlerimiz zayıflarımızı eziyordu ve elimizle yonttuğumuz putlara tapıyorduk. Fakat Cenâb-ı Hak bize acıdı, hidâyetini ihsân buyurdu. İçimizden bir hak peygamber gönderdi. Bize Allah'ın birliğini öğretti. Şerîki ve oğlu olmadığını tebliğ etti. Bizlere de bu akaidi bütün dünyaya tanıtmayı tavsiye etti. İşte bu akîdeyi kabul edenler Müslüman olurlar ve bizden kardeş muamelesi görürler. Reddedenlerin cizyesini kabul ile kendilerini himâye eyleriz. Bu iki şartı kabul etmeyenlerle aramızda hakem kılıçtır.

Mahan cizye sözünü duyunca derin bir nefes aldı. Ordusuna işâret ederek:

– Bunlar öldükten sonra bile cizye vermeyi kabul etmezler, dedi.

Müzakere böylece bir netice vermediğinden Hz. Hâlid karagâhına avdetle istihzarata başlamıştı.

Bu muharebe Bizans İmparatorluğunun mukaddime-i inkırazı idi.

Mahan adamlarını toplayarak: Arabların sözlerini kulaklarınızla işittiniz. Arab hakimiyetini kabul ediyor musunuz?

Bütün zâbitler: Ölmeyi tercih ederiz, dediler. Harbe hazırlandılar.

Hz. Seyfullah da Amr İbni'l-Âs ile Şurahbil'i ve sol cenâha Zeyd bin Ebî Süfyan ile Ka'ka'yı[27] ve Kubas bin Eşyem'i tali'alar üzerine memur etti. Abdullah bin Mes'ud dahi ihtiyatta idi.

Ve her hattın kumandanlığına cesâret ve ikdâmiyle ve mahâret-i sevku'l-ceyşiyle tanınmış zevâtı tâyin etti.

Hatibler, şâirler ve ümerâ-yı askeriyye çok müheyyic nutuklar söyleyerek askerleri galeyâna getirmişlerdi.

Ebû Süfyan: "Siz Arabların zübdesi, Müslümanlığın temelisiniz. Düşmanlarınız Rumluğun tortusu putperestliğin hamileridir. Ya Rabbi bugün ne büyük gündür. Nusretini kullarına nasib et."

Amr İbnu'l-Âs: "Ey nâs gözlerinizi kapayarak mızraklarınızı çekiniz. Mevkılerinizde sebât ediniz. Düşman mızraklarınızın ucuna temas edinceye kadar ilerlesin. O zaman siz de arslan gibi atılınız."

Hafızlar da çok sevimli muhrık sadâlarıyle Sûre-i Enfal'i tilâvetle mü'minleri cihâda teşvik ediyorlardı.

Bu muhârebenin en mühim husûsiyetlerinden biri de kahraman kadınların da bu ma'rekeye iştirak ile merdane harb etmeleridir.

Muâviye'nin vâlidesi Hind bir taarruza rehberlik etmiş ve Muâviye'nin hemşiresi Cüveyriye pek cesûrane dövüşmüş idi. Esmâ bint-i Yezid bin es-Seken el-Ensârîyye de Yermuk

27. Bir tarih kaydına nazaran Ka'ka evvelce Irak cephesine gönderilmiş.

vak'asında çadır direğiyle Rumlardan dokuz düşman katletmiştir. Muaz bin Cebel -radıyallahu anh-'ın halazâdesi ve ism-i âzam hadisinin râviyesidir -radıyallahu anhâ-.

Bizanslılar 30 bin askerin ric'at ve firâr ihtimallerini bertaraf için ayaklarına zencir bağlamışlardı. 240 bin kişilik bir kuvvetle canlı duvar gibi ilerleyerek taarruza başlamışlardı. Önlerinde papazlar, patrikler ellerinde haç olduğu halde yürüyerek Îsâ'yı takdis ediyorlardı.

Bizanslıların çokluğunu gören bir Müslüman "Yâ Rabbi bu ne büyük ordu" demiş, fakat Hz. Hâlid tarafından teskin edilmişti.

Hıristiyanlar Müslümanlara şiddetle yüklenerek üzerlerine ok yağdırdılarsa da Müslümanlar sebât ettiler. Fakat taarruzun şiddeti Müslümanların sağ cenâhını merkezden ayırmış ve bozgunluğa düçâr ederek püskürtmüş idi. Müslüman askerleri kadınların çadırlarına kadar gerilemiş, kadınlar kocalarının ric'at ettiklerini görünce, çadırlarının sırıklarını sökerek onları tehdîd etmişler! "Siz bugün din yolunda ölmekten çekindiniz de firar mı ediyorsunuz? Bizi ve ırzımızı düşmanlara mı terk edeceksiniz?" gibi müessir sözlerle geri çevirmek istemişlerdi.

Muaz bin Cebel sağ cenâhın bu vaziyetini görünce atından inerek şu sözleri söyledi: "Ben yaya harbedeceğim. Bu ata binip harbetmek isteyen varsın gelsin!" Muaz'ın oğlu ilerleyerek bu şerefe lâyık olduğunu göstermek istemiş ve babasının atına binmişti. Muaz ile oğlu öyle şiddetle hücûm ettiler ki ric'at eden askerler kendilerini topladılar.

Zübeyd kabilesinin reisi Haccâc beşyüz askerle Bizanslılara hamle ederek ilerlemelerine mâni oldu.

Sağ cenâhtaki Ezd kabilesi bu taarruz esnâsında mevkilerinde sebât ile bütün taarruzun sıkleti üzerlerine yüklenmiş olduğu halde bu mücâhidler sarsılmamışlardı.

Harb o kadar şiddetli devâm ediyordu ki her tarafta eller ayaklar kelleler uçuyor; buna rağmen Ezd kabilesi sebât ediyordu.

Ezd kabilesi reisi Amr İbn-i Tufeyl kılıcıyle düşmanları biçip ilerlerken: "Arkadaşlar sakın hatt-ı harekâtınız Müslümanların namusunu lekelemesin" diyordu.

Nice kahramanlar şehid düşmüştü. Bizzat Amr İbn-i Tufeyl dahi cam-ı şehâdeti nûş etmişti.

Hz. Hâlid bin Velid münâsib dakikayı beklemekte iken fırsat bularak düşman üzerine öyle bir hamlede bulunmuştu ki adeta düşmanların hatları erimişti.

Ebû Cehil'in oğlu İkrime atını ileri sürerek şu sözleri söylemişti:

– "Peygamberle harb eden ben, size karşı nasıl geride kalırım. Benimle ölüm üzerine ahd ü misak eden var mı?" diye nidâ eyledikte amcası Hişâm ve Dırar bin Ezver dörtyüz fedayi mücâhid ölüm eri olup hepsinden ölünceye kadar harb etmek üzere söz aldı ve cümlesi merdâne cenk ile şehid oluncaya kadar düşmanla dövüştüler. Kısm-ı a'zamı rütbe-i şehâdete nâil oldular. Pek az mikdarı mecrûh olduklarından bilahare ifâkat bulmuşlardır.

Şühedâ meyanında İkrime ve oğlu Amr, Dırar bin Ezver, Hişâm İbnü'l-Âs ve Said'in oğulları Amr ve Eban ve Said bin Hâris es-Sehmî ve Nusayr bin el-Hâris gibi meşâhir ve kude-

may-ı muhâcirînden nice zevât-ı kirâm vardı. Ve Ebû Süfyan'ın dahi bir gözü ok isâbet etmekle a'ma oldu.

General Yorgi dahi Müslüman olarak o gün harbe girişti. O günün son deminde pek fedâkârâne harb ile şehîd oldu. Bir gün içinde en büyük dereceye nâil oldu -rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsi'a-.

İkrime -radıyallahu anh- da küme küme cenâzeler altında kalmış fakat henüz berhayât olduğu anlaşıldığından bizzat Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- İkrime'nin başını dizine koyarak ona bir yudum su vermişti.

İkrime ile arkadaşları sahne-i harbde şehid düşmekle berâber binlerce Bizanslıyı silip süpürmüşlerdi.

Hz. Hâlid -radıyallahu anh-'ın hamlesi de Bizanslıların mukavemetini kırmış, Bizanslılar ric'ate başlamıştı. Hz. Hâlid düşmanı takib ile Bizans kumandanı Derneccâr'ın mevkiine kadar ilerlemişti. Derneccâr ile zâbitleri mendillerle gözlerini örtmüşler; "Zaferimizi görmeyecek olduktan sonra bari gözlerimiz hezîmetimizi görmesin" demişlerdi.

Bu sırada Müslümanların sağ cenâhı hayat ve memat mücâdelesi içinde iken bizans ordusunun sağ cenâhına kumanda eden İbn-i Kanatir, Müslümanların sol cenahına taarruz etti. Müslümanların sol cenâhı Lahm, Gassan kabilesinden müteşekkildi. Bunlar ilk hamlede gerilemişlerdi. Eğer zabitleri de cebânet göstereydiler Müslümanlar belki Yermuk harbini zayi edebilirlerdi. Fakat bunlar kadınların çadırlarına kadar ric'at etmişlerdi. Bu sırada kadınlar da harbe iştirak ettiklerinden ve asâkir-i İslâmiyye de sebât ve mukâvemet eylediklerinden düşmanın ileri harekâtı tevkif olunmuştu.

Fakat diğer tarafda Kubas bin Eşyem, Said bin Zeyd, Yezid bin Ebî Süfyan, Amr İbnu'l-Âs, Şurahbil bin Hasene gibi kumandanlar mevkilerinde sebât etmişlerdi.

Kubas'ın elinde bir çok kılıçlarla mızraklar kırılmış fakat kendisi katıyyen ye'se dûçâr olmamıştı.

Kubas: "Sahne-i harbden çekilmekten ise ölmeyi tercih eden bir adama kılıcını âriyet verecek bir kimse var mı?" der, her taraftan kendisine kılıçlar uzatılırdı.

Ebû'l-A'ver atından sıçrayarak askerlerine şu sözleri söylemişti:

– "Cidd ü ikdâm dünyada insana şeref, ahirette rahmet bahşeder. İkisini de kazanmaya çalışalım."

Said bin Zeyd -radıyallahu anh- bitab kaldığı zaman bile diz çökerek harbe devam etmişti. Bizanslılar tarafından vukubulan bir taarruzu Hz. Said bin Zeyd -radıyallahu anh- o kadar şiddetli def etmişti ki düşman kumandanını da öldürmeye muvaffak olmuştu.

Çok merdâne hareket eden Yezid'in pederi Ebû Süfyan oğlunun yanından geçerken şu sözleri söylemişti:

– "Oğlum her asker bütün kudretiyle harb ediyor. Sen ki kumandansın hiç bir askerin sana tefavvuk etmemesine dikkat etmelisin".

Şurahbil, düşman tarfından ihâta edildiği halde bir dağ gibi sebât etmiş ve şu âyeti okumuştu:

اِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ

"Cenâb-ı Hak cennet mukabilinde mü'minlerden canlarını, mallarını satın almıştır. Bunlar "Allah" yolunda dövüşürler öldürürler ve öldürülürler."[28]

Bu zamana kadar tâli-i harb Bizanslılar lehinde idi.

Hz. Ebû Ubeyde ve Hâlid bin Velid -radıyallahu anhümabu karışıklıktan fevkalade şaşırmışlardı.

– "Ya Ensâr! Ya Muhacirin! Nerede kaldınız? Müslümanlar mahvoluyor!" diye bağırdılar.

Zevcesinin gözüne ilaç koymakla meşgul olan Zübeyr bin Avvâm -radıyallahu anh- Hazretleri bu sadâyı işitince derhal silahını alıp atına binerek mücâhidîn-i din ile birlikte düşman fırkası üzerine hamle ederek **"Allahu Ekber"** sadâlarıyle hücum etmeye ve saldırmaya başladılar.

Mücâhidin-i kirâmın yeniden fedakârane hücumlarına karşı düşman mukavemet edemediğinden ordularına firar etmişlerdi. O gün akşam olmuştu. Ertesi sabah ezân-ı Muhammedî okunmaya başladı. Müezzinlerin güzel sadâları mücâhidîn-i İslâm'ın şevk ve gayret-i diniyyelerini galeyana getirdi.[29]

28. Tevbe Sûresi /111
29. Buhâri Hz. Zübyer'in Yermuk harbinde bir kahramanlığının olduğunu oğlu Urve'den rivâyet ediyor:
Yermuk harbinde mücâhidler Zübeyr'i İslâm kahramanlığının sembolü addederek:
Ey Zübeyr, haydi bakalım Rumlara saldırsana... Biz de seninle berâber saldırırız, demişlerdi. Zübeyr amansız hamleleri sırasında omuz kökünden iki geniş yara almıştır. Bu iki yaranın arasında Bedir harbinde yediği bir darbenin çukurluğu da vardı. Ben çocuktum. Bu üç darbenin yerlerine pamağımı sokar oynardım, demiştir.

Ertesi gün Rumlardan bir elçi gelerek Hz. Hâlid'in Mahan tarafından mükâleme edilmek üzere dâvet olunduğunu söyledi.

Hz. Ebû Ubeyde:

– Ya Hâlid seni Mahan dâvet ediyor. Yalnız şüceân-ı guzattan istediğin kadar al da git. Belki sulh olarak cizyeyi kabul ederler, dedi.

Hz. Seyfullah maiyyetine yüz kadar şeci' mücâhidînden alıp Mahan ile mükaleme etmek üzere vardılar.

Merkum, Rumların şaşaalarını göstermek fikriyle çadırının etrafını sırmalı döşemelerle döşetmiş ve kendisi de müzeyyen bir kürsi üzerine oturmuştu.

Hz. Hâlid rufekasıyle atından inip hemen toprak üzerine oturdular.

Mahan taaccüble:

– Huzurumda bila istizan ve hem de âlâ döşenmiş müzeyyen sergi dururken pis toprak üzerine niçin oturdunuz?

Hz. Hâlid.

– Biz Cenâb-ı Allah'ın huzurunda bile toprağa oturuyoruz. Cenâb-ı Allah'ın toprağı senin yaptırdığın bisât-ı müzeyyenden daha âlâdır.

Mahan, bu hali kendini tahkir telâkki ederek:

– Sizi katlettiririm diye korkmaz mısınız? Bu kadar askere karşı ne yapabilirsiniz?

Hz. Hâlid:

– Sen bizi ölüm ve kalabalık ile mi korkutuyorsun? Cidden Müslüman olup da livay-ı Muhammedî'nin gölgesine iltica edenler hiç bir şeyden çekinmezler.

Mahan:

– Ya Hâlid! Hiddeti bırakalım da karındaş gibi görüşelim!

Hz. Hâlid:

– Sen Vahdâniyyet-i Halik'ı ve nübüvvet-i Rasûl'ü tasdîk etmedikçe benimle karındaş olamazsın!

Bu mükâlemenin neticesi orada bulunan ümerâ-yı askeriyyenin gazabını mûcib olduğundan cümlesi birden Hz. Hâlid'in üzerine hücûm eylemek üzere kıyam ettiler. Mahan bunları men eylediyse de merkumun harekât-ı fasidelerini müşâhede eden Hz. Seyfullah ve rüfekası derhal kılıçlarını çekdiler.

Mahan:

– Bu ne cesâret!..

Hz. Hâlid:

– Bizi sizden korkar mı zannettiniz?

Mahan:

– Ya Hâlid kılıcı yerine bırak. Sen buraya elçi sıfatıyle geldin, muhârebe etmeye değil. Ordunuza avdet edebilirsiniz. Yarın muhârebeye devam ederiz, dedi.

Bunun üzerine Hz. Hâlid kılıcı kınına koyarak maiyyetiyle berâber avdetle vukû'-ı hâli Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- Hazretlerine arz eyledi.

Ertesi günü tarafeyn arasında hunrizâne bir muharebenin tevsi-i daire-i dehşet edeceği karargir oldu. Hz. Ebû Ubeyde

-radıyallahu anh- okçulara mahsus ta'biye yapılmasını emreyledi.

Rumlar dahi ta'biye inşa ediyorlardı.

Mahan umum askere nöbet atışı eder gibi hep birden Müslümanlara ok atılmasını emreylemesiyle atılan oklardan beşyüz kadar asakir-i İslâmiyye cerihadar olduğundan mecrûhîn can acısıyle bir vâveylâ kopardılar.

Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- askere:

– Allah ve Peygamber uğrunda gelen musibetler sizi rahatsız mı eyledi? demesiyle sükunet hâsıl oldu.

Son derece yorgun olan mücâhidîn-i kirâm gayret-i İslâmiyyeleri iktizasınca tekrar gayrete gelerek harbe başladılar ve her türlü tehlikeyi göze aldılar.

Düşman kesretle cevânib-i erbaadan sıkıştırmış idi. Orduy-ı İslâm iki defa inhizama uğramıştı.

Hz. Hâlid bülend âvâz ile: "Ey asâkir-i müslimîn! Bedir harbinde Rasûl-i Ekrem'in yolunda canını feda edenler sizin karındaşlarınız değil mi idiler! Bu muharebede firar etmek neden icâb ediyor?" diye nidâ etti. Münhezim askerler:

"Anamız ve babamız sana fedâ olsun ya Rasûlallah" diyerek tekrar hamle etmeye başladılar.

Kays bin Hübeyre'nin şiddetli bir taarruzu Bizanslıları sarsarak gerilmeye mecbur etmiş ve Said bin Zeyd -radıyallahu anh- de fırsattan istifade ederek merkezden taarruz etmiş, Rumların mütezelzil oldukları bir sırada Hz. Hâlid bin Velid radıyallahu anh dahi onların kalbgâhına pek şiddetli hücûm etmişti. Süvârilerle piyadelerin arasına girmiş, süvariler piyadeleri bırakıp kaçmışlardı. Piyadeler atların ayakları altında ezilmişti.

Harbin en şiddetli zamanında şayan-ı kayd bir hadise de şu idi:

"Hubaş bin Kays harb esnasında bir ayağını zayi etmiş, fakat hadiseye bilahare âgâh olmuş ayağını aramaya başlamıştı." Süvar namındaki şair bu hadiseyi şiirlerinde yâdetmiştir.

General Mahan da mecrûh olduğundan askere nezâret edemiyordu. Hz. Seyfullah başında siyah sarık ve elinde kana boyanmış kılıç olduğu halde "El-Feth, El-Feth" diyerek sağa sola sell-i seyf ediyordu.

Nihâyet Rumların kumandanı katledildi. İmparatorun biraderi dahi telef oldu. Bunun üzerine düşman ordusu büsbütün bozuldu. Asâkir-i İslâmiyye arkalarını takibe başladı.

Arab atlarının önünden kaçıp kurtulmak ne kadar müşkil olduğu mâlûmdur.

Rumların meydan-ı harbde düşüp kalanlarına nisbetle kaçarken telef olanları kat kat ziyade idi. Bir çok alayları da Yermuk ve Vakusa uçurumlarına düşüp telef oldular.

Mecruh general Mahan da tebdil-i kıyafetle askeri arasında şaşkın şaşkın gezdiği sırada kendisini tanıyan mücâhidînden Numan Cehletü'l-Ezdî tarafından bir kılıçla diyar-ı helake gönderildi.

Bir çoğunu da kaçarken ehl-i İslâm kadınları telef etti. Rumların rüesâ ve ümerâsından pek çoğu telef oldu.

Rumların telefatı mecmûu yüzbini geçti.

Hz. Ömer -radıyallahu anh- Yermuk harbinin başladığı günden beri bir dakika uyumayarak haber bekliyordu. Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- zafer haberini îsâl için

Huzeyfetü'bnü'l-Yemân'ı Medine'ye gönderdi. Hz. Ömer -radıyallahu anh- muzafferiyet haberini alınca Cenab-ı Hakk'a arz-ı şükran için secdeye kapanmıştı.

İşte bu muzafferiyet-i azîme bütün aktâr-ı Şamiyyenin müteakıben fethine bâdi olmuştur.

❀

Huzeyfetü'l-Adevî -radıyallahu anh- der ki:

Yermuk şühedası arasındaki amcazademi bir mikdar su alarak aramaya çıktım. Yere serilmiş gözleri kapanmış halde idi. Elimi yüzüne sürünce gözünü açtı. "Su içer misin?" dedim. Susuzluğunu tahassürle işaret etti. O sırada mecruh düşen bir başka mü'min kardeşinin hazin bir ah sadasını işitti. "Suyu ona götür" dedi.

Vardım ki, mecruh Hişam bin Âs imiş. Suyu içeceği zaman diğer bir yaralının sadayı hazinini işitince suyu ona götürmem için işaret etti. Üçüncü mecruha suyu götürdüğümde oraya varıncaya kadar teslim-i ruh etmiş. Hişam'a içireyim diye geldim, o da irtihal etmiş, amcazademe geldim, o da vefat etmiş -rahmetüllahi ve rıdvanullahi teâlâ aleyhim ecmain-.

Îsâr ve hakiki kardeşlik mefhumunu nazar-ı ibretle teemmül edelim!

Dırâr Bin Ezver (r.a)

Fırka kumandanı Dırâr bin Ezver -radıyallahu anh- yukarıda yazıldığı gibi ikinci defa olarak da esir edilmiş ve pek acı tehlikeli bir hayat geçirdikten sonra bi-inayetillahi teâlâ kurtulmuştu.

Şöyle ki:

İmparator Hirakl Antakya'da, tevâlî eden pek acı hezîmetlerin tesiriyle mükedder bir halde idi. O sırada birisi elinde bir mektub olduğu halde içeriye girdi. Ve İmparator'a teslim etti.

Mektub sûreti:

"Bir fırka ile Yermuk taraflarından Antakya'ya geliyor idik. Yolda Müslümanların en cesur kumandanlarından Dırar bin Ezver'e tesadüf eyledik. Maiyyetinde ikiyüz kişi bulunuyordu. Vukubulan müsademede Müslümanlardan yüzü katl ve yüz tanesi de Dırar ile berâber esir edilerek huzurunuza gönderilmiştir. Îcâbının icrâsı re'y-i hükümdarilerine aiddir."

Cebele İbn-i Eyhem

Hirakl bu mektubu okur okumaz vechinde meserret alâimi göründü. "İşte şimdi biraz tesellî bulabildim, gördünüz mü? Bunca acıların intikamını çıkaracağım. Bunları katlettirip cesedlerini nazargâh-ı umûmîde teşhir edeceğim tâ ki herkes

ibret alsın. Vardan'ı ve Batros'u öldüren Dırar tutuldu. Âh!.. İntikam!" diye haykırdı.

Hâzirûne hitaben:

– Çabuk onu buraya getiriniz, dedi. Hirakl'in emri üzerine Dırar'ı ve rüfekasını önüne getirdiler.

Hirakl Dırar'a:

– Arabların fırka kumandanı Dırar sen misin?

Dırar:

– Evet Peygamber yolunda sizinle harb eden Dırar benim!

Hirakl:

– Şimdi öyle sert sözleri bırak! Kendini askerinizin yanında mı sanıyorsun?

Dırar:

– Her nerede olsam din düşmanlarına göğsümü gere gere cevab vermekten çekinmem. Sen beni korkar mı zannediyorsun?

Hirakl:

– Çabuk söyle kime güveniyorsun? Burası askerimin merkezi olduğunu unutuyor musun?

Dırar:

– Şeriat-i İslâmiyye ve envar-ı Muhammedîyye, zulmet-i cehl ile bir zulmetgaha mübeddel olmuş olan dağlara, sahralara, şehirlere pertev-i iclâlini yaymış, âfitâb-ı adalet her tarafı kaplamaya başlamıştır. Hâlâ sen kendine tesellî vermek istiyorsun!

Hirakl:

– Bilmiş ol ki şu anda vücûdunun her bir parçasını koparmak benim için bir içim su kadar ehemmiyetli değildir.

Dırar:

– Huzûr-ı Muhammedî'de bulunan bir Müslüman yetmiş tane Hirakl olsa hiç saydığı gibi onun bir takım tehdîdâtını da nazar-ı ehemmiyete almaz. Senin son mücazatın öldürmek değil mi? Gideceğim yer huzûr-ı Rasûlullah'tır. Din-i celil uğrunda terk-i hayat etmek bize her şeyden lezzetlidir.

Hirakl:

– Siz bir takım aç ve bi-ilaç Arablarsınız. Âli kâşanelerde oturmak ve ibraz-ı satvet eylemek nenize yakışır?

Dırar:

– Zu'm-ı fâsidince aç zannettiğin Arablar bugün din-i celil ve Peygamber-i zişan sayesinde her türlü nimete nail oldular. Satvetleri İslâmiyettir. Bir sayha-i mücahidaneleri dağları sarsar, ovaları dereleri inletir ve savâık-ı besaletleri düşmanları yakar, velvele-i merdâneleri seni tiril tiril titretir. İşte bak karşında nasıl bî-pervâ söylüyorum, hiç havf ediyor muyum?

Hirakl:

– Bize galebe edeceğinize neden emin oluyorsunuz, Allah bizi size mi teslim etti?

Dırar:

– Senin kötü huylarınla hakikati bırakıp da alayiş-i dünyaya rağbet eylediğin bizi cesaretlendirdi.

Dırar-radıyallahu anh- Hazretlerinin verdiği cevablardan

Hirakl'in ümerâsı gazablanarak her birisi ellerini kılıçlarının kabzalarına doğru götürdüler ve bir ağızdan Hirakl'e:

– Bu Arabı niçin böyle söyletiyorsunuz, hayatının lüzümu var mı?

Hirakl:

– İcabına bakınız.

İmparatorun verdiği emir üzerine cümlesi sell-i seyf ederek Dırar'a vurmaya başladılar. Otuz kırk kılıcın birden inmesi vücûd-ı âlîlerini ağır sûrette cerihadar eylediğinden o müzeyyen yerler hünâbe-i Dırâr ile mülemmâ oldu. Hz. Dırar derhal orada düşüverdi.

Hirakl:

– Sağ bırakmayınız, diyordu.

Bu hal-i dehşetnakı müşahede eden general Mika müşarünileyhin mecruh düştüğünü görmesiyle derunu ateş gibi yanmaya başladı. Din kardeşinin ve bâhusus böyle bir gayyur ve cesur kahraman kumandanın helak olmasına razı olamıyordu.

Ne çare ki tesâhub edecek olsa kendini telef edecekleri gibi bir semere de hasıl olamayacak idi. Son bir tedbir olmak üzere bir ye's-i ümidi ile Hırakl'e dedi ki:

– Ey Melik! Bunu burada telef etmekten ne faide hasıl olur?

Hirakl:

– Ya ne yapalım?

Mika:

– Bana bırakınız, tedâvî edeyim. İyi oldukdan sonra herkese ibret olmak üzere memerr-i nâs olan bir mahalde enzâr-ı ammeye karşı salbederiz.

Hirakl:

– Öyle ise buradan kaldır, evine götür, tedâvî edildikten sonra salbederiz.

General Mika bu müsaadeden pek memnun ve mesrûr olarak derhal Dırar'ı omuzlayıp hanesine götürdü.

Hz. Dırar kılıçların tesiriyle bîhûş bir hale gelmiş idi. Bir aralık gözlerini açıp General Mika'yı karşısında gördükte hazin bir sesle dedi ki:

– Eğer sen Müslüman isen hakkımda lazım gelen muaveneti dirîğ eyleme. Hristiyan isen lâzıme-i insaniyyeti ifa et.

Mika kemal-i samimiyetle:

– Karşındaki din-i İslâmı kabul eden general Mika'dır. Senin hayatını muhâfaza etmek için ölüm denilen o düşman-ı hayâtı ihtiyâr eyliyorum. Korkma yâ Dırar! Muhammed -aleyhisselâm-'ın nûr-i nübüvveti aşkına sana her türlü muavenette bulunurum ve hem de askerinle beraber firar ederiz.

Dırar, Mika'nın bu hayatbahş sözlerinden son derece memnun oldu. Bir kaç gün tedâvî olunduktan sonra kesb-i afiyet etmeye başladı. Müşarünileyh bir gün General Mika'ya dedi ki: Hatırıma hemşîremin hayal-i müşfikanesi geliyor. Bir mektub yazmış olsam gönderebilir misin? Mika: O benim vazifemdir. Sen hemen yaz.

Hz. Dırar gözlerinden bir çok yaşlar dökerek kız kardeşine hitaben âtîdeki hazin mektubu yazdı.

Mektub Sûreti:

“Canımdan aziz Hemşireceğim!

Nöbet nöbet beni dilhûn eden âhların tesiri kılıç yaralarını unutturdu. Hurşîd-i İslâmiyyet pertev-i iclâlini kalbimin köşesine serptikce her zaman didar-ı Rasûlullah’ı yâd ediyorum. Gözlerimi kapıyorum, pîş-i nazarıma bir âlâyiş-i manevi ile beyaz kefenlere bürünmüş şühedânın timsal-i mukaddesleri geliyor.

Bir sayha-i manevi bana hitaben: “Korkma ey Dırar! Fîsebîlillah mecruh düştün, bütün şühedâ ve gaziler ve âlem-i mükevvenat seni tebrik ediyor” diyor.

Seni yâd eder, eder de ağlarım. Bari sen de göz yaşlarımı yâd et, Allah aşkıyle yâd et!”

Karındaşın Dırar bin Ezver

General Mika bu mektubu alıb birisiyle Ebû Ubeyde Hazretlerine gönderdi. Ebû Ubeyde Hazretleri, Havle Hatun’u celbederek bütün ümerâ-yı İslâmiyyenin muvâcehesinde mezkûr mektubu okudukta hepsi hüngür hüngür ağlamaya başladılar.

Dırar Hazretleri yirmi gün zarfında tamamen kesb-i âfiyet eyledi.

Hirakl Mika’yı çağırıp: Haydi Dırar’la berâber esirleri kiliseye götür. Ayinimizi görürler de belki dinlerini terkederler, dedi. Hirakl’in emri üzerine Dırar ile beraber diğer esirler kiliseye götürüldü. Kilisede Rumlar haçlara taptıkca Hz. Dırar maiyyeti ile baraber tekbîr, tehlil ediyorlardı.

Hirakl bu halden gadaplanarak maiyyetine hitaben:

– Bunları kiliseden çıktıktan sonra Mesih yoluna kurban edeceksiniz.

Mika:

– İmparatorun emrini icrâda kusur etmem. Fakat bu işde acele lazım değildir. Çünkü Arablar galebe ile Antakya'yı zabtedecek olurlarsa bizden bir tane kalmayıncaya kadar telef ederler.

Hirakl:

– Öyle ise tevkîf et.

Bu sırada Ebû Ubeyde Hazretlerinin ordusuyle Hz. Hâlid'in fırkası Antakya kurbunda demir köprünün etrafında toplandılar. Köprüdeki Rumlar korkularından bilâharb mevkılerini Müslümanlara teslim eylediler. Bu sûretle Antakya da taht-ı muhasaraya alındı.

Hirakl'in bu sırada meşgul bulunduğu bir zamanda general Mika, Dırar bin Ezver ile rüfekasını İslâm tarafına kaçırdı.

Mika'nın Müslümanlar hakkında gösterdiği muâvenetten dolayı mümaileyhin ahvalini tecessüs eden Felantanus, Mika'ya dedi ki:

– Sen ehl-i İslâm'a çok muâvenet ediyorsun! Dırar'ı da kaçırdın. Sebebi nedir?

Mika:

– Hak İslâmiyeti kabul eyledim. Niçin saklayayım?

Felantanus:

– Din-i İslâma dair bana malumat verebilir misin?

Mika:

– Evet, verebilirim.

– Dinle arkadaş sana söylüyorum: Adalet, insaniyyet, merhamet gibi evsaf-ı memduhayı ancak İslâmiyet de bulabilirsin. Din-i İslâm'da hukukça büyük küçük, fakir ve zengin hep müsâvîdir.

İslâmiyette hiç bir kimsenin sözü Kur'an-ı Azimü'ş-şan'a muhalif olursa mesmu olamaz.

General Mika'nın bu sözleri Felantanus'a tesir eylediğinden derhal iman eyledi. Hatta birkaç gün sonra ehl-i İslâm tarafına savuşup Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh-'a tebaiyyet eyledi.

Dırar bin Ezver -radıyallahu anh- orduy-ı İslâm'ın en cesur fırka kumandanlarından olup her zaman hayatını tehlikeye atmakta aslâ çekinmediği gibi Yermuk harbinin en telikeli zamanlarında İkrime ile beraber din uğruna feday-ı can etmek üzere ahd-u misak eden dörtyüz bahadırın sergerdelerinden olup ölünceye kadar düşman üzerine saldırarak harb etmiş ve rütbe-i şehadete mazhar olmuştur.

Dırar bin Ezver -radıyallahu anh- harbin kızgın zamanlarında bazen aşka gelerek zırhını ve gömleğini çıkarıp çıplak olarak düşman üzerine arslanlar gibi hücum ile saldırdığı da rivayet edilmektedir.

Humus'un İstirdad Teşebbüsü

Hz. Ebû Ubeyde'nin maksadı Humus'un sükûtunu müteakıb düşmanın karargâhına taarruz etmek idiyse de Hz. Ömer -radıyallahu anh- senenin mütebâkisini istirahatle geçirmek üzere tatil-i hareketi emretmişti. Binâenaleyh bir ihtilâl vuku bulmamasını temin için Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- bin kadar askerle Şam'a Amr İbnu'l-As da Ürdün'e hareket etmiş ve şehirlere valiler gönderilmiş. Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- da Humus'ta kalmıştı.

Bilâhare Hıristiyanlar Humus'u istirdad etmek teşebbüsünde bulunmuşlar ve Cezire ahâlisi, Arab kabâilinin de Bizanslılara yardım edeceklerini va'dleri üzerine otuz bin kişilik askerle Suriye'ye karşı yürümüşlerdi.

Hz. Ömer -radıyallahu anh- da Ka'ka'nın dört bin süvari ile Kufe'den Humus'a tekrar hareket etmesini emretmiş ve bizzat Hz. Ömer de Şam'a hareket etmişti.

Hz. Ömer sekiz büyük şehirde askerî karargâhlar teşkil etmiş ve her karargâhta (4000) süvari bulundurarak her dakika harekete müheyyâ bir halde ihzâr ve techîz etmişti. Ve Cezîre'deki Arab kabâilini murakabe için de Velid bin Ukbe'yi göndermişti.

Bizanslılara yardım va'dinde bulunan Arab kabîleleri bilâhare nedâmet ile Bizanslıları bırakıp gideceklerine dâir Hz. Hâlid'e haber göndermişlerdir.

Asâkir-i İslâmiyye Hz. Ebû Ubeyde'ye tazyîk ile taarruz emrini sabırsızlıkla bekliyorlardı.

Hz. Ebû Ubeyde orduya hitaben: "Müslümanlar içinde bugün sebat eden dünyanın her nîmetine nâil olacaktır. Şayed içinizde ihraz-ı şehâdet eden olursa sizi temin ederim ki bizzat Rasûl-i Ekrem'in şu sözlerini işittim:

– *"Bir insan müşrik olmadığı halde harbde ölürse cennete gider."*

Hz. Ebû Ubeyde'nin bu sözleri üzerine askerlerin şevk ve galeyanı kat kat artmıştı.

Ordu taarruza başladı. Arab kabâili de Hz. Hâlid'e verdikleri söz dâiresinde Bizanslıları terk ettiler. Bu sûretle hıristiyan ordusunun cenahları sarsıldı. Bizanslılar ric'ate başladılar. Mercü'd-Dibâca kadar perişan bir halde kaçmışlardı. Bu, hıristiyanların Suriye'ye karşı vukubulan ve hüsran ile neticelenen son taarruzları idi. Bu hezîmeti müteakıb hıristiyanlar bir daha Müslümanlara karşı hiç bir taarruzda bulunamamışlardır.

Sonra Ebû Ubeyde -radıyallahu anh-, Halîd bin Velîd -radıyallahu anh-'ı Haleb vilâyetinin merkezi olan Kınnesrin üzerine gönderdi. Hirakl'in Mînas nam generali ona karşı geldi. Muhârebe neticesinde pek fena halde bozuldu.

Hz. Hâlid bin Velid Kınnesrin'i de feth eyledi. Sonra Antakya üzerine yürüdü. Kınnesrin ve sâir mahallerden Antakya'ya hayli kalabalık toplanarak bir müddet müdafaa etmek istedilerse de mukavemet edemeyerek münhezimen

ric'at ile kal'aya kapanıp aman dileyerek Antakya'yı da teslime mecbur oldular.

Hz. Ebû Ubeyde, Hz. Hâlid bin Velid'i Maraş'a gönderdi. Hıristiyanların İç Anadolu'ya hicret etmeleri şartıyle "emân" taleb edildi ve sulh oldu.

Hirakl, artık Şam ve Irak ordularının arasında durmayı muhâtaralı görerek aktâr-ı Şâmiyyenin bundan böyle muhâfazası kabil olamayacağını katî olarak cezm eyledi. Hemen Urfa'dan Şimşâd'a gelerek yüksek bir mahalle çıkıp Şam cihetine tahassürle bakıp:

– "Ey Suriye! Artık seninle fimâba'd buluşmamak üzere elveda! Ey cihan-ı bîvefâ! Senin sahte âlâyişine aldananlar, neticesinde böyle nâdim olurlar" demiş, Kostantiniyye'ye avdet etmiş.

İskenderun ile Toros arasındaki kal'aları tahliye ve terk ederek Antakya ile serhadd-i Rum arasını çöl gibi hâli ani'l-ahâli bırakmıştır.

Rasûlullah (s.a.v.)'in Hirakl'i Îmâna Dâveti

İbn-i Abbas -radıyallahu anhümâ- demiştir ki:

– Ebû Süfyan bin Harb bana haber verdi ki:

– Hudeybiye musâlehası müddeti içinde Kureyş kafilesinin Şam'a ticaret için gittiği sırada Ebû Süfyan ile rüfekası Kudüs'te Hirakl ve uzamây-ı Rum nezdine dâvet olunarak tercüman ile bazı sualler kendisine sorulmuş:

– Peygamberim diyen bu zata en yakın olan hanginizdir?

Ebû Süfyan der ki:

– "Neseben ona en yakın olan benim" dedim. Bunun üzerine Hırakl:

– "Onu bana yakın getiriniz ve arkadaşlarını yakına getiriniz lâkin arkasında dursunlar" dedi.

Ondan sonra tercümana dönüp dedi ki:

– Ben bunlara bu zât hakkında bazı sualler soracağım. Bana yalan söylerse rüfekası onu tekzib etsinler.

Ebû Süfyan der ki; "Vallahi arkadaşlarım yalanımı ötede beride söylerler diye utanmasaydım onun (yani Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-) hakkında yalan uydururdum. Ondan sonra sorduğu ilk sual şu oldu:

– Sizin içinizde nesebi nasıldır?

– Onun içimizde nesebi büyüktür, dedim.

– Sizden bu sözü ondan evvel söylemiş yani iddiây-ı nübüvvet etmiş hiç kimse var mıydı?

– Yoktu, dedim.

– Âbâ ve ecdâdı içinde hiç melik gelmiş midir?

– Hayır, dedim.

– Ona tâbi olanlar halkın eşrâfı mı, yoksa zayıfları mıdır?

– Halkın zuafâsıdır, dedim.

– Ona tâbi olanlar artıyor mu? Yoksa eksiliyor mu? dedi.

– Artıyorlar, dedim.

– İçlerinde onun dinine girdikten sonra beğenmemezlikden dolayı irtidâd eden var mıdır? dedi.

– Yoktur, dedim.

– Hiç gadr eder mi? Yani nakz-ı ahd eder mi? dedi.

– Hayır, gadr etmez. Ancak biz şimdi onunla bir müddete kadar mütâreke hâlindeyiz. Bu müddet içinde ne yapacağını bilmiyoruz, dedim.

Ebû Süfyan der ki: "Bana kendiliğimden bir şey katmaya imkân verecek bu sözden başkasını bulamadım."

– Onunla mukatele ettiniz mi? dedi.

– "Evet ettik" dedim.

– Onunla mukatelenizin netâyici nasıldır, dedi.

– Aramızda tâli-i harb nöbet iledir. Kâh o bizi ızrar eder kâh biz onu ızrar ederiz, dedim.

– Peki size ne emrediyor? dedi.

– Bize yalnız Allah'a ibâdet ediniz, hiç bir şeyi ona şerik etmeyiniz, dedelerinizin ibâdet ettiğini terk ediniz, diyor. Bize namazı, sadakayı (yani zekatı) sıdk ve iffeti ve sıla-i rahmi emrediyor, dedim.

Bunun üzerine sorduğu suallere verdiğim cevâba tercüman vasıtasıyle ayrı ayrı tasdikan cevâb vererek peygamberlerin ve etbâ-i rusülün böyle olması lâzım geldiğini söyledi, sonra Hirakl dedi ki:

– Eğer bu dediklerin doğru ise şu ayaklarımın bastığı yerlere o zât-ı kerim mâlik olacaktır. Zaten bu Nebîyy-i Zîşân'ın zuhûr edeceğini bilirdim, lâkin sizden olacağını tahmin etmezdim. Onun üzerine varabileceğimi bilsem, O zât-ı şerifle mülakat için her türlü zahmete katlanırdım. Yanında olaydım arz-ı hizmet ederek ayaklarını yıkardım, dedi.

❀

Sonra Hirakl mektub-ı şerif-i risâletpenâhîyi istedi. Dıhye -radıyallahu anh- vedâatiyle Busrâ emirine gönderilen bu mektub onun tarafından da meşhur Hâtem-i Tâi'nin oğlu Adiy ile birlikte Dıhye -radıyallahu anh- de refâkat ederek Hirakl nezdine götürüldü. Ve nâme-i şerîfi Kayser'in eline sunan da Dıhye'dir. Hirakl de aldı okudu.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

"Allah'ın abdi ve Rasûlü Muhammed'den -sallallahu aleyhi ve sellem- Rum'un büyüğü Hirakl'e. Tarîk-ı reşad ve hidayete ittiba edenlere selâm olsun. Ba'dezâ, Seni dâvet-i İslâm ile Müslümanlığa

dâvet ederim. Dâire-i İslâm'a gir ki selamette kalasın ve Allah Teâlâ sana ecrini iki kat versin. Eğer kabul etmezsen (fakir) çiftçilerin günahı senin boynunadır. Ve:

قُلْ يَآ اَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا اِلٰى كَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اَلَّا نَعْبُدَ اِلَّا اللهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهٖ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللهِ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِاَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾

"Ey Rasûl-i muazzam! Yehûd ile Nasârâ'ya de ki: "Ey ehl-i kitab gelin hem bizce, hem sizce ale's-seviyye makbul olan bir hak söz üzerine ittifâk edelim. Gelin Allah'tan başkasına ibâdet etmeyelim ve ona hiç bir şeyi şerik edinmeyelim. Allah'ı bırakıp da birbirimizi Rab ittihâz etmeyelim." Aldırmazlarsa onlara, öyle ise şâhid olun biz müslimiz deyiniz."[30]

❀

Ebû Süfyan der ki: Hirakl diyeceğini dedikten ve mektûb-ı şerîfin kırâeti bittikten sonra yanında gürültü çoğaldı, sesler yükseldi. Biz de yanından çıkarıldık. Arkadaşlarımla yalnız kalınca onlara dedim ki: İbn-i Ebî Kebşe'nin[31] (Yani Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in) işi hakikaten azîmet peyda ediyor, baksanıza, Benî Asfar Meliki ondan korkuyor. Artık

30. Âl-i İmrân / 64

31. Müşrikler Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretlerini "Ebû Kebşe nam kimseye nisbet ederlerdi. Bu adam Şı'ra'l-Ayûr nam yıldıza tapmış bir Huzaalı idi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ibâdet-i evsân hususunda Kureyş'e muhâlefet edince ona benzeterek "Ebû Kebşe'nin oğlu" tesmiye etdiler ve bir rivâyete göre Ebû Kebşe vâlide-i muhteremeleri cihetinden ecdâd-ı azamı Risâletpenâhidendir. Cenâb-ı Fahr-i Risâleti ona nisbet etmekle güyâ ona çekmiş olduğunu kasd etmek isterlerdi.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in galib geleceğine, tâ Cenâb-ı Hak İslâm ve inkiyâdı kalbime idhal edinceye kadar yakinim berdevam oldu.

Hirakl beyt-i Makdise geldiği zaman gamnâk göründü. Patriklerinden (yani ümerâsından) bazıları ona: Senin halini başka türlü görüyoruz, dediler.

Beytü'l-Makdis sahibi ve Hirakl'in dostu olup Şam Nasarâsına piskopos tâyin edilen İbn-i Natur der ki:

Hirakl, nücûma bakar kehânete aşina bir kimse idi. Bu suale maruz kalınca onlara:

– Bu gece nücûma baktığımda Hitan melikini zuhûr etmiş gördüm. Bu ümmet içinde sünnet olanlar kimlerdir, diye sordu.

– "Yehûddan başka sünnet olan yoktur. Onlardan da sakın endişe etme, dahili şehirlerine yaz oradaki Yahudileri katl etsinler" dediler. Derken o sırada Hirakl'in huzuruna Gassan Meliki tarafından Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri'ne dâir isâl-i habere memur olarak gönderilmiş bir adam getirdiler.

Hirakl o adamdan havâdis alınca: "Gidin o adam sünnetli midir? değil midir? Bakın" dedi. Sordular ve sünnetli olduğunu bildirdiler. Sonra gelen adamdan; "Kavm-i Arab sünnetli midir?" diye sordu. "Sünnet olurlar" cevabını aldı. Bunun üzerine Hirakl; "Bu milletin meliki işte zuhur etmiştir" dedi. Sonra Hirakl Roma'da ilimce kendi naziri olan bir dostuna mektup yazıp Humus'a gitti. Humus'tan ayrılmadan o dostundan Hz. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in zûhur ettiği ve zât-ı şerifinin peygamber olduğu hakkındaki re'yine muvafık cevap geldi.

Müteâkıben Hirakl, Humus'taki bir köşküne uzamâ-yı Rumu dâvet ederek kapıların kapanmasını emretti. Sonra yüksek bir yere çıkıp:

– "Ey Rum cemâatı! Bu zâta bey'at edip de felâh ve rüşde nâil olmayı ve mülkünüzün pâyidâr olmasını istemez misiniz?" diye hitab etti.

Cemâati yabanî eşekler gibi sür'atle kapıya doğru koşarak hücum ettilerse de kapıyı kapalı buldular.

Hirakl; bunların bu derece nefretlerini görüp îmân etmelerinden me'yus olunca: "Bunları geri çevirin" diye emretti ve onlar da döndü, "Deminki sözlerimi dininize olan şiddet-i temessükünüzü öğrenmek için söyledim. Bunu da gözümle gördüm" dedi. Bu söz üzerine oradakiler rızalarını, memnûniyetlerini beyân ile kendisine ta'zîmen secde ettiler.

Hâlid Bin Velid'in Keyfiyet-i Nasb u Azli

Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- Irak'tan Şam'a tahvil-i memuriyet edince Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh-'ın nezâreti altında kumandanlık vazifesini ifa ediyordu.

Filistin havâlisindeki muvaffakiyetini beyan zımnında Amr ibnü'l-As -radıyallahu anh- Âmir -radıyallahu anh-'ı Halife Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh-'a gönderdi.

Hz. Halife de Amr İbnü'l-Âs'ı tahsin ile Ebû Ubeyde Hazretleri'nin nerelerde bulunduğunu ve harb edip etmediğini sordu.

Âmir de:

– Şam üzerine asakir-i İslâmiyyenin geldiğini Hirakl'in duyarak bütün askerlerini Şam'a gönderdiğini ve Hz. Ebû Ubeyde'nin dahi Şam üzerine varmaya ikdâm etmeyerek belki İslâm'a bir zarar gelir diye Şam'a yakın bir mahalde ikâmet eylediğini söyledi.

Hz.Halife de hâzır-ı meclis olan eshâb-ı kirâma:

– Hz. Ebû Ubeyde'nin ceng ü cidâl etmeden ve bir adam şehid olmadan âsânlık ile Şam gibi bir vilâyeti feth etmesi bir emr-i muhaldir. Makul ve münâsib olan Hz. Ebû Ubeyde'yi

seraskerlikden azletmektir, dedi. Ve onlar da bu re'yi kabul etmeleriyle Hâlid bin Velid -radıyallahu anh-'e zirdeki mütercem name-i şerif tastîr buyuruldu:

"Ben ki Halife-i Rasûl, Ebû Bekir'im, ya Hâlid: Sana nâmem varınca malumun ola ki:

Ebû Ubeyde -rıdyallahu anh- ile Şam üzerine tâyin ettiğim asâkir-i İslâm'ın cümlesine seni serasker nasb ettim. Hz. Ebû Ubeyde'yi azl ettim İmdi. Sen dahî din-i İslâm uğrunda Hak Teâlâ ve Rasûlü'nün düşmanları olan küffar ile cenk ve cidal etmekte tekâsül ve ihmal etmeyesin."

Ebû Bekri's-Sıddîk

Halife Ebû Bekri's-Sıddîk -radıyallahu anh- Hazretleri'nin name-i hümâyunları Hâlid bin Velid -radyallahu anh-'a vasıl oldukta seraskerliğin kendi uhdesine tevcih buyurulduğuna dair Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh-'a Âmir -radıyallahu anh ile bir mektub gönderdi ve kendisi de askerleriyle beraber Şam'a azîmet ettiler.

Hz. Ebû Ubeyde emir-i müşârun ileyhin gönderdiği mektuba muttali oldukta:

– "Emir halifenindir. Seraskerliğe Hâlid -radıyallahu anh- lâyıktır" diyerek Hz. Hâlid'in seraskerliğini asakir-i İslâmiyyeye ilan buyurdu.

Bu ümmetin emini olan Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- Hazretlerinin gayeleri rızâullah olduğundan Halife ve Emirü'l-Mü'minîn hazretlerinin bu emirname-i celîlelerine zerre kadar teessür göstermemişlerdi. -Rıdvanullahi teâlâ aleyhim ecmaîn-.

Keyfiyyet-i azli:

Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- icrâ-yı harekatına dâir makam-ı hilâfete mufassal mâlûmat göndermezdi.

Hz. Ömer -radıyallahu anh- de mes'uliyyet esâsına muğayir olan bu vaziyeti ba'dema tâkîb etmemesini kendisine ihtâr etmişti.

Hz. Hâlid bin Velid de verdiği cevâbda Hz. Ebû Bekir -radıyallahu anh-'ın devrinde bile bu hareketi takib ettiğini, binâenaleyh yeni halifenin devrinde de onu değiştirmeye mahal bulunmadığını yazmıştı.

Hz. Ömer -radıyallahu anh- de Hz. Hâlid'in bu müstakîlâne hareketini tasvib etmedi. Bazı hatalarını da gördüğünden azletmişti.

Abdullah bin Âmir -radıyallahu anh- fütûhat hakkında bir mektup getirmişti. Hz. Ömer -radıyallahu anh- mektubu mütâlaa ile asâkir-i İslâmiyyenin her tarafta sell-i seyf-i mücahidâneleriyle mansur ve muzaffer olduklarından mesrur olarak ashâb-ı kirâmı Mescid-i Şerife dâvetle müessir bir hutbe okudular:

– "Cenâb-ı Hakk'a şükürler olsun din-i celîl-i İslâm sâyesinde askerlerimiz mansur ve muzaffer olmuşlar, o tarafta bir çok memâlik elimize geçmiştir. Malumunuz olsun ki ben Ebû Ubeyde'yi serasker nasbıyle Hâlid bin Velid'i emaretten azlettim. Zirâ bazı cihetlerde hatâsı görüldü!"

Huzzardan birisi kıyam ile dedi ki:

– Yâ Emire'l-Mü'minîn! Âlem-i İslâm'a bu kadar hizmeti sebk eden Hâlid'i niçin azlediyorsun?

– Ben kendisini seraskerlikten azlettimse hizmetinden, bahadırlığından değil. Hâlid'in son derece ibrâz eylediği hıdemât-ı hasenesi bence müsellemdir, buyurdular.

Minberden inip serasker-i cedid Ebû Ubeyde -radıyallahu anh-'a bir mektup yazdı ve Abdullah'a verdi. "Mektubunuz bize vâsıl oldu. Nail olduğunuz muzafferiyetten dolayı Cenab-ı Hakka şükürler eyledik. Hâlid bin Velid'i seraskerlikten azl ve seni emîr-i Şâm nasbeyledim."

Bu emir geldiği zaman Hz. Seyfullah cenge girmiş Yermuk Harbi'nin en şiddetli zamanında idi.

Medîne'den gelen Abdullah'ın yanına bazı zevat gelerek havâdis öğrenmek istemişlerse de "Halife tarafından imdad gönderilmek üzeredir" gibi sözlerle geçiştirilip hakikat-i hal ketm edilmişti.

Çünkü o zaman el değişecek zaman olmadığından Hz. Ebû Ubeyde muvakkaten olsun bu emri ketm etmiş ve bu sûretle Hz. Ebû Ubeyde -radıyallahu anh- büyüklük ve emin-i ümmetlik göstermiş ve bilâhare ilân edilmiştir.

Hz. Seyfullah ma'zul olduğunu anlayınca aslâ müteessir olmayarak "Biz Halifemize itâat ederiz" diyerek geri çekildi.

Bu kadar yararlıkları, fedakârlıkları olduğu halde azledilmesinin askerlerce kıyl ü kâli mûcib olduğunu müşahede eden Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- Hazretleri derhal umum askere hitaben:

– "Ey guzât-ı kirâm! Bizim maksadımız i'lâ-yı kelimetullahtır, emîrü'l-ceyş olmak değildir. İslâmiyyet ilerlesin âfitâb-ı şevketimiz parlasın da emirü'l-ceyş kim olursa olsun

bundan ne çıkar? Benim bu kadar muharebelerde her türlü ma'rekelerde can atıp muharebe etmekliğim emir-i asker olmak fikrine mebnî değil ancak rızâullah içindir. Düşmanın istifâde edeceği ihtilafatta bulunmamanızı tavsiye eder ve bundan böyle sıradan bir nefer gibi din-i âlî uğrunda fedâ-yı can etmeyi deruhte eylerim."

Hz. Seyfullah'ın bu sözleri askerleri teskin eyledi. Herkes bu derece âlicenâb olduğuna taaccüble mehâsin-i ahlâkını takdir eylediler.

Bununla berâber yine orduda Hz. Ebû Ubeyde'nin nezâreti altında kumandanlık vazifelerinde bulunarak daha bir çok fütûhatta bulunmuştur.

Hz. Ömer -radıyallahu anh- dahi müteâkıben bütün memürîn-i hükûmete bir ta'mim göndererek Hz. Hâlid'in muhıll-i nâmus bir hareketten yahud hizmetinden adem-i memnûniyetinden değil ancak halkın ona pek müfrit teveccüh göstermesinden ve onu her şeyin fâili addetmesinden dolayı yalnız başına bir insanın hiç bir şeyi yapmaya muktedir olamayacağını göstermek için azlettiğini bildirmiştir.

Hz. Hâlid'in muvaffakıyyât-ı mütevâlîyesi ve fütûhât-ı azîmesi cihetiyle hasbe'l-beşer kendisine ucüb ve hodpesendlik gelmek tehlikesinden vikayeten Hz. Ömer -radıyallahu anh- ona o tedbir-i mürşidâneyi tensib buyurmuşlardır.

Ve bu sûretle ümmet-i İslâmiyyede gayet âlî ve zîşân bir kumandan daha yetiştirmişlerdi ki aşere-i mübeşşere -rıdvanullahi teâlâ aleyhim ecmâîn- meyânında yegâne "Emînü'l-Ümme" unvân-ı celili ile mübeccel bulunan Hz. Ebû Ubeyde'nin nâm-ı âlîsini de âleme öylece göstermişlerdir.

Hz. Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- şecâatta olduğu gibi sehâvette dahi vâsıl-ı gâye-i âliye olmuştur. Nitekim:

Ebû Hüreyre -radıyallahu anh-den rivâyet edilmiştir:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri zekâtı emrettiğinde İbn-i Cemil,[32] Hâlid bin Velid ve Abbas bin Abdulmuttalib'in zekât vermedikleri Hz. Ömer vasıtasıyla Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretlerine haber verilmişti.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurdu ki:

– İbn-i Cemil zekâttan nasıl imtina edebilir ki, o fakir iken Allah ile Peygamber onu iğnâ etmiştir.

Hâlid'e gelince, siz Hâlid'den zekât istemekle ona zulmediyorsunuz. Hâlid zırhlarını vakfetmiştir. Ve bu harb levâzımı Allah yolunda cihâd için hazırlanmıştır.

Abbas bin Abdilmuttalib ise, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in amcasıdır. Zekât ona vâcibdir. Abbas'ın zekâtı miâdından evvel keremen bir misli ile berâber verilmiştir.

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- mâlik olduğu atını, zırhını ve sâir levâzım-ı harbiyyesini "Allah" uğrunda cihâda vakf u

32. İbn-i Muhalleb'in dediği vechile İbn-i Cemil münâfık idi. Zekâtı vermek istemezdi. Bu cihetle İbn-i Cemil ve emsâli münâfıklar hakkında âyet-i celîle nâzil olup, "Münâfıklar mâli vecîbeleri inkâr etmediler ancak Allah'ın ve Peygamberin hazîne-i kereminden bunları iğnâ etmesinden dolayı inkâr etmişlerdi. Bunlar bu inkârlarından tevbe ve rucû' ederlerse kendileri için hayırlı olur." (Tevbe / 74) buyurulmakla kendilerinin tevbe etmelerinin hayırlı olduğu bildirilmişti. İbn-i Cemil: Rabbim benden tevbemi istedi ben de tevbe ettim, demiş ve hakikaten ıslâh-ı hal etmişti ve nâsıyesindeki nifak lekesini tamamiyle silmişti.

tahsis etmişti. Levâzım-ı cihâd ise zekâttan muâf idi. Bu sebeble Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri Hâlid bin Velid'den zekât istenilmesini zulüm addetmişlerdir.

Şârihlerin ifadelerine göre Hâlid bin Velid -radıyallahu anh-'ın malını farzullahtan esirgemesi şöyle dursun at ve esliha ve edevâtını fî-sebîlillah cihâda vakfetmiş olduğundan senâ buyurulmuştur.

❀

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- maraz-ı mevtinde şöyle buyurmuştu:

– "Şimdiye dek yüz kadar muhârebede bulundum. Bedenimde ok, kılıç, mızrak yarasından hâlî bir karış yer kalmamış olduğu halde hamd olsun işte şimdi ise i'lâ-yı kelimetullah uğrunda fedây-ı can ediyorum. Rahat döşeğimde öldüğüme üzülüyorum. Korkakların gözleri uyumasın" buyurmuş ve teslim-i rûh etmiştir.

Hicretin yirmiyedinci senesinde irtihâl etmiştir.

Bu gazi-i şecâatâverin makbere-i sükûnu Humus şehri kenarındadır. -Radıyallahu teâlâ anh-.

❀

Humus'ta Hâlid bin Velid Câmii'nin kapısı üstündeki kitâbenin tercemesi:

"Bu, sahâbe-i kirâmdan Seyyidinâ Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- hazretlerinin câmiidir. Tevâtüren mübarek makamlarının burada olduğu sâbit olmuştur. Hicrî 653 yılında Sultan Baybars tarafından binâ edilmiştir. Bilâhâre hicrî 1318 yılında

Sultan Abdülhamîd Hân-ı Sânî yıkılıp yeniden yapılmasını emretmiştir. Bu tecdîd işi önce mezkûr Sultan'ın ihsânlarıyla sonra fazîlet erbâbının gayretleriyle ancak 1363'de gerçekleşebilmiştir."

Hâlid bin Velid -radıyallahu anh-'ın müzeyyen türbesi içinde, yanında kıble cihetinde kendi oğlu Abdurrahman bin Hâlid medfundur.

Câmi'in şimâl-i şarkî köşesinde iki mezar taşıyla belirtilen yine kendi oğullarından Ömer bin Hâlid ve yanında da Hz. Ömer bin Hattab -radıyallahu anh-'ın oğlu Abdullah medfundur. -Rahmetullahi aleyhim rahmeten vâsiah-.

❀

Câmiü's-Sağir'den

İbn-i Kuteybe'nin kavline göre Hz. Hâlid -radıyallahu anh-'ın Şam'da birçok zürriyeti varmış. Kırkı bir tâunda vefat ederek münkarız olmuşlardır.

Bir oğlu Said bin Hâlid Şam havâlîsinde şehid olmuştur.

Diğer oğlu Abdurrahman bin Hâlid de kumandanlardan olup gadren katledilmiştir.

Evlâd veya ahfadından Nureddin'in şehid olduğu bazı kayıdlarda görülmüştür.

Suriye'de Humus şehri kenarında Hâlid bin Velid -radıyallahu anh- câmi-i şerifi içinde şimâl-i garbî köşesinde medfun Hâlid bin Velid -radıyallahu anh-'ın türbesi kapısı üstünde şunlar yazılıdır:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

– *"Hâlid bin Velid Allah'ın kılıçlarından bir kılıçtır"* (İmam-ı Beğâvî Hazretleri Abdullah bin Cafer'den rivâyet etmiştir.)

– "Hâlid bin Velid, Allah'ın ve Rasûlü'nün kılıcıdır. Deylemî rivâyet etmiştir.

– *"Hâlid bin Velid Allah'ın müşrikler üzerine çektiği kılıçlardan bir kılıçtır."* (İbn-i Asâkir'den.)

– *"Hâlid Allah'ın kılıçlarından bir kılıçtır ve kavmin ne güzel yiğididir."* (Ahmed İbn-i Hanbel)

Lügatçe

- A -

Âbâd: Ma'mûr, bayındır.

A'da: Düşman

Adem-i memnûniyet: Memnun olmamak.

Adüvvullah: Allah'ın düşmanı.

İğna etmek: Zengin kılmak.

Âfitâb-ı adâlet: Adalet güneşi

Akd-i musâleha: Sulh yapmak.

Ahd ü peyman: Yemin etmek, söz vermek.

Ahz-i intikam: İntikam almak.

Ahz-i mevki: Mevki almak.

Âkil: Akıllı.

Akîm: Netice ve sonu olmayan.

Aktâr-ı Şâmiyye: Şam tarafları.

Alâ vechi'l-kemal: Mükemmeliyetle.

Alâim: Alâmetler.

Alâmet-i bahâdırâne: Kahramanlık, yiğitlik alameti.

Âlâm-ı harb: Harb elemleri.

Âle'seviye: Aynı seviye, eşit

Âlat ve edevât-ı Harbiyye: Harb âletleri.

Âlayiş: Boş süs, debdebe.

Alayiş-i dünya: Dünyanın debdebesi.

Âlâyiş-i mânevi: Ma'nevi debdebe.

Âlem-i mükevvenât: Yaratılmış alemler.

Ale's-sabah: Sabah erkenden.

Âmme: Halk, bütün herkes

Ammi: Amuca, emmi.

Ân-ı tahavvül: Değişiklik anı.

Âriyet: Ödünç

Ariz u amik: Enine boyuna

Arz-ı berâeti: Af isteği.

Arz-ı mehâbet: Heybet gösterilmesi.

Âsâr-ı hasene: İyi eserler.

Âsâr-ı hüzn ve keder: Hüzün ve keder eserleri, belirtileri.

Âsâr-ı mucize-i bâhire: Açık mucize eserleri.

Âsâr-ı şecâat: Kahramanlık, yiğitlik eserleri.

Âtıfet: Teveccüh, meyil, merhâmet, sevgi.

Azimet: Gelmek

Azm ü ikdam: Kati, kesin karar.

Azmü cezmeylemek: Kesin karar vermek.

– B –

Bâb-ı sağir: Küçük kapı.

Ba'de'l-müzakere: Görüşdükten sonra.

Bâdi: Sebeb olan.

Bâdi-i fesâd: Fesad, bozukluk sebebi.

Bağteten: Ansızın, birdenbire.

Bahâdıran-ı guzât: Gazilerin yiğidleri.

Bakıyyetüs-süyuf: Kılıç artıkları.

Bârân-ı şecâat: Yiğitlik yağmuru.

Bekâ: Devam, sebat, yok olmamak.

Bekâm: İsteğine kavuşan mes'ud, bahtiyar.

Berk-ı Hâtif: Göz kamaştıran şimşek.

Besalet: Şecâat, cesâret, yiğitlik.

Bezl-i iktidar: Kudretini esirgemeden gösterme.

Bidayet-i İslâm: İslâmın başlangıcı.

Bîhûş: Baygın, kendinden geçmiş.

Bilâfütur: Fütursuz, korkmadan.

Bîpervâ: Korkusuz.

Bisat-ı müzeyyen: Süslü döşeme, halı

Bîtâb: Kuvvetsiz, yorgun, bitkin.

Bühtan: İftira.

Bülend âvâz: Yüksek sesle.

– C – Ç –

Câm-ı şehâdet: Şehâdet şerbeti.

Cebânet: Korkaklık cesâretsizlik.

Cebel: Dağ.

Celâdet-i Nebevîyye: Peygamberimizin yiğitliği, metaneti.

Ceng ü cidâl: Harb ve kavga.

Cerh: Yaralama.

Cerihadar: Yaralı.

Cesâmet: Büyüklük.

Cesîm: Büyük.

Cevânib-i erbaa: Dört cihet.

Cezîretü'l-Arab: Arab yarımadası.

Cidd ü ikdâm: Cehd, gayret ve ayak direyib durmak.

Çemanzâr-ı bihiştârâ: Cennet gibi yeşillikler.

– D –

Darabât: Vuruşlar, vurmalar.

Dâye: Dadı.

Demdâr: Kanı heder edilmek.

Derdest: Elde etmek, tutmak.

Derkâr: Görünürde, açık, belli.

Derpîş: Gözönünde bulundurmak, hazır.

Ders-i intibah: Uyanma dersi.

Dîrdâr: Yüz.

Dilâverân: Yiğitler.

Dilhun: Yüreği kanlı, pek kederli.

Din-i meftur: Fıtrat dini.

Diriğ etmek: Uzak tutmak.

Duhât-ı Arab: Arab dâhileri.

- E -

Ehl-i sıdk u vefa: Sözünde duran ve dosdoğru olanlar.

Ehl-i zimmet: İslâm devletinin himayesinde olan Hıristiyan ve Yahudiler

Ekdâr-ı bînihaye-i hayat: Hayatın sonsuz kederleri.

Emâret-i vahide: Bir emirlik, tek kumanda.

Emirü'l-Ceyş: Askeri kumandan.

Emr-i ehem: Çok mühim iş.

Emr-i izdivac: Evlenme işi.

Emr-i muhal: Hayal olan iş.

Emtia: Eşyalar, mallar.

Emval: Mallar.

Envar-ı şecaat: Yiğitlik nurları.

Enzar-ı amme: Herkesin gözü önü.

Erbab-ı mütâlaa: Mutalaa, ilim ehli.

Etbâ': Kendisine tabi olub uyanlar.

Etba-ı rusül: Peygamberlere uyanlar.

Evail: İlk günler.

Evkât-ı muayyene: Belli vakitler.

Evsaf-ı cemile: Güzel vasıflar.

Evsaf-ı memdüha: Övülmüş sıfatlar.

Ezvac-ı tahirat: Peygamber Efendimizin hanımları.

- F -

Fâik: Üstün, ileri.

Fâikiyet: Üstünlük.

Fedâ-yı can: Canını vermek.

Ferahyab: Ferah bulan.

Ferişteh: Melek

Fevc fevc: Bölük bölük, akın akın.

Fevt etmek: Boşa geçirmek. öldürmek.

Fezâhat: Rüsvaylık, ayıb.

Feze': Korku

Fîmâ ba'd: Bundan sonra.

Firaş-ı saâdet: Saâdetli yatak, Peygamber Efendimizin yatağı.

Fütur: Gevşeklik, bezginlik.

- G -

Gazabnâk: Öfkeli.

Gadretmek: Haksızlığa uğramak, hâinlik.

Gamnak: Gamlı.

Ganaim: Ganimetler.

Garet: Düşman, toprağına hücum ve akın.

Gaşyetmek: Kendinden geçmek.

Gazi-i şecâat-aver: Şecâat sahibi, yiğit gazi.

Girye: Gözyaşı.

Gulgule: Gürültü, çığırtı.

Guzat-ı kirâm: Büyük gaziler.

- H -

Habibullah: Allah'ın sevgilisi, Peygamber Efendimiz.

Haciblik: Büyük memurluk.

Haclenişîn: Gerdek odasında oturan.

Hafi: Gizli.

Haiz-i tesir: Tesir sahibi.

Hakk-ı rüchan: Üstünlük hakkı.

Hak-i mukaddes: Mukaddes toprak.

Hal-i dehşetnak: Dehşet verici hal.

Halkan ve hulukan: Yaratılış ve ahlak olarak.

Hamiyyet-i cahiliyye: Bâtıl cahilliği, hak olmayanı koruma gayreti.

Hamiyyet-i İslâmiyye: İslâm hamiyyeti, İslâm'ını koruma gayreti.

Humret: Kırmızılık.

Herekat-ı faside: Fasid, kötü hareketler.

Hasail-i merdane: Merd hasletler.

Hasleteyn-i mezküreteyn: Adıgeçen iki haslet.

Hatve: Adım.

Hayat-ı müşfikâne: Merhametli, şefkatli hayat.

Hayat ve mamât: Ölüm, kalım.

Hayyen ve meyyiten: Ölü ve diri olarak.

Havâss-ı etba: Tabi olanların ileri gelenleri.

Havf: Korku.

Hemmeclis: Aynı meclis, topluluk, berâber olma.

Hıdâne: Bakmak, himâye ve terbiye etmek.

Hicret-i Seniyye: Paygamberimizin hicreti.

Hidâyet: Doğru yol, hak, İslâm dini.

Hıdemât-ı hasene: Güzel hizmetler.

Hissemend: Hisseli olmak.

Hud'a: Hile

Hûd-pesend: Kendini beğenen.

Hulûl etmek: Girmek, gelme.

Humüs: Beşte bir.

Humret: Kırmızımtrak.

Hûnâbe: Kanlı su, su gibi akan kan.

Hunrîz: Kanlı.

Hunrîzâne: Kanlı bir şekilde.

Hurşid-i İslâmiyyet: İslâm güneşi.

Huzzâr-ı Kiram: Hazır olan muhterem kimseler.

Hücre-i saâdet: Peygamber Efendimizin odası.

İ

İbka: Bırakma, yerinde koymak.

İbtidar: Hızla işe girişmek.

İclâl: Tazim, ikram, büyüklük.

İcrâ-yı harekât: Hareketleri yapma.

İdâre-i mülkiye: Sivil idare.

İfakat: İyileşme, baygınlıkdan ayılma.

İğfal etme: Aldatma.

ihâta: Çevirmek, kuşatmak.

İhrâz etmek: Kazanmak

İhrâz-ı Muvaffakıyyet: Muvaffakiyet ve başarı kazanmak.

İhrâz-ı şehâdet: Şehidliği kazanma.

İhzâr: Huzura getirme, hazır, mevcut etme.

İkame-i âsâyiş: Âsâyiş, güvenliği emniyeti sağlama.

İkbal: Talih, baht açılması, yükselmek.

İktiham: Hücum, saldırma, müşkilleri yenme.

İktizâ: Lüzum, ihtiyaç.

İmtidâd: Uzama, devam etme.

İ'lâ: Yükseltmek.

İ'lây-ı Kelimetullâh: Allah'ın ismini yüceltmek.

İlkâ: Koyma.

İlma: Çalmak.

İlticâ: Sığınma.

İltihâk etmek: Katılmak.

İltiyam: Yaranın kapanıp iyi olması.

İmsâk: Tutma, gizleme.

İmtinâ': İstememek, yapmamak.

İncâz: Yerine getirmek.

İnfak: Nafaka vermek, beslemek.

İntihab: Seçmek.

İntizâr: Beklemek.

İrtidâd: İslâmdan dönmek, ayrılmak.

İrtikâb: Kötü bir iş günah işlemek.

İsâl: Erişdirmek, yetiştirmek.

İsâr: İkram, ağırlamak.

İsabet-i re'y: Görüşün, kararın doğruluğu.

İsm-i âli: Yüksek, muhterem ismi.

İstifsâr: Sorup anlamak, geniş bilgi almak.

İstihdaf: Hedef alma.

İstihkar: Hor, hakir görme.

İstihzarat: Hatırda kalan bilgi, hazırlıklar.

İstikbal: Gelecek zaman, karşılama.

İstikşaf: Keşif ve tahkike çalışmak.

İstimal: Kullanmak.

İstimdâd: Yardım istemek.

İstinkâf: Kabul etmemek, red-detmek.

İstiskal: Aşağılama.

İsti'zan: İzin istemek.

İştirâ: Satın almak.

İ'tâ: Vermek.

İ'tisafkar: Doğru yoldan saparcasına.

İtmâm: Tamamlamak, bitirmek.

İttiba': Uymak, tabi olmak.

İyâdet: Hastayı ziyaret ve hatır sorma.

İyd-i Fıtr: Ramazan bayramı.

İzhar: Açığa vurmak.

İzrar: Zarar ettirme.

– K –

Kable'l-İslâm: İslâmdan önce.

Kable'l-kıtal: Harbden önce.

Kabil-i te'lif: Uzlaştırılması mümkün.

Kadimü'l-İslâm: İslâmda kıdemli, eski.

Kaht: Kıtlık, yoksulluk, sıkıntı ve darlık.

Kangı: Hangi, hangisi.

Karargir: Kararlaştırılmış karara bağlanmış.

Karure: Aişe.

Karye-i uhra: Diğer, ikinci köy.

Kat' olmak: Kesilmek.

Katarât-ı İman: İman damlaları.

Kavm-i fasıkıyn: Fasıklar kavmi.

Kelbü'r-Rum: Rum köpeği.

Kesâd: Sürümsüzlük, azlık, kıtlık.

Kesb-i afiyet: Afiyet, iyileşmek, kazanmak.

Kesb-i şiddet: Şiddet kazanmak.

Kesret: Çokluk.

Ketm: Saklamak.

Kıyl u kaal: Dedikodu.

Kısm-ı azam: Büyük kısmı.

Kıtal: Harb.

Kibar-ı ashâb-ı kirâm: Ashâb-ı kirâmın büyüklari, ileri gelenleri.

Kudemâ-yı muhacirîn: Muhacirlerin ileri gelenleri.

Kudüm: Geliş.

Kulub-i mü'minin: Mü'minlerin kalbleri.

Küfüv: Benzer, akran, denk.

Küşâd: Açmak, açık tutmak.

Kütle-i asliye: Asıl birlikleri.

– L –

Lahûtî: Ulûhiyete ve rûhânî aleme ait.

Lalezâr: Lale bahçesi:

Lemeân: Parlama.

Latafet: Hoşluk, yumuşaklık, güzellik.

Lâzime-i insâniyyet: İnsalığın icabı.

Liva: Sancak.

Livâ-i Muhammedî: Peygamberimizin sancağı.

Livâ-i şerif: Şerefli sancak, İslâm sancağı.

- M -

Maharet-i sevk'ul-ceyş: Askeri sevk ve idarede maharet, ustalık.

Makbere-i: Mezarlık.

Ma'reke: Savaş maydanı.

Mebde: Başlamak, başlayış.

Mebnî: Birşeye dayanan.

Mecruh: Yaralı.

Medâr-ı tesellî: Teselli sebebi.

Mehâbet: Heybet.

Mehâsin-i ahlak: Alâk güzelliği.

Me'kûlât: Yenilecek şeyler.

Melhame: Çok kanlı geçen muharebe.

Melhuz: Düşünülen. Muhtemel.

Memâlik: Memleketler.

Memalik-i meftûha: Fethedilmiş memleketler.

Memduh: Övülmüş.

Menâzır: Manzaralar, görüşler.

Merâhil-i seferiyye: Sefer yolları.

Merdûd: Red ve def olunmuş.

Merkum: İsmi yukarıda yazılan.

Merzuk: Rızkı verilmiş, rızıklanmış.

Mesâbe: Derece

Mesmû': İşitilmiş, haber alınmış.

Meşahid: Savaşlar.

Meşâhir: Meşhurlar, ünlüler.

Meşiyyet-i ilâhiyye: Allah'ın irâdesi.

Meşrut: Şartlı, şarta bağlanmış.

Metbu': Tabi olunan.

Mev'ud: Va'd olunmuş, söz verilmiş.

Meydân-ı Harb: Harb meydanı.

Meymene: Ordunun sağ kolu, sağ cenâh.

Meyser: Ordunun sol kolu, sol cenâh.

Mezâhim: Zahmetler.

Mezaya-yı aliyye: Yüksek meziyetler.

Muattal: Bırakılmış, terk edilmiş.

Muâvenet: Yardımlaşmak.

Mubâyaa: Satın almak.

Mu'cizat-ı bâhire: Açık mucizeler.

Muhâcemât-ı merdâne: Yiğitçe hücumlar.

Muhâcirin-i evvelîn: İlk muhacirler.

Muharrik: Hareketli harekete getirici.

Muhrık: Yakıcı, yanık.

Muhat: Çevrilmiş, etrafı alınmış.

Muhibb-i Rasûl: Peygamber aşığı.

Muhill-i namûs: Namusa dokunan, ihlâl eden

Muhsinat: İyilikler, güzellikler.

Muhtasaran: Kısaca.

Mukaddema: Önceleri, evvelce, başlangıç.

Mukaddimetü'l-Ceyş: Askerin ordunun öncü kuvveti.

Mukaddime-i inkiraz: Yıkılışın başlangıcı.

Mukarin: Bitişik, ulaşık, bir yere gelmiş.

Mukarrebîn: Yakın kılınmış olanlar.

Muntazır: Bekleyen, gözeten.

Musâhebet: Sohbetler, konuşmalar.

Musâleha: Barışma, uzlaşma, sulh.

Mustansıra: Hıristiyanlaşmış.

Mütâbeat: İttiba etmek.

Mutâvaat: İtaat etmek başeğmek.

Muvaffakiyet-i Mütevâliye: Devam eden muvaffakiyet başarılar.

Muvâfık-ı Şeriat: Dine uygun.

Mübâhat: Övünme.

Mübâreze: İki tarafdan birer kişinin meydana çıkıb dövüşmesi, düello.

Mübâhiyane: Övünerek.

Mübeccel: Ululanmış, saygı gösterilmiş.

Müdâvât: İlâç verme, tedâvî etmek.

Müheyyâ: Hazırlanmış.

Müheyyic: Heyecan veren.

Mülâkî: Buluşan, kavuşan.

Mülemmâ: Alaca renkli, çok renkli.

Mümted: Uzayan, devamlı, sürekli.

Münhezim: Hazimete uğrayan.

Münir: Nurlu.

Münkarız: Tükenib bitmiş arkası kesilmiş.

Müstağrak: Dalmış, batmış, gark olmuş.

Meserret: Sevinç.

Müstahak: Hak kazanmış.

Müstahıkk-ı cezâ: Cezâyı hak eden.

Müstefad: Kazanılmış, anlaşılmış.

Müstemiîn: Dinleyenler.

Müşarünileyh: Kendisine işaret olunan, yukarıda anılan.

Mütaccib: Taaccüb eden, şaşakalan.

Mütehayyizan: Haysiyet ve itibar sahibi, ehemmiyetli kişiler.

Müteyakkız: Uyanık.

Müterakim: Birikmiş.

Mütevekkilen alallah: Allah'a dayanıp güvenerek.

Mütezellil: Alçak gönüllü davranan.

- N -

Nafiz ve mukarrer: Hükmü olan ve kararlaştırılmış.

Nakz-ı ahd: Anlaşmayı bozma.

Nasiye-i bahadırane: Yiğitlerin alınları.

Nasıye-i saadet: Saadetli alın.

Nazar-ı hayret: Hayret bakışı.

Nazargah-ı umûmi: Herkesin gözü önü.

Nebean: Kaynamak, fışkırmak.

Necâbet: Soyluluk, asâlet.

Neşat: Sevinç, şen olmak.

Neşr-i âsâr-ı satvet: Kudret ve kuvvetle atılma eserlerinin yayılması.

Netayic: Niticeler, sonuçlar.

Nevha u büka: Ağlama sesi.

Nezd-i Nahlistan: Hurmalık kenarı.

Nezd-i Risaletpenâhî: Peygamber Efendimizin yanında, beraberinde.

Nezaret-i amme: Genel kumandanlık.

Nihan: Gizli, saklı, kayıp.

Nikab: Yüz örtüsü, peçe.

Nisvan-ı İslâm: İslâm kadınları.

Niyet-i halisane: Doğrulukla niyet.

Niza: Çekişme, kavga.

Nür-ı melahat: Güzellik nuru.

Nusret-i ilahiyye: Allah'ın yardımı, zafer ihsânı.

Nüceba-i ashâb-ı kirâm: Ashâb-ı kirâmın ileri gelenleri.

Nükaba: Nakibler, şeref sahipleri.

Nüfuz-ı taht-ı tesir: Nüfuzunun tesiri altında.

- P -

Peder-i vâlâgüher: Yüksek cevherli baba.

Pençe-i adl: Adalet pençesi.

Pence-i âteşin: Şiddetli, kudretli pençe.

Pertev: Işık, parlaklık.

Pertev-i İclâ: Büyüklük ışığı.

Piş-i nazar: İlk bakış.

Pişdâr: Öncü, öncü kuvvet.

Pîşgâh: Hamur.

- R -

Racul: Adam, erkek, olgun kimse.

Ra'şe: Titreme.

Re's-i saadet: Peygamber Efendimizin mübarek başı.

Re'y-i savab: Doğru görüş tedbir.

Ref etmek: Kaldırmak, açmak.

Ref'-i Liva-i satvet: Kudret ve kuvve sancağının yükseltilmesi.

Rüesâ-yı Kureyş: Kureyşlilerin reisleri.

Rüfeka: Arkadaşlar.

Rüşd: Doğru yolda gitme, doğru düşünce, akıl sahibi.

ـ ـ

Sahî: Cömert.

Sahib-i hicreteyn: İki hicret sahibi.

Saka: Su taşıyan. Artcı.

Salbetmek: Asmak.

Salhurde: Yaşlı, ihtiyar.

Satvet: Biri üzerine şidet ve kuvvetle atılmak.

Sârik: Hırsız.

Satvet-i İslâmiyye: İslâm'ın kudreti.

Seyha-i maneviyye: Manevi ses.

Serasker-i cedid: Yeni başkumandan.

Serdar-ı umumi: Genel Kumandan.

Sefine: Gemi.

Sehavet: Cömertlik, el açıklığı.

Sell-i seyf: Kılıç sıyırmak, çekmek.

Senâ: Methetme, övme.

Sene-i atiye: Gelecek sene.

Sergerde: Baş, reis.

Seyf-i meslûl-i şeriat: Şeriatin, çekilmiş kılıcı.

Seyf-i şerif: Şerefli kılıç.

Seyyidü'ş-şühedâ: Şehidlerin Efendisi.

Sıdk-ı nübüvvet: Nübüvvetin doğruluğu, hak oluşu.

Sıfat-ı hayriye: Hayırlı, güzel sıfat.

Sikayet-i zemzem: Zemzem dağıtıcılık.

Sirkat: Hırsızlık.

Sitayiş-i celil: Yüksek medih, övme.

Sukût: Düşmek.

Sûziş: Yanık, tesirli.

Süknâ: Oturulan, ikamet olunan yer.

Şecâat: Yiğitlik, bahadırlık, cesaret.

Şediden: şiddetli olarak.

Şehâmet: Zeka ile beraber cesaret ve şecaat.

Şarait: Şartlar.

Şeref-i kudüm-i Nebevî: Peygamber Efendimizin şerefli gelişi.

Şerare-i şehamet: Şahemet kükreyişi.

Şiar: Alamet, nişan, eser.

Şiddet-i temessük: Tutunmanın şiddeti.

Şir: Arslan.

Şuhud-i adide: Birçok savaşlar.

Şücean: Yiğitler.

Şücean-ı guzat: Gazilerin yiğitleri.

T

Taalluk: İlgili, münesebet, bağlılık.

Tabi' ve münkad: İtaat eden boyun eğen.

Tahattur: Hatırlamak.

Tahassun: Korumak, korunmak için bir istihkama çekilme.

Tahfif: Hafifletme.

Tahrik: Harekete getirme.

Tahsil-i emval: Malları tahsil etme.

Tahyir: Seçmede serbest olma.

Taht-ı eman: Emniyette olmak.

Taht-ı izdivac: Nikahı altında.

Taht-ı muhasara: Muhasara altında.

Takaddüm: Önce gelme, ileri geçme.

Takarrüb: Yaklaşma, yanaşma.

Taksim-i ganaim: Ganimetlerin taksimi.

Talakat ve belağat: Açık ve düzgün ifade.

Tali-a: Keşif kolu, öncü.

Tali-i Harb: Harb talihi, kısmeti.

Taltif-i azim: Büyük mükafat, iyilik, lutuf.

Tarümar: Darmadağınık.

Tatlik: Karısını boşamak.

Tavr-ı mahsus: Özel davranış.

Teali: Yükselmek.

Tabaiyyet: Tabi olmak.

Tebeyyün: Meydana çıkmak görünüp anlaşılmak.

Tecebbür: Kibirlenmek.

Tecdid ve temdid-i musaleha: Anlaşmayı yenilemek ve uzatmak.

Tecessüs-i ahval: Durumu araştırıp incelemek.

Tedabir: Tedbirler.

Tedafüî ve tahaffuzî: Savunma ve korunma.

Tedbir-i mürşidane: Olgun ve olgunlaştırıcı tedbir.

Teemmül: Düşünmek.

Tefahur: Övünmek:

Tefevvuk: Üstün olma, yükselme.

Tehyie: Hazırlama.

Tekasül: Tenbellik.

Telmih: Kendisine ima ile hatırlatma.

Temerküz: Bir merkezde toplanma.

Temevvüc: Dalgalanmak.

Tenasüb-i aza: Azaların, düzgün ve uygunluğu.

Tenzil: İndirmek, düşürmek.

Terk-i dünya: Dünya işlerini bırakıp bir köşeye çekilme.

Tertil: Kur'an'ı güzel sesle ve kaidesine uyarak okuma.

Terzil: Rezil etmek.

Tesahub: Sahib çıkmak, arkadaş olmak.

Tesmiye: İsimlendirmek.

Teşcî: Cesaret, şecâat vermek.

Teşyî: Uğurlama, hürmeten birlikte gitme.

Tavakkuf: Durmak, beklemek.

Tevali: Devam eden.

Tevbih: Azarlamak, tekdir etmek.

Tevfik-ı ilahi: Allah'ın yardımı.

Tevsia: Genişletme, bollaştırma.

Tevsî-i daire-i dehşet: Dehşet dairesinin genişlemesi.

Teyemmün: Uğur saymak.

Tezyid-i kuvvet: Kuvvetin çoğalması.

Timsal-i mukaddese: Mukaddes şekiller.

Tîrendaz: Ok atıcı, okçu.

– U – Ü –

Uhuvvet: Kardeşlik.

Ukba: Ahiret.

Umur: İşler.

Uzama-yı Rum: Rum büyükleri.

Ürcuze: Bütün mısraları aynı kafiye ile biten veya her beyit kendi arasında kafiyeli olan şiir nev'i

– V –

Vasıl-ı gaye-i âliye: Yüksek gayeye ulaşmak.

Vech: Yüz.

Velvele: Ses, uğultu.

Vikayeten: Korunarak.

Vuku-ı hal: Bir hal gelmek, vakı olmak.

Vürûd: Varma, varış.

– Z –

Zat-ı melek-sıfat: Melek sıfatlı adam.

Zahair: Zahireler, yiyecekler.

Zevc-i evvel: İlk koca.

Zu'm-ı fasid: Fasid,bozuk boş zan.

Zîkıymet: Kıymetli.

Zübde: Öz.

Zü'l-Canaheyn: İki iki kanatlı.

Hazret-i

HÂLİD BİN VELİD

(radıyallahu anh)

İslâm askerleri Hz. Hâlid bin Velid'in imâmetiyle sabah namazını kıldılar. Hz. Seyfullah atına binerek askerlere hitaben:

"– Askerler! Rumların hayatı sevdiği kadar, ölüme muhabbet ettiğinizi bilirim. İşte bir elimde seyf-i meslûl-i şeriat, önümde livâ-i Muhammedî duruyor. Sizi îlây-ı kelimetullah'a davet ediyorum. Bugün mücâhidlerin ruhâni sesleri, düşmanların kulaklarını dehşetle dolduracaktır. Daha henüz yaraları kapanmamış vücudumun ra'şeleri, kalbimin mukaddes darabatı bu çarpışmaya atılmaktan beni asla menedemez. Haydi sizi göreyim, din arslanları; Peygamberimizin sıdk-ı nübüvvetini, dinimizin ulviyetini, fedakârane bir surette beşeriyet âlemine gösterelim. Ölümden korkmanın hayata hiç bir fâidesi yoktur. Maksadımız, Cennetin bahçeleri ve dünyanın âli kâşâneleri değil; ancak Allah'ın rızasıdır. Yürüyünüz!.. Varsın, bu sahralar, İsm-i Celâl ile inlesin! Beşeriyet huzur bulsun!.."

www.erkamyayinlari.com

9 789944 831093